

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 1

P87

[3801] - 154

F.Y. B.A. (Vocational Stream)

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

Paper I: Fundamentals of Tourism

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Explain **any two** in brief (Around 50 words). **[10]**

- a) Tourists.
- b) Museums.
- c) HawaMahal.
- d) Types of Passport.

Q2) Write short notes on **any four** (Around 100 words). **[20]**

- a) Primary components of tourism.
- b) Religious tourism in India.
- c) Foreign currency and balance of payment.
- d) Man made attractions.
- e) Kathakali.
- f) Tourism as an employment generating industry.

Q3) Answer **any three** (200 - 250 words). **[30]**

- a) Explain socio - cultural impact of tourism.
- b) Social importance of tourism.
- c) Discuss growth and development of tourism through ages.
- d) Explain the concept of tourism product and discuss its characteristics.
- e) Discuss the importance of long tour.

Q4) Answer in detail **any one** (Around 500 words). **[20]**

- a) Discuss the historical importance of Indian tourism with relevant examples.
- b) Linkage between tourism and national integration.

*****

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P88

[3801] - 155

F.Y. B.A. (Vocational Course)

COMPUTER APPLICATIONS COURSE - I

(2008 Pattern) (Theory)

Time : 2Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions to the candidates:

- 1) *Draw a neat - labeled diagram wherever necessary.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define the following (Any 5).

[5]

- a) Binary.
- b) BCD.
- c) PROM.
- d) MS Word.
- e) Barcode.
- f) Audio Data.
- g) ALU.

Q2) Solve the following (Any 4).

[8]

- a) $(553)_{10} = ( )_2$.
- b) $(3B4)_{16} = ( )_{10}$.
- c) $101 + 1101 + 1011 + 1111$.
- d) $1111 / 11$.
- e) $101 * 111$.
- f) Solve using 2's complement method. $1101 + 1001$.

P.T.O.

Q3) Write short notes (Any 5).

[15]

- a) Keyboard.
- b) Extended memory.
- c) Magnetic Tapes.
- d) Types of browser.
- e) Edit Menu of Microsoft Word.
- f) Task Bar.
- g) UPS.

Q4) Answer the following (Any 3).

[12]

- a) Write a short note Arithmetic Logic Unit and Control Unit of C.P.U.
- b) Generations of Computers.
- c) Format Menu of Microsoft Word.
- d) Any 4 mathematical functions of Excel.
- e) Scanning Devices.

*****

P42

[3801]-103

F.Y. B.A.

FRENCH (ADVANCED)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Question 1) A) Traduisez en anglais [10]

Il y avait une fois un grand Roi. Sa femme, la Reine, s'appelait Aimée. Ils avaient deux enfants-Leonardo et Stéphane. Un jour, un dragon a attaqué leur royaume. Tout le monde avait très peur. Il y avait de la panique partout. Les petits princes ont commencé à pleurer. La reine a décidé de quitter le royaume. La violence était insupportable. Le Roi n'a pas voulu que la Reine parte. Donc, il a lancé un défi au dragon. Il y a eu une bataille féroce. Le Roi a gagné. Tout allait bien comme avant.

Question 2) A) Répondez aux questions suivantes. (4 au choix)

[16]

- 1) Comment enseigne-t-on aux élèves l'ordre et la politesse dans la pension ?
- 2) Pourquoi M Bergeret refuse-t-il d'aller au déjeuner chez M Lavigne ?
- 3) Quels services Thérèse rendait-elle à Jean-Louis Paresi ?
- 4) Comment l'accident est-il arrivé sur la ligne de SNCF dans le Rapide de Nice ?
- 5) Comment était la vie de Mistigris à Ménilmontant ?

B) La vieille Brigitte va chez le médecin car son père M Boquillon était malade. Elle raconte l'anniversaire et tout ce qui s'est passé après. Ecrivez le dialogue.

[10]

OU

Vous êtes témoin (witness) au rencontre entre le poète et l'aveugle. Vous écrivez une lettre à votre ami en décrivant ce qui s'est passé.

C) Dites autrement

[4]

- a) Ayez l'œil sur lui
- b) claquer ses lèvres
- c) siffler comme un oiseau
- d) fainéant.

- D) Dégagez le sentiment exprimé [4]
- « Je regrette monsieur, la maison ne fait pas de crédit».
  - « Tu m'as fait trop manger »
  - « J'aime bien sa manière de lever ses yeux jaunes pour dire merci»
  - « J'avais une sueur froide»

- E) Dites vrai ou faux [4]
- M Boquillon avait cent ans.
  - Le vieil aveugle est assis dans un jardin.
  - M Violette était fier de son pays « Le Midi »
  - Mme Landry manquait un peu de fermeté.

Question 3)

- A) [8]
- Trouver les adverbes ; prudent, naturel.
  - Trouvez les noms : poli, couvrir.
  - Formez les adjectifs : solitude, ennui
  - Trouvez les verbes : La parole, La vue

- B) Remplacez par les pronoms convenables [4]
- Les deux occupants étaient dans le réfectoire.
  - Donne-moi de l'argent !
  - Je vais raconter l'évènement.
  - Nous allons au cinéma avec nos amies françaises.

- C) Mettez les verbes selon les indications données [8]
- La chanson (réjouir- Imparfait) le cœur.
  - pas, chiens, n', des, peur, ayez (Mettez en bon ordre).
  - Un syndicat de chats féroces n' (encourager- Imparfait) pas les intrus.
  - Vas- y (Mettez au négatif)
  - Si vous ne faites pas attention, vous (échouer) dans l'examen. (Futur).
  - Le train (ralentir- Présent) brusquement.
  - Tu as soif. (Boire de l'eau !) (Donnez les conseils en utilisant l'impératif)
  - Le poète part (chantonner) (mettez le gérondif.)

- D) Mettez au subjonctif [4]
- Je regrette que tu ne (être) pas là pour la soirée.
  - Il est nécessaire que les femmes (avoir) un peu de temps libre.
  - J'aimerais qu'il (aller) chez le médecin
  - Il faut que vous (faire) votre devoir vite !

- E) Mettez au passif [4]
- Elle a préparé les tartes pour l'anniversaire.
  - La pluie a causé un déroutement sur la voie.
  - Mes amis m'invitent.
  - Je vais mettre la monnaie dans le sac.

F) Faites selon les indications

[4]

- 1) C'était Putois __ avait volé les melons du jardin. (Mettez le
Pronom relatif)
- 2) __ charmante Baronne X voyage par le Rapide de Nice.
(Mettez l'Adjectif démonstratif)
- 3) Donnez le contraire : ennuyeux.
- 4) Il part et je ne saurai jamais la fin (Pluriel)

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Pages : 4

P43

[3801]-104

F.Y. B.A.

GERMAN (Basic)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Frage 1. Übersetzen Sie die folgenden Texte ins Englische oder Marathi!

A) (05)

Es ist Sonntag, der Wecker klingelt nicht, und ich schlafe ganz lange. Mittags stehe ich dann kurz auf und mache Frühstück. Es gibt alles: Toast, Schinken, Salami, Käse, ein Ei, Marmelade und viel Kaffee! Dann frühstücke ich im Bett, lese Zeitung und höre Musik. So fängt der Sonntag gut an!

B) (05)

Maja und Gottfried Matter wohnen in Brienz. Sie sind Landwirte und arbeiten zusammen. Maja ist 42, Gottfried ist 44 Jahre alt. Sie haben vier Kinder. Ein Junge studiert Eltrotechnik in Basel, ein Mädchen lernt Bankkauffrau in Bern. Zwei Kinder sind noch Schüler. Auch sie möchten später nicht Landwirte werden.

C) Übersetzen Sie die folgenden Sätze ins Deutsche! (nur 3) (06)

- 1) How are you, Mrs. Braun?
- 2) Max is buying a purse for his sister.
- 3) Children, don't speak so loudly!
- 4) Where can I buy flowers here?
- 5) On Sunday we played cards at home.

Frage. 2. Beantworten Sie die folgenden Fragen! (nur 06) (12)

- 1) Was kann man in einer Bibliothek machen?
- 2) Wo kauft man Fleisch?
- 3) Was haben Sie am 31. Dezember gemacht?
- 4) Wie oft gehen Sie ins Restaurant?
- 5) Was sind Ihre Eltern von Beruf?
- 6) Wie kommen Sie zum Deutschunterricht?
- 7) Wann machen Sie die Hausaufgabe?
- 8) Wo liegt Deutschland?
- 9) Wer ist Angela Merkel?

P.T.O.

Frage. 3 Grammatik

(40)

A) Ergänzen Sie das richtige Verb! (nur 4)

(04)

(fahren, helfen, einladen, sehen, nehmen, antworten, anfangen)

1. Was _____ du gern, Tee oder Kaffee?
2. Petra _____ ihrer Mutter beim Haushalt.
3. Unser Unterricht _____ jeden Tag um 9 _____.
4. Wann _____ ihr nach Bremen?
5. Meine Oma _____ es besser durch eine Brille.

B) Ergänzen Sie die richtigen Artikel! (nur 4)

(04)

1. Ich habe jetzt _____ neue Wohnung.
2. Martha gibt _____ alten Mann Geld.
3. Wie findest du _____ Regal dort?
4. _____ neue Lehrer ist sehr streng.
5. Ich habe _____ jüngeren Bruder. Er geht noch zur schule.

C) Ergänzen Sie die Personalpronomen! (nur 4)

(04)

1. Meine Uhr ist kaputt. _____ funktioniert nicht.
2. Was machst _____ in der Freizeit?
3. Gestern habe ich einen Film gesehen. Ich habe _____ toll gefunden.
4. Wie geht es _____, Peter und Willi?
5. Karin hat morgen Geburtstag. Susanne schenkt _____ Blumen.

D) Ergänzen Sie die Possessivpronomen! (nur 4)

(04)

1. Frau Meier, kann ich mit _____ Mann sprechen?
2. Heute Nachmittag besuchen wir _____ Tante.
3. Kevin bringt _____ Tochter eine Videokamera.
4. Wann ist _____ Fußballspiel, Paul?
5. Peter kommt nicht. _____ Auto ist kaputt.

E) Ergänzen Sie die Modalverben! (nur 4)

(04)

1. Mein Lehrerin sagt, ich _____ mehr studieren.
2. Ich _____ heute Abend tanzen gehen. Kommst du mit?
3. Sprichst du Französisch. Nein, aber ich _____ es gerne lernen.
4. Der Film beginnt in fünf Minuten. Ich _____ gehen.
5. Er ist 12 Jahre alt. Er _____ noch keinen Alkohol trinken.

F) Ergänzen Sie die Partizip Perfekt Form! (nur 4) (04)

(aufstehen, treffen, telefonieren, lesen, bestellen, brauchen)

1. Wir _____ gestern Frau Winter im Supermarkt _____.
2. Das Baby _____ um 11 Uhr _____.
3. Für meine Prüfung _____ ich viele Zeitschriften _____.
4. _____ ihr gestern eine Pizza _____? - Ja, Vanessa hatte Geburtstag.
5. Die Studenten _____ für das Bild viele Stifte _____.

G) Ergänzen Sie die richtigen Präpositionen! (nur 5) (05)

1. Wir haben _____ Januar ein großes Fest.
2. Der Brief ist _____ einem Onkel aus Vietnam.
3. Ich bin _____ den Regenschirm spazierengegangen.
4. Klaus geht heute _____ Kino.
5. Die Schüler sitzen _____ den Tisch.
6. Rita wohnt _____ ihren Eltern.

H) Bilden Sie Fragen! (nur 4) (04)

1. Ich bin zu Hause.
2. Wir schicken unserem Opa einen Brief.
3. Ja, ich bin ledig.
4. Fünfzig Studenten besuchen den Kurs.
5. Der Film beginnt um 10.

I) Bilden Sie Sätze! (nur 4) (04)

1. Buch, doch, das, lesen!
2. nach, wann, wir, Lonavala, fahren?
3. haben, lange, am Nachmittag, ich, geschlafen.
4. ihr, pünktlich, gekommen, zum Unterricht, sein?
5. so schnell, nicht, fahren, Sie!

J) Ergänzen Sie die richtigen Konjunktionen! (nur 3) (03)

1. Seine Hobbys sind Schwimmen _____ Gitarre spielen.
2. Meine Mutter hat keine Geschwister, _____ mein Vater hat drei Brüder.
3. Was möchtest du? Ein Buch _____ eine CD?
4. Ich kann heute nicht kommen, _____ ich bin krank.

Frage. 4 Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen! (07)

Normalerweise hat jeder Mensch eine Wohnung oder ein Haus, aber Linda Damke nicht. Sie ist 27, Musikerin und hat ein Segelboot. Das ist ihr Zuhause. „Andere Leute brauchen ein Haus oder eine Wohnung und einen Wagen, ich nicht. Mein Segelboot bedeutet Freiheit. Im Sommer bin ich in Deutschland oder in Frankreich, im Winter in Griechenland.“ Lindas Leben ist spannend, aber nicht sehr bequem. Die Kajüte hat wenig Platz. Es gibt ein Bett, einen Tisch, ein paar Kisten, einen Mini-Kühlschrank und einen Gaskocher. Mehr braucht sie nicht.

Fragen!

1. Was alles hat Linda Damke nicht? (02)
2. Was macht sie das ganze Jahr? (02)

Finden Sie ein richtiges Wort aus dem Text! (nur 3) (03)

1. Ich kann machen, was ich will.
2. Ein Herd
3. komfortabel
4. Kajüte

Frage.5 Schreiben Sie über eines der folgenden Themen! (05)

1. Meine Stadt
2. Ein Ausflug
3. Mein Vater

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Pages : 6

P43

[3801]-104

F.Y. B.A.

GERMAN (Advanced)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Frage 1. Übersetzen Sie die folgenden Texte ins Englische oder Marathi! 10

A.

Heiraten und für immer mit einem Partner leben? Daran glauben viele Deutsche nicht mehr. Auch Anna und Jan sind nicht verheiratet. In Deutschland steigt die Zahl der Ledigen und Geschiedenen immer mehr. Es gibt auch schon einen Namen für Leute, die nur eine bestimmte Zeit zusammen leben: Sie sind nicht mehr „Lebenspartner“, sondern nur noch „Lebensabschnittspartner“.

B.

Auch Haustiere sollen in Zukunft immer erreichbar sein: Zwei japanische Firmen entwickeln das Handy für den Hund, wie das britische Boulevardblatt *The Sun* berichtet. Das Gerät, das auch für Katzen geeignet ist, soll am Halsband befestigt werden. Die Erfinder wollen mit dem Gerät die Suche nach verschwundenen Haustieren erleichtern. Man ist sich allerdings nicht sicher, ob man für diese Entwicklung genügend Käufer finden kann.

Frage 2. Übersetzen Sie fünf der folgenden Sätze ins Deutsche! 10

1. My friend Susanne is a musician. She plays violin.
2. The currency of India is Rupees.
3. Most young people in Germany receive 25- 50 Euro per month as pocket money.
4. I love to climb mountains, ski and ride cycle.
5. Barbara offers her service even to big companies.
6. Because of personal reasons, I would like to cancel the subscription.

P.T.O.

Frage 3. 15

A. Beantworten Sie eine der folgenden Fragen (in etwa 6- 8 Sätze)! 05

1. Was ist Ihrer Meinung nach der Unterschied zwischen Bekanntschaft, Freundschaft und Liebe?
2. Warum treiben Sie Sport? Macht es Ihnen Spaß oder möchten Sie lieber Ihre Ausdauer verbessern?
3. Was sind die Vorteile und Nachteile von „Unternehmer sein“? Was ist Ihr Ziel – ein eigenes Geschäft oder einen Job? Warum?

B. Beantworten Sie kurz (in etwa 2-3 Sätzen) fünf der folgenden Fragen! 10

1. Nennen Sie vier Sportler aus Deutschland!
2. Schreiben Sie kurz über den Maastricht Vertrag!
3. Wofür ist Frankfurt bekannt?
4. Wofür geben Sie Ihr Taschengeld aus?
5. Sie suchen einen Job als Content Writer/ Research Assistant. Sie haben die Kenntnisse von Wirtschaft, Psychologie und Philosophie. Schreiben Sie ein Stellengesuch an die Zeitung für diesen Job!
6. Wie heißen die folgenden Wörter auf Deutsch (mit Artikel): Savings account, funds transfer, credit card, current account ?
7. Was bedeutet Nesthocker und Nestflüchter?

Frage 4. Grammatik 30

A. Bilden Sie Perfekt aus vier der folgenden Sätze! 04

1. Tinas Mutter backt den Kuchen.
2. Die Kinder werfen das Ball über das Dach.
3. Claudia ruft mich spät an.
4. Am Wochenende spielen wir Fußball
5. Thomas schwimmt durch den Englischen Kanal.

B. Setzen Sie die Sätze ins Präteritum um! 03

spazieren gehen , treffen, spielen, sehen, fahren, diskutieren, bleiben

Am Freitag aß ich mit meinem Freund in Vaishali. Dann _____ wir einen Film . Wir _____ durch die Stadt _____. Wir _____ viele Leute auf der Straße. Am Samstag _____ wir Fußball. Am Sonntag _____ wir an den See in Mulshi.

C. Ergänzen Sie die richtigen Präposition (nur vier)!

04

1. Ich interessiere mich _____ Physik.
2. Seit zwei Stunden warte ich _____ meine Mutter auf der Bushaltestelle.
3. Um 7 Uhr verabschiedete sich die Frau _____ ihrem Freund.
4. Krishna beschäftigt sich _____ dem Studium von Wirtschaftswissenschaft.
5. Die Großmutter kümmert sich sehr liebevoll _____ das Kind.

D. Ergänzen Sie Artikelwörter und Adjektive mit den richtigen Endungen (nur vier)!

04

(grün, blau, neu, weiß, schwarz, schön, interessant, alt) (Mehrere richtige Antworten sind möglich!)

1. Hast du mal _____ Blume gesehen?
2. Ich will _____ Kleid kaufen.
3. Die roten Wände passen mit _____ Fenster nicht.
4. Meine Mutter schenkt mir zum Geburtstag _____ Handy.
5. Wir diskutieren über _____ Thema aus der Atom-Physik.

E. Ergänzen Sie die passenden Konjunktionen! (nur vier)

04

(während, ehe, nachdem, obwohl, sobald, wenn, falls)

1. _____ es regnet, gehen wir nicht spazieren.
2. _____ Ravi am Handy gesprochen hat, hat ein Dieb sein Geld gestohlen.
3. _____ er seine Kinder von der Schule abholt, kocht er für sie das Mittagessen.
4. _____ sie sehr reich ist, hat sie kein Motorrad. Sie fährt immer mit dem Bus.
5. _____ er sich rasiert hat, hat er sich gewaschen.

F. Bilden Sie Passiv aus drei der folgenden Sätze!

03

1. Die Studenten lesen alle Bücher.
2. Sie machten die Hausaufgaben nicht so regelmäßig.
3. In diesem Restaurant serviert man nur vegetarisches Essen.
4. Die Polizei half dem Schwerverletzten nicht.

G. Bilden Sie Nomen aus den folgenden Verben/Adjektiven! (Nur vier) 04

1. fahren
2. interessant
3. erfolgreich
4. studieren
5. bitten
6. spazieren gehen

H. Bilden Sie Relativsätze (nur vier)!

04

1. Herr Maier kommt aus Österreich. Er hat zwei Geschwister.
2. Ich lese im Moment einen sehr bekannten Roman. Leider fällt mir den Namen des Romans nicht ein.
3. Mir gefallen die weichen Schweizer Schokoladen sehr. Sie sind süß und sie schmelzen im Mund.
4. Der Baum war 100 Jahre alt. Die Gemeindeverwaltung von Pune hat den Baum rücksichtslos gefällt.
5. Kavitha will Physikerin werden. Ihre Mutter ist Chemikerin von Beruf.

Frage. 4 Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die darauffolgenden Fragen!

10

Ab 15 darf man in Deutschland arbeiten. Lena nutzte das wie viele andere Jugendliche, um ihr Taschengeld aufzubessern. In den Sommerferien hat sie beim Bäcker aus dem Nachbardorf gearbeitet. Lena musste um kurz vor 6 Uhr aufstehen und mit dem Bus zur Arbeit fahren.

Das verdiente Geld spart Lena für ihre Amerikareise. Per Schüleraustausch geht es in den nächsten Osterferien nach Florida. Die Ferien endeten mit einer bösen Überraschung. Lena musste mit einer Blinddarmentzündung ins Krankenhaus und operiert werden. Das ging zwar sehr schnell, brachte Lenas Tagesablauf aber völlig durcheinander: eine Woche keine Schule und mehrere Wochen kein Saxophonunterricht, kein Orchester, kein Judotraining. Vor allem der Sport fehlt ihr sehr. Lena ist seit Anfang des Jahres in einem neuen Judo-Verein. Sie hat jetzt den Blaugurt und trainiert normalerweise dreimal in der Woche.

Seit den Sommerferien geht Lena in die 9. Klasse. „Die Ansprüche sind enorm gestiegen“, findet sie. Französisch steht als dritte Fremdsprache auf ihrem neuen Stundenplan. In den Nebenfächern geben die Lehrer regelmäßig Hausaufgaben auf. Dazu kommen mündliche und schriftliche Tests. Auch bei den Schülern hat

sich einiges verändert: Fünf haben die Klasse verlassen und neun sind hinzugekommen.

Die Schülervvertretung (SV), in der Lena mitarbeitet, hat ein neues Logo, einen Newsletter und eine eigene Homepage im Internet. „Diese Öffentlichkeitsarbeit war wichtig für uns“, sagt Lena.

Einen großen Wunsch hat sich Lena im Frühjahr erfüllt: Sie hat sich von ihren Ersparnissen einen eigenen Computer gekauft. An der eigenen Homepage bauen, chatten und E-Mails schreiben, das kann sie jetzt, ohne dass Bruder oder Vater an das Gerät wollen. Computerspiele findet sie nicht mehr so interessant. „Ich spiele manchmal noch abends zur Entspannung *Sims*, aber meistens nur kurz“, berichtet Lena.

A Wählen Sie die richtige Antwort aus!

03

1. Lena arbeitete, weil

- a. ihre Eltern arm waren.
- b. ihre Eltern ihr kein Taschengeld gaben.
- c. sie für eine Amerikareise Geld sparen wollte.
- d. sie eine Blinddarmoperation machen wollte.

2. Die neunte Klasse findet Lena

- a. langweilig.
- b. anspruchsvoll.
- c. einfach.
- d. entspannend.

3. In der neunten Klasse gibt es insgesamt _____ Schüler _____ als in der achten Klasse.

- a. vier, mehr
- b. sieben, mehr
- c. neun, weniger
- d. fünf, weniger

B. Was hat Lena mit dem Geld gemacht, das sie gespart hat? Warum? 01

C. Beantworten Sie die Fragen! (1-2 Sätze)(nur drei)

06

1. Warum musste Lena in den Ferien früh aufwachen?
2. Welche böse Überraschung gab es am Ende der Ferien?
3. Geben Sie einen passenden Titel zu dem Text!
4. Was ist neu in dem Schulplan von Lena in der neunten Klasse.

Frage 5. Ergänzen Sie den Dialog sinngemäß!

05

Bankangestellter: Guten Tag.

_____ ?

Kunde: Ich möchte gerne ein Sparkonto eröffnen. Könnten Sie mir ein Paar Informationen geben?

Bankangestellter: Ja, natürlich.

Kunde: _____ ?

Bankangestellter: Unser normales Sparkonto kostet 4,33 Euro im Monat.

Kunde: _____ ?

Bankangestellter: Nein, alle Kosten für Überweisung und Daueraufträge sind darin enthalten. Sie brauchen nicht, extra zu zahlen.

Kunde: _____ ?

Bankangestellter: Nein, der Preis ist unabhängig davon, wie viel Geld Sie im Monat auf das Konto bekommen.

Kunde: _____ ?

Bankangestellter: Ja, die EC-Karte und Visa-Debit-Karte ist inklusiv.

Kunde: Vielen Dank für die Informationen. Ich überlege es noch einmal.

Bankangestellter: Kommen Sie einfach vorbei, wenn Sie entschieden haben!

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P44

[3801]-105
F.Y. B.A.
SINDHI
(Devnagiri)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

N. B. : All questions are compulsory.

gñib 1) lo{P>`Z_nš {H{Z {~ Sh{Z gñib{Z OnOn~ A{Q{H 20 lo{Z_| {loino ... [20]

- 1) lo{HŠ Jm{CZ en@O K[a gñib{HŠAS hŠXo hmo ?
- 2) {ZmOnC, lo{HŠm OnmŠo O~no_| H{hŠr ou {ŠZr ?
- 3) lo{HŠm B{dr OnVñr HŠñ{Q> {Q>A_nš [eñ_| M{ŠXOŠ~ñ{ba OnmMño ?
- 4) Zae, gŠñUA Io H{hŠr InŠOr {ŠZr ?
- 5) XñŠUA Oo K[a AMU Vo àñVA Io{g HŠAS InŠm{año ?
- 6) lo{HŠ Jm{CZ en@Io {ZaŠ VñmOno {ZaZ hmo ?
- 7) Ca~ñeh, ñŠBA Io H{hŠo~ñZogŠ H{ŠXHŠño ?
- 8) lo{HŠm B{dr OnVñUA Or [eñ bñ X{db Or {Q>A_| Nño~ñr db@ ?
- 9) {ñmO XññVñ, àñVA Or ñC Io{g H{hŠno {ñño {ŠZno ?
- 10) OnHŠA Io H{hŠm enHŠ Hñ ?
- 11) Ca~ñeh, ñŠBA Io gŠX{g_mB>Z {lonŠ HŠAS Wño ^ŠHŠE ?
- 12) AnñVA lo{HŠ InŠ ~ere Nño Kwar ?
- 13) Ar~ñ J~ñmŠ>E@H{hŠo {db{do_| Anño hmo ?

P.T.O.

[10] سوال ۲- هيٺين مان ڪن به ٻن سوالن جا جواب اٽڪل 50 لفظن ۾ لکڻا۔

۱. دنيا ۾ بنياد جي ڪهڙي اهميت آهي؟
۲. شاعر نوريءَ کي ڪهڙين اکين حيران ڪيو آهي؟
۳. شاعر دلگير کي مرتبيلوڪ ۽ امرلوڪ مان ڪهڙو لوڪ بهتر ٿو لڳي ۽ ڇو؟
۴. شاه صاحب ايشور جي زندگي ڪيئن ٿر ڪري؟

[20] سوال ۳- هيٺين مان ڪن به ٻن سوالن جا جواب اٽڪل 150 لفظن ۾ لکڻا۔

۱. مينهن جي عجيب مهتا جو بيان ڪريو.
۲. مارئيءَ جي حب الوطنيءَ جو ذڪر ڪريو.
۳. سيٺ شيوڪرام جي ابلڪا ڪيئن پوري ٿي؟
۴. ننڍا جي ڪردار نگاري ڪريو.

[30] سوال ۴- هيٺين مان ڪي به ٻه مضمون اٽڪل 300 لفظن ۾ لکڻا۔

۱. قلم جي آتم عطا
۲. سنڌين جو اشت ديو ”جعفرلي لعل“
۳. ڪمپيوٽر جو زمانو
۴. جان جهڙين تان سک.

□□□

P44

[3801]-105

F.Y. B.A.

SINDHI (Arabic)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

N. B. : All questions are compulsory.

[20]

- سوال ۱- هيٺين مان ڪن ٻه ڏهن سوالن جا جواب اٽڪل
۵۰ لفظن ۾ لکڻ:-
۱. ليڪ گورڊن شرماءَ جي گهر سدا ورت ڪيئن
هلندو هو؟
  ۲. نشا جي پيڻ لپڪا کي چوڪري جي باري ۾
ڪهڙي ڄاڻ ڏني؟
  ۳. ليڪا ايشوري جو توائي، ڪانوينٽ گهٽي مان
رڪشا ۾ چڙهندي، ڊرائيور کي ڇا چيو؟
  ۴. نريش، سنڀالڻي کي ڪهڙي شردانگلي ڏني؟
  ۵. ديپتيءَ جي گهر اچڻ تي، پريتيءَ کيس ڪيئن ڪياريو؟
  ۶. ليڪ گورڊن شرماءَ کي نرڙ تي ڇاجو نشان هو؟
  ۷. عمر بادشاهه مارئيءَ کي ڪهڙي بهاني سان قيد
ڪيو؟
  ۸. ليڪا ايشوري جو توائيءَ جي رڪشا لال ديول جي
گهٽيءَ ۾ ڇو بيهي ويئي؟
  ۹. پتا جي ديھانت تي، پريتيءَ جي ماءُ کيس ڪهڙو
مھڻو ڏنو؟
  ۱۰. جانيءَ کي ڪهڙا شونق هئا؟
  ۱۱. عمر بادشاهه، مارئيءَ کي سندس ماڻهن خلاف
ڪيئن ٿو پڙڪائي؟
  ۱۲. آرتيءَ لپڪا کان ٻانڀڻيئن ڇو گهري؟
  ۱۳. علي بيگ بلوچ ڊبئي ڪهڙي سلسلي ۾ آيو هو؟

P.T.O.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Pages : 1

P45

[3801]-106

F.Y. B.A.

GUJARATI (Gen.)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Total Marks : 80

N. B. : All questions are compulsory.

- પ્રશ્ન-૧. નીચેનામાંથી કોઈપણ એક વિષય પર નિર્બંધ લખો: [16]
૭) ઓમાસાની સૃષ્ટિશૈલી (૨) મારા જીવનનો એક વિલસાણ અનુભવ
૩) હોટેલો અને આપણું વ્યાવસ્થિત જીવનશૈલી કળા .
- પ્રશ્ન-૨. કોઈપણ એક પ્રશ્નનો સંપિસ્તર ઉત્તર લખો. [16]
૭) નવલકથાની સંવિધાનકલા વિગતે આલેખો.
૮) સરસ્વતીચંદ્ર ભાગ-૪ ને આધારે ગોવર્ધનરામની રાષ્ટ્રપ્રિતી આલેખો.
- પ્રશ્ન-૩. કોઈપણ એક પ્રશ્નનો સંપિસ્તર ઉત્તર લખો [16]
૭) ઊંચામાં ઊંચું મન દિવ્ય અને ધન્ય ફાલો સર્જે તે કવિતા" વર્ણવો
૮) કર્ણ-દુષ્ટામાં શ્રીકૃષ્ણ અને કર્ણ વચ્ચે થયેલી દલીલોનો મર્મ.
- પ્રશ્ન-૪. (અ) રૂંકનોંધ લખો: (કોઈપણ એક) [8]
૭) "સરસ્વતીચંદ્ર" ભાગ-૪માં વર્ણવેલી સંસ્કાર પીઠિકા.
૮) "અલખ મન્મથ અને લખ સ્વપ્ના" પ્રકરણનું કથાવસ્તુ.
(બ) રૂંકનોંધ લખો: (કોઈપણ એક) [8]
૭) પ્રાચીનામાંના કાવ્યોનું સ્વરૂપ.
૮) કૌપીનીનો પાત્ર પરિચય.
- પ્રશ્ન-૫. (અ) પૂર્વાપર સંબંધ લખો: (એક પદ્ય, એક ગદ્ય) [8]
૭) "સૂક્ષ્મ દેહ સ્થૂળ દેહી તિન્ન નથે."
૮) "સંસારમાં જે જીવે એક ઠામ - એક જીવન રચી તેનું વલન કરવું તે વિધાન."
૭) આ ને, નેમા તાલ જીત્યા જ પુરુષ ?
૮) પિતા પિતાનો મુત ને સ્વકીય.
(બ) ઈતરપ્રવૃત્તિનું મહત્ત્વ સમજાવતો પત્ર તમારા પિતાશ્રીને લખો. [8]
અથવા
શૈક્ષણિક પ્રદર્શનનું વર્ણન કરતો અહેવાલ તૈયાર કરો.

[4]

[8]

P47

[3801]-109

F.Y. B.A.

FRENCH (BEGINNERS)

(June 2008 Onwards)

Text: Apprenons le français (Part 1, 2)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Q1. Répondez en français: (5 au choix) (10)

1. Nommez deux choses que vous mangez au petit déjeuner.
2. Nommez deux vins français.
3. Combien de jours y a-t-il dans une semaine?
4. Où prenez-vous votre repas.
5. De quelle couleur est le drapeau français?
6. Nommez deux meubles du salon.

Q2. Compréhension. Lisez le passage et répondez aux questions suivantes.

C'est l'anniversaire de Mireille. Elle veut inviter ses amis et ses grands-parents à la maison. Alors, le matin, elle va dans un supermarché avec sa sœur. Elle aime ce supermarché près de sa maison. Elles entrent dans le rayon de vêtements au deuxième étage pour acheter une nouvelle robe. Sa sœur aussi veut acheter une pour Mireille. Mireille aime la couleur rose. Alors elle achète une robe rose, un chapeau noir et une écharpe bleue. La sœur de Mireille achète un gilet noir pour Mireille. Elle est contente.

Répondez aux questions suivantes: (10)

- 1) Mireille, elle préfère quelle couleur?
- 2) Qu'est-ce que Mireille achète pour son anniversaire?
- 3) Où est le supermarché?
- 4) Quand est-ce que Mireille va au supermarché?
- 5) Donnez le contraire: content
- 6) Donnez le pluriel: chapeau
- 7) Donnez le masculin: soeur
- 8) Dites vrai ou faux

P.T.O.

- a) Mireille va au supermarché avec sa mère.
- b) La sœur de Mireille achète une écharpe bleue.
- c) Mireille veut inviter ses amis et ses grands-parents.

Q3) Grammaire

Conjuguez les verbes au présent. (10)

- 1) Elle (avoir) vingt ans.
- 2) Nous (aller) à la plage.
- 3) Valérie et Sylvie, elles (être) françaises.
- 4) Vous (faire) le devoir le soir.
- 5) Ils (écrire) une lettre.
- 6) Les étudiants (attendre) le professeur.
- 7) Tu (prendre) le repas.
- 8) Il (comprendre) bien l'anglais.
- 9) Nous (commencer) notre travail tôt.
- 10) Je (lire) le journal le matin.

A) Mettez l'article partitif: (2)

- 1) Nous buvons _____ thé.
- 2) Elle ne prend pas _____ salade.

B) Récrivez les phrases avec le contraire: (2)

- 1) L'étudiant est intelligent.
- 2) Les leçons sont faciles.

C) Mettez au négatif: (2)

- 1) Il ya un livre sur la table.
- 2) C'est une voiture

D) Mettez au pluriel: (2)

- 1) J'ai une fleur rouge.
- 2) Voici un tableau gris.

E) Mettez au féminin: (2)

- 1) L'acteur espagnol est jeune.
- 2) Le boucher est beau.

F) Mettez un adjectif possessif convenable: (2)

- 1) Les enfants aiment _____ amis.
- 2) Nous mettons _____ livres dans l'armoire.

G) Mettez les phrases en ordre: (2)

- 1) L'arbre / un / garçon / sous / est
- 2) n' / elle / de / jupe / rouge / a / pas

H) Complétez avec de / d' / de la / des / au / aux / à la (2)

- 1) C'est le sac _____ Hélène.
- 2) Il parle _____ jolie fille.

I) Trouvez l'intrus: (2)

- 1) Veste, pantalon, pied, manteau
- 2) Matin, soir, nuit, mai

J) Récrivez selon les indications: (6)

- 1) Alain habite en Allemagne. Il est _____ (nationalité)
- 2) _____ est le deuxième mois de l'année. (Donnez le nom du mois)
- 3) Il travaille dans un journal. Qui est-ce? Il est _____ (journaliste / artiste)
- 4) _____ est une ville de la France. (Rouen / Région)
- 5) Un _____ est un pain français. (Crêpe / Croissant)
- 6) Il pleut: le ciel est _____ (Donnez un adjectif de couleur).

L) Reliez les colonnes: (6)

1. L'hiver	a) la profession
2. Le Noël	b) la saison
3. La cerise	c) la rivière
4. Le ski	d) la fête
5. Le coiffeur	e) le fruit
6. La Seine	f) le sport

Q4) Traduisez en anglais (10)

Je m'appelle Michael. Je suis anglais et j'habite à Pune en Maharashtra. C'est une région à l'ouest de l'Inde, célèbre pour ses tigres. C'est aussi le lieu de naissance des grands écrivains et des acteurs. Dans la ville il y a un beau temple qui s'appelle Parvati.

J'aime la ville. Le soir, quelquefois, je fais une promenade dans les rues avec mes amis ou je vais au cinéma. J'aime les films indiens. Le fleuve de Mutha traverse Pune. Il y a des montagnes et de beaux jardins à Pune.

A l'école j'apprends le hindi. Je suis content d'habiter à Pune.

Q5) Ecrivez une composition sur UN des sujets suivants. (10)

Les repas OU Mon école OU Ecrivez une lettre à votre ami et décrivez votre maison.

□□□

P52

[3801]-115

F.Y. B.A.

G-1 : Pali (m{b) (2008 Pattern)

Pali Kusumanjali - Chatuttho Bhago

m{b Hw\$gw_ÄÖr - MwÄmo tno

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 60

- N.B. :- 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

- gMn ...- 1) gð ãiZ Anóí H\$ AnóV.
 2) cöH\$Srb AnH\$So nÛ© JW X©(dW.

Q1) A) Translate into English or Marathi. (Any two) [10]

ESJKCV Avh aR>V tnfSVa.H\$am. (H\$noUÖr XioZ)

i) "" m {n Ino EÖS, ZXS, MÖgmMÖnonlaf {dXno - ""ZXno AnghZS I mAzhgS
 MÖno(dwöim nÄÄm(dwöim {XÖol Yá_o g`S A{ÄÄm gÄNH\$Öm Crgn,m {chaV'
 {& Xölm {n_oEV_EVS AnöMölg - "Anñm, ^Yö, ZXno ^Üno tñm tñwÄm wñmo
 AnghZS I mAzhgS MÖno(dwöim rÄÄm(dwöim {XÖol Yá_o g`S A{ÄÄm gÄNH\$Öm
 Crgn,m {chaV' {& XöI Ino Vö, ZIX, AZmñn` Angob{h {Mñs {d_wñs, Avñs
 wñmo Eñmñ(Örgñ' {&

ii) gVCH\$ gU-mUn EÖsh(Xno EÖS(XZno - ""göno bñño, BX_ödgS nök_ÄÄs''
 {& gV rZCH\$ gU-mUn EÖsh(Xno EÖ(XZno - "" Agöno bñño, AX_öc
 gS nök_ÄÄs'' {& gVCH\$ gU-mUn EÖsh(Xno EÖ(XZno - "AVñ bñño,
 BX_öc gS nök_ÄÄs'' {& gV rZCH\$ gU-mUn EÖsh(Xno EÖ(XZno -
 ""AZVñ bñño, BX_öc gS nök_ÄÄs'' {& gVCH\$ gU-mUn EÖsh(Xno
 EÖ(XZno - ""VS ÖcS VS gæS, BX_öc gS nök_ÄÄs'' {&

iii) ""gæ Vñ{n {Öb, mH\$m{M VñH\$émZS rñm gã-m VñMÖS rñm` H\$S ZñKpÖV
 gñoiog, MÖS rñm`öc Vñ A{Y/Inödm ñgö M Vñö M {cñm{VM; Eöc öc Ino,
 {Öb m{Z H\$m{Z{M Anñ{YH\$m{Z nVÄm{H\$a`ÖW{Z gã-m{Z Vñ{Z\_öñm`
 MÖno(dwöim H\$S ZñKpÖV gñoiog_öñm`öc Vñ{Z MÖno(dwöim A{Y/Inödm ñgö M
 Vñö M {cñm{VM&

P.T.O.

B) Translate into English or Marathi. (Any two)

[10]

ESKQV Avh anR>V ^fnSv H\$an. (H\$noUChr XicZ)

i) {N>X gnD\$ ra,\$a, H\$noRZK ~mU&
 gnZS I`S AnEdm A\$VÄny/g ~mU&&
 XnU^oy Vâ qvmaY hmoV ~mU&&
 Afn gã o g\$no m A\$S JÄNpIV OnZnoD&&

ii) `S VS gU mÄ Bno AE>{ M& &
 gînaInC ^Jm XÄm Vd gnZ&&
 VdS ~vno VdS gîm VdS nan{^y wZ&
 VdS AZgONEdm {Äno Vno g\$ nO&&

iii) Z wZ Jm mÄ H\$ogw ggnMao
 KnggZ {N\$no Z dms n`wS ^U&
 A\$S `X\$S gnw znEw H\$gS B{V
 C^`zod gno VnX e\$Sd ChZdm{V&&

Q2) A) Explain with reference to the context. (Any one)

[5]

gXno{hV mî>H\$U {dm. (H\$noUChr E\$)

i) Vo{h Yâ o{h gâ\$AZYS {N\$g`S&
 A{gVS gã bnd\$ng Anpã rh{`ZS' {V&&

ii) B_ow {H\$a gmpV, EHS gU~mU&
 {dhan ZS {dnpV, Om EHL>Xpogn'o'' {V&&

B) Explain with reference to the context. (Any one)

[5]

gXno{hV mî>H\$U {dm. (H\$noUChr E\$)

i) gno no{yîmo aZho Aven& ZngobHS {hYm` Om&&

ii) Z\$ZS w\$S M\$no AnXicho VMS wIS&

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Pages : 3

P86

[3801]-153

प्रथम वर्ष साहित्य (F.Y. B.A.)

प्रयोजनमूलक हिंदी : वोकेशनल

(Functional Hindi : Vocational)

1924 : प्रश्नपत्र -1 (नया पाठ्यक्रम)

(हिंदी भाषा : विविध रूप, राजभाषा हिंदी तथा व्याकरण)

समय : 3 घंटे]

[कुल अंक : 80

सूचनाएँ :- i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

ii) दाहिनी ओर लिखे गए अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

iii) विभाग 'अ' और विभाग 'ब' के उत्तर एक ही उत्तर-पुस्तिका में लिखिए।

विभाग 'अ'

प्र.1. अ) निम्नलिखित अंग्रेजी शब्दों में से किन्हीं पाँच के लिए हिंदी और मराठी पारिभाषिक शब्द लिखिए :- [5]

1) Source	2) Listener
3) Mutual	4) Vigilance
5) Report	6) Notice
7) Surplus	

आ) निम्नलिखित हिंदी शब्दों में से किन्हीं पाँच के लिए अंग्रेजी और मराठी पारिभाषिक शब्द लिखिए :- [5]

1) सहायक	2) रियायत
3) अनुमोदन	4) दौरान
5) मुख्यालय	6) ढील
7) अस्थायी	

P.T.O.

प्र.2. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए। [10]

- (क) प्रयोजनमूलक हिंदी का स्वरूप।
- (ख) अनुच्छेद 344
- (ग) संपर्क भाषा और संचार भाषा हिंदी।

प्र.3. राष्ट्रभाषा, राजभाषा और राज्यभाषा हिंदी का अंतर स्पष्ट कीजिए। [12]

अथवा

अनुच्छेद 120 का महत्त्व विशद कीजिए।

विभाग 'ब'

प्र.4. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन के उत्तर लिखिए :- [15]

- (घ) आवेदन पत्र के विविध भागों की सोदाहरण चर्चा कीजिए।
- (च) आवेदन पत्र के विविध प्रकारों का संक्षेप में विवरण दीजिए।
- (छ) हिंदी में किन अव्ययों से भावों का बोध कराया जाता है।
- (ज) 'चंद्रबिंदु के बिना कभी-कभी अर्थ में भ्रम पैदा होता है' - सोदाहरण समझाइए।
- (झ) कंप्यूटर की विशेषताएँ विशद कीजिए।

प्र.5. त) निम्नलिखित गद्यांश का हिंदी में अनुवाद कीजिए :- [7]

अनेक मोठ्या लोकांचा सहवास मला लाभला आहे. नोबेल पारितोषिक विजेत्या मदर तेरेसा, ज्ञानपीठ पारितोषिक विजेत्या महादेवी वर्मा आणि कुसुमाग्रज, आंतरराष्ट्रीय कीर्तिचे लेखक आर. के. नारायण, शिवराम कारंथ अशा श्रेष्ठींच्या सहवासात त्यांच्या नम्रतेची छाप मनावर पडते. डोंगराएवढे कर्तृत्व गाठी असलेले हे मोठे लोक आपल्या कार्याविषयी एक तर बोलत नाहीत आणि त्यांना बोलतं केलंच तर 'त्यात मी विशेष काय केलं?' अस नम्र उत्तर देतात. मदर तेरेसा यांच्या भेटीत त्या मला म्हणाल्या, "तो प्रभु आमच्यासारख्या सामान्य माणसांच्याकडून हे सारं करून घेतो. यात माझं कर्तृत्व काही नाही. सेवा करण्यात मला आनंद वाटतो ही त्या प्रभूची कृपा." आर.के. नारायण मला म्हणाले, "मला पैसाही नको आणि कीर्तीही नको. माझ्या लहानशा जीवनात मी सुखी आहे."

थ) बैंक के महाप्रबंधक के नाम स्थानांतरण के हेतु आवेदन पत्र लिखिए।

[8]

प्र.6. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणियाँ लिखिए :-

[18]

- (द) आवेदनपत्र के आवश्यक गुण,
- (ध) नौकरी के आवेदनपत्र में स्ववृत्त का महत्त्व,
- (न) खडीपाई वाले व्यंजन,
- (य) हिंदी की मानक वर्तनी,
- (र) केंद्रिय संसाधन इकाई के विविध भाग।

P40

[3801]-101

F.Y. B.A.

COMPULSORY ENGLISH

Text prescribed : REFLECTIONS 1, Ed.by P.Bhaskaran Nair,

Geetha Rajeevan & G.Radhakrishna Pillai

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Two of the following: [16]

- a) What advice does Rabindranath Tagore give to the devotees of God in the poem 'This Chanting and Singing and Telling of Beads?'
- b) What were the different ways in which Nicola and Jacopo earned money? Do you think all these were jobs suitable for young boys of their age? Give reasons.
- c) Draw a character sketch of Fedor Sigaev.
- d) Comment on the significance of the title 'The Model Millionaire.'

Q2) Attempt any Four of the following: [16]

- a) Contrast the attitude of the woman to herself with the attitude of the mirror to her.
- b) How did the Director's son in the lesson 'The Town by the Sea' manage to save himself?
- c) Comment on the role of humour in the extract 'Uncle Podger Hangs a Picture'.
- d) How did the conjurer take the revenge on the Quick Man?
- e) Why does the mother in the poem 'The Affliction of Margaret' say '*All the world appears unkind to her?*'
- f) Why did the student call the Physics Master a cannibal?
- g) "Life is short, the world is beautiful, love is splendid". Discuss in the light of the poem 'Gather ye Rosebuds while ye may'.

Q3) Attempt any **Two** of the following: **[16]**

- a) Write an application for the post of ‘an English teacher’ in a public school run by the local management.
- b) One of your classmates spoke to you on your mobile phone and invited you to go with him/her for a movie. Write a short dialogue.
- c) ‘Pollution-a serious threat to mankind’–write an essay in brief.
- d) Write a paragraph for or against on the following by using valid reasons: ‘Women are not as intelligent as men’.

Q4) Attempt any **Eight** of the following: **[16]**

- a) Give synonyms of the following words:
  - i) meet.
  - ii) gather.
- b) Give antonyms of the following words:
  - i) pass.
  - ii) wife.
- c) Choose correct alternatives and rewrite the following:
  - i) I don’t need your certificate; I can (get on/get of) without one.
  - ii) Though there were some initial difficulties’ we decided to (carry on/carry of) the project.
- d) Form one word each using the following prefixes:
  - i) in-----
  - ii) un-----
- e) Make adverbs:
  - i) happy.
  - ii) angry.
- f) Use the following words in a sentence each:
  - i) duty
  - ii) study
- g) Give one word substitute for the following:
  - i) A person who works as chief of a company.
  - ii) A place where experiment material is kept.
- h) Give full forms of the following words:
  - i) WHO.
  - ii) UNO.

- i) Give short forms of the following words:
  - i) Staff Selection Commission.
  - ii) Doctor of Philosophy.
- j) Give verb forms of the following words:
  - i) reformation.
  - ii) nomination.
- k) Give the meaning of the following phrases and use them in your own sentences:
  - i) in front of
  - ii) look for

Q5) Do as directed (any Eight):

[16]

- a) Write a sentence that begins with 'I would-----'
- b) We decided to postpone the picnic.
(Change the voice)
- c) "Halt!" said the captain to the soldier.
(Change into indirect speech)
- d) I had never felt such happiness before.
(Add a question tag)
- e) His fall was caused ----- his ambition (Fill in the blanks using appropriate preposition)
- f) You are looking for black van. I found it. I found -----
(Complete the above sentence using the suitable relative clause)
- g) Rupa met him five weeks before.
(Correct the sentence and rewrite)
- h) Can you draw a picture for me?
(Change into an Imperative sentence)
- i) John ----- works till late.
(Fill in the blank with suitable adverb of frequency)
- j) Punctuate the following:
how long did the thirty years war last was that the question
- k) I will meet the Principal next week.
(Rewrite the sentence using – 'be going to')
- l) You like reading Chatan Bhagat.
(Make a formal question)

P68**[3801]-131****F.Y. B.A.****MATHEMATICAL STATISTICS****Discrete Probability and Probability Distributions****(2008 Pattern)***Time : 3 Hours]**[Max. Marks : 80**Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols have their usual meanings.*

Q1) Attempt any Two of the following: **[2 × 5 = 10]**

- a) A fair coin is tossed three times, find the probability of getting:
  - i) Exactly one head.
  - ii) At least one head.
- b) If A and B are two events of a sample space (Ω), prove that:
 $P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$.
- c) Explain deterministic and non-deterministic models with suitable illustrations.
- d) Verify whether following function is a probability mass function (p.m.f.)? If so, find
 $P[1 \times 1 \leq 1]$.

$$P(x) = \frac{x^2}{10}, x = -2, -1, 0, 1, 2.$$

$$= 0, \text{ otherwise.}$$

Q2) Attempt any Four of the following: **[4 × 5 = 20]**

- a) Define independence of two events A and B of a sample space (Ω). If A and B are independent events, prove that A and B' are also independent.
- b) A discrete r.v. X has probability distribution as given below:

X	1	2	3	4	5
P(X=x)	k	2k	3k	4k	5k

- Find: i) The value of k,
 ii) The cumulative distribution function of X.

P.T.O.

- c) Define hypergeometric distribution. Also obtain its mean.
- d) If A and B are two events of Ω such that $P(A) = 0.4$ and $P(B) = 0.7$ then show that:
  - i) $0.1 \leq P(A \cap B) \leq 0.4$
  - ii) $P(A \cup B) \geq 0.7$
- e) Define expectation of a function of bivariate discrete r.v. Also prove that: $E[X+Y] = E[X] + E[Y]$.
- f) State and prove the effect of change of origin and scale property of variance.

Q3) Attempt any Three of the following: **[3 × 10 = 30]**

- a) i) Obtain the modal value of binomial distribution with parameters n and p. **[5]**
  - ii) Compute First three central moments of Bernoulli distribution with parameter p. **[5]**
- b) i) With usual notations, prove that:
 $\text{Var.}(aX + bY) = a^2 \text{Var}(X) + b^2 \text{Var}(Y) + 2ab \text{Cov}(X, Y)$, where a and b are any arbitrary constant. **[6]**
  - ii) Define cumulative distribution function ($F(x)$) of a discrete r.v. Also state its any three properties. **[4]**
- c) i) State and prove Baye's theorem. **[6]**
  - ii) A factory employs both male and female workers. The probability that a worker chosen at random is male is 0.60, that the worker is married is 0.80 and that the worker is married male is 0.50. Find the probability that a worker chosen at random is married female. **[4]**
- d) i) Define the following terms:
  - 1) Marginal distributions.
  - 2) Conditional probability distributions. **[4]**
  - ii) A pair of unbiased dice is thrown simultaneously. The events are defined as below:
    - E_1 : Even number appears on the upperface of the first die.
    - E_2 : Even number appears on the upperface of the second die.
    - E_3 : Sum of two numbers appears on the upperface of both dice is even.
 Discuss the nature of independence of E_1 , E_2 and E_3 . **[6]**

e) Let (X, Y) be a bivariate discrete r.v. with joint probability distribution: [10]

	Y	1	2	3
	X			
	-2	0.15	0.10	0.05
	0	0.08	0.12	0.10
	2	0.17	0.08	0.15

Compute:

- i) marginal distribution of X and Y,
- ii) conditional distribution of X given $Y = 2$,
- iii) conditional distribution of Y given $X = 2$,
- iv) $P[X + Y \leq 1]$.

Q4) Attempt any One of the following:

[1 × 20 = 20]

- a) i) Derive Poisson distribution as a limiting case of binomial distribution. [7]
- ii) Obtain probability generating function (p.g.f.) of binomial distribution with parameters (n, p) . [5]
- iii) Let (X, Y) be a bivariate discrete r.v. with joint probability distribution:

	Y	-2	0	2
	X			
	1	k	3k	5k
	2	2k	3k	k
	3	3k	2k	k

Find: 1) The value of k,

2) $E[X]$ and $E[Y]$,

3) Covariance between X and Y. [8]

- b) i) With usual notations, prove that:

$$E[X - k]^2 = \text{Var}(X) + [E(X) - k]^2,$$

where k is a constant. [3]

- ii) Obtain mean and variance of Uniform distribution with parameter n. [6]

- iii) State and prove additive property of binomial distribution. [6]

- iv) Let X be Poisson variable with parameter m. If $P[X = 5] = \frac{3}{10} P[X = 4]$,

Find standard deviation of X and $P[X \geq 3]$. [5]

P69

[3801]-132

F.Y. B.A.

OPTIONAL ENGLISH

Text : Poetry and Minor Forms of English Literature

(General Paper - I) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) a) Answer the following questions in about 20 words each (any **FIVE**).[10]

- i) What is the structure of sonnet? Give examples.
- ii) What is pastoral elegy?
- iii) What are the two qualities of an epic?
- iv) Which are the two types of ode?
- v) Define ballad.
- vi) Write two features of a good short story.
- vii) Define personal essay.

b) Identify and explain briefly the literary devices used in the following lines (any **FIVE**). [10]

- i) I wandered lonely as a cloud
- ii) Of man's first disobedience, and the fruit
Of that forbidden tree, whose mortal taste
Brought death into the world,
- iii) And I will come again, my love,
Thou' it were ten thousand mile.
- iv) May the sum of evil
Balance in this unreal world
Against the sum of good
- v) Fluttering and dancing in the breeze
- vi) What are they doing this morning, this morning?
- vii) They clicked their tongues

c) Refer briefly to the context and explain fully any **TWO** of the following. [10]

- i) For oft, when on my couch I lie
In vacant or in pensive mood,
They flash upon that inward eye
Which is the bliss of solitude;
And then my heart with pleasure fills,
And dances with the daffodils.
- ii) My little horse must think it queer
To stop without a farmhouse near
Between the woods and frozen lake
The darkest evening of the year.
- iii) My father, sceptic, rationalist,
trying every curse and blessing,
powder, mixture, herb and hybrid.
He even poured a little paraffin
Upon the bitten toe and put a match to it.
- iv) As fair art thou, my bonnie lass,
So deep in love am I:
And I will love thee still, my dear,
Till a' the seas gang dry.

Q2) Answer any **ONE** of the following questions in about 150 words. [10]

- a) How does the poet describe the problem of colour-consciousness in 'Telephone Conversation'?
- b) Comment on the effect produced by the question-answer pattern of the poem 'O What is that Sound'.
- c) Describe the Indian rural scene reflected in the poem 'Night of the Scorpion'.

Q3) Answer the following questions in about 150 words each (any **TWO**). [20]

- a) Comment on the significance of the title 'The Greedy Old Woman and the Lime tree'.
- b) Attempt a character sketch of Mathilde.
- c) Write an elaborate note on the 'Kelvey sisters' portrayed in 'The Doll's House'.
- d) What are the features of an interesting short story? Discuss with the help of 'The Eyes Have It'.

- Q4)** a) Answer any **ONE** of the following questions in about 150 words. [10]
- i) How does A.G.Gardiner distinguish between hard and fast rules and rules for guidance? Discuss with the help of 'All About a Dog'.
  - ii) Memory is different from intelligence. Discuss with the help of 'On Forgetting'.
  - iii) Discuss 'Hobbies and Interests' as an argumentative essay.
- b) Answer any **ONE** of the following questions in about 150 words. [10]
- i) Attempt a character sketch of Abel Merryweather in 'The Dear Departed'.
  - ii) Discuss the use of horror element in 'The Monkey's Paw'.
  - iii) Comment on the element of suspense in the one-act play 'The Professor'.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Pages : 3

P72

[3801]-136

F.Y. B.A.

MATHEMATICS

FMG - I : Industrial Mathematics

(Paper - I) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator is allowed.*

Q1) Attempt each of the following:

[16]

- a) Find the present value at 8% simple interest of Rs. 1200 due in 9 months.
- b) Find the simple interest of Rs. 2000 at 5% per annum for 3 years.
- c) Find the compound amount of Rs. 3000 for 6 years at 5%.
- d) Find x and y intercept of the line $3x - 4y = 12$.
- e) If $y = (4x^2 - 3)(2x^5)$ then find $\frac{dy}{dx}$.
- f) Evaluate $\lim_{x \rightarrow 3} \frac{x-3}{x^2+9}$.
- g) Find the marginal revenue (MR) function for the total revenue function $TR = 65Q - 3Q^2$.
- h) Test whether the function $f(x) = 3x^2 - 10x + 7$ is increasing or decreasing at $x=1$.

Q2) Attempt any four of the following.

[16]

- a) Write a note on 'present value of a debt' and 'equation of value' of an interest bearing debt.
- b) Draw the graph of function $f(x) = -x + 3$.
- c) Find the amount and present value of an annuity of Rs. 200 per month for $3\frac{1}{2}$ years, if money is worth 6% compounded monthly.

P.T.O.

- d) Write a note on Promissory Note's.
- e) Discuss the continuity of the function $f(x)$ at $x=1$,
 where $f(x) = 2x-1$, if $x \leq 1$
 $= x^2$, if $1 < x < 2$.
- f) Find the effective rate r equivalent to the nominal rate 5% compounded monthly.

Q3) Attempt any two of the following: **[16]**

- a) Define the following terms.
- i) Slope of straight line.
  - ii) Derivative of a function at a point.
  - iii) Nominal and effective rates of interest.
  - iv) Ordinary annuities certain.
- b) Plot the graph of the curves $y^2 = x$ and $y=x$.
 Also find their points of intersection.

- c) Derive with usual notations,

$$S_{\overline{n}|i} = \frac{(1+i)^n - 1}{i} \text{ and } a_{\overline{n}|i} = \frac{1 - (1+i)^{-n}}{i}$$

- d) Evaluate the following;

i) $\lim_{x \rightarrow 7} \frac{x-7}{x^2-49}$.

ii) $\lim_{x \rightarrow 6} \frac{x^2-2x-24}{x-6}$.

Q4) Attempt any four of the following: **[16]**

- a) If u and v are differentiable functions of x , and $y = u.v$. then prove

that $\frac{dy}{dx} = u \cdot \frac{dv}{dx} + v \cdot \frac{du}{dx}$.

- b) For each of the following functions, find $\frac{dy}{dx}$.

i) $y = (6x^3 + 9)^4$.

ii) $y = \frac{5x^2 + 9x + 8}{x^2 + 1}$.

- c) Optimize $f(x) = 2x^3 - 30x^2 + 126x + 59$.
- d) Find average cost (AC) function from the following total cost (TC) function at $Q=3$, where $TC = 3Q^2 + 7Q + 12$.
- e) Prove that marginal cost (MC) must equal marginal revenue (MR) at the profit maximizing level of output.
- f) Check whether the following function is concave or convex at $x=3$.

$$y = -2x^3 + 4x^2 + 9x - 15.$$

Q5) Attempt any two of the following: **[16]**

- a) Prove that if $f(x)$ is differentiable at a point $x=a$ then it is continuous at $x=a$. Is the converse true? Justify.
- b) Given the following total revenue (TR) and total cost (TC) function, maximize profit π for a firm.
 $TR = 1400Q - (7.5)Q^2$,
 $TC = Q^3 - 6Q^2 + 140Q + 750$.
- c) Investigate the successive derivatives and evaluate it at $x=2$, for
 $y = 4x^3 + 5x^2 - 7$.
- d) Find the MR functions for each of the following demand functions and evaluate them at $Q=4$ and $Q=10$.
- i) $Q = 36 - 2P$,
- ii) $44 - 4P - Q = 0$.

P74**[3801]-138****F.Y. B.A.****MATHEMATICS****MG - I : Algebra and Geometry****(Paper - I) (2008 Pattern)***Time : 3 Hours]**[Max. Marks : 80**Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt Each of the following:**[16]**

- a) If $f: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ and $g: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ are defined by $f(x) = 2x$ and $g(x) = 3x^2 - 1$ then find formula for gof .
- b) Find $\phi(46)$, where ϕ is Euler's function.
- c) Find the modulus of $(1+i)^3$.
- d) If ' a ' is a root of polynomial $f(x)$ then show that $(x - a)$ is a factor of $f(x)$.
- e) Can the numbers $\frac{1}{\sqrt{2}}, \frac{1}{\sqrt{2}}, \frac{-1}{\sqrt{2}}$ be direction cosines of a line? Justify your answer.
- f) Find the equation of the smallest sphere passing through $(2, 1, -1)$ and $(1, 3, 0)$.
- g) Find the intercepts made by the plane $3x + 4y + 5z = 60$ with the coordinate axes.
- h) Define rank of a matrix.

Q2) Attempt any Four of the following:**[16]**

- a) Prove that any two equivalence classes are either identical or disjoint.
- b) If $f: X \rightarrow Y$ and $g: Y \rightarrow Z$ are bijective functions, then prove that $gof: X \rightarrow Z$ is also bijective.
- c) Find greatest common divisor of 1357 and 1166 and express it in the form of $1357m + 1166n$.
- d) Write multiplication table for Z_7 .

P.T.O.

- e) If $|z| = 1$ and $\arg(z) = \theta$ then show that $\frac{1+z}{1-z} = i \cot\left(\frac{\theta}{2}\right)$.
- f) By using De Moivre's theorem find expressions for $\sin(3\theta)$ and $\cos(3\theta)$ in powers of $\sin\theta$ and $\cos\theta$ respectively.

Q3) Attempt any Two of the following: **[16]**

- a) State and prove division algorithm for integers.
- b) State and prove De Moivre's theorem for integral indices.
- c) i) If the equation $x^3 - x^2 - 8x + 12 = 0$ has repeated roots then solve it completely.
- ii) Find the greatest common divisor of polynomials $f(x) = x^3 - 2x^2 + 6x - 5$ and $g(x) = x^2 - 2x + 1$.
- d) i) Define translation of axes and derive formulae for translation of axes.
- ii) Prove that every first degree equation in x, y, z represents a plane.

Q4) Attempt any Four of the following: **[16]**

- a) If the axes are rotated through an angle $\frac{\pi}{4}$ then find transformed form of the equation $3x^2 - 4xy + 9 = 0$.
- b) Show that the lines $\frac{x-1}{2} = \frac{y-2}{3} = \frac{z-3}{4}$ and $\frac{x-2}{3} = \frac{y-3}{4} = \frac{z-4}{5}$ are coplanar.
- c) Find the ratio in which the joint of the points A(2, 5, -1) and B(4, 3, 7) is divided by plane $2x + y - z = 3$.
- d) Find the radius of the circle $x^2 + y^2 + z^2 - 4x + 6z - 3 = 0, x + 2y - 2z = 17$.
- e) For what values of λ and μ the equations $x + y + z = 6, x + 2y + 3z = 10, x + 2y + \lambda z = \mu$ have
- i) no solution.
- ii) unique solution.
- iii) infinitely many solutions.
- f) Find the equation of sphere whose centre is (-2, 0, 1) and which touches the plane $5x - y + 4z = 36$.

Q5) Attempt any Two of the following:

[16]

- a) Reduce the equation $5x^2 + 6xy + 5y^2 - 4x + 4y - 4 = 0$ to its standard form.
- b) If direction cosines of two lines are connected by the relations $l - m + n = 0$, $l^2 + m^2 - 5n^2 = 0$ then find angle between them.
- c) Find the equation of tangent plane to the sphere $x^2 + y^2 + z^2 + 2gx + 2fy + c = 0$ at the point (x_1, y_1, z_1) .
- d) i) Apply Gauss elimination method to solve the following system of equations.

$$x + 2y - 3z = 6$$

$$2x - y + 4z = 2$$

$$4x + 3y - 2z = 14.$$

- ii) For what value of λ the following matrix is of rank 3?

$$\begin{bmatrix} \lambda & 1 & 1 \\ 1 & \lambda & 1 \\ 1 & 1 & \lambda \end{bmatrix}$$

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P73

[3801]-137

F.Y. B.A.

Physical Education

(2008 Course)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following in 50 words : (Any Two)

[10]

- i) Explain Importance of 'Fitness' in sports.
- ii) Define physical Fitness. Make list the HRPF Factors.
- iii) Write the duties of any one Kabaddi official.

Q2) Write notes on following in 100 words : (Any Four)

[20]

- i) Describe the fouls in Kho-Kho.
- ii) Write basic skills required in Hand ball.
- iii) Define Yoga. Explain the Importance of Yoga in sports.
- iv) Explain the new rules in Athletics.
- v) Describe history and rules Kho-Kho.
- vi) Give information about Marathon.

P.T.O.

Q3) Answer following in 200-250 words : (Any Three)

[30]

- i) Define Phy.Edu. Explain the objectives of Phy. Edu.
- ii) Draw a diagram of Kabaddi ground with measurement.
- iii) Explain effect of exercise on respiratory system.
- iv) Draw a diagraph of 'Shot Put' in Athletics and write the Rules of shot put.
- v) Explain co-relation between Phy.Edu. and Yoga.

Q4) Answer in 500 words : (Any One)

[20]

- i) Draw neat diagram of Hand ball ground with measurement and explain the foules in Hand ball.
- ii) Draw neat diagram of Volley ball ground with measurement and explain the any 10 rules in .

P73

[3801]-137

F.Y. B.A.

Physical Education

शारीरिक शिक्षण

(2008 अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :
- सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
  - संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1. खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन)

[10]

- खेळातील तंदुरुस्तीचे महत्व स्पष्ट करा.
- शारीरिक तंदुरुस्तीची व्याख्या द्या. आरोग्याधिष्ठीत तंदुरुस्तीच्या घटकाची यादी करा.
- कोणत्याही एका कबड्डी पंचाची कर्तव्य लिहा.

प्रश्न 2. खालील प्रश्नाची (100 शब्दांत)उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- खो-खो मधील प्रमादाचे वर्णन करा.
- हॅण्डबॉल खेळातील मूलभूत कौशल्य लिहा.
- योगाची व्याख्या द्या. खेळातील योगाचे महत्व स्पष्ट करा.
- अॅथलॅटीक्समधील नवीन नियम स्पष्ट करा.
- खो-खो चा इतिहास व नियम वर्णन करा.
- मॅरॅथॉन बद्दल माहिती द्या.

P.T.O.

प्रश्न 3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) शारीरिक शिक्षणाची व्याख्या द्या. शारीरिक शिक्षणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ii) कबड्डी खेळाच्या क्रीडांगणाची मोजमापासह आकृती काढा.
- iii) श्वसन संस्थेवर व्यायामाचा परिणाम स्पष्ट करा.
- iv) अॅथलॅटीक्समधील 'गोळा फेक' मैदानाची आकृती काढा. व गोळा फेक चे नियम लिहा.
- v) शारीरिक शिक्षण व योगा मधील सहसंबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 4. खालील प्रश्नांची 500 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [20]

- i) हॅण्डबॉल खेळाच्या क्रीडांगणाची मोजमापासह आकृती काढा व हॅण्डबॉल मधील प्रमाद (Foules) स्पष्ट करा.
- ii) व्हॉलीबॉल खेळाच्या क्रीडांगणाची मोजमापासह आकृती काढा. व व्हॉलीबॉल मधील नियम स्पष्ट करा.

P158

[3817]-134

S.Y. B.Sc. (Sem. - I)

ARABIC (Functional)

(53711) (2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

N.B. : All questions are compulsory.

1. Translate into English/Urdu/Marathi 10
any two of the following Passages :

(أ) الْوَلَدُ الْمَجْتَهِدُ مَحْبُوبٌ لِهٖ قَوْمٌ كَبِيرٌ -

فَصَوَّمَسْرُورٌ فِي كُلِّ وَقْتٍ - الْوَقْتُ عِنْدَهُ شَيْئٌ
شَمِيمٌ - ذَلِكَ وَلَدٌ كَسَلَانٌ - الْوَلَدُ الْكَسَلَانُ مُذْمُومٌ
صَوْمَحْزُونٌ فِي كُلِّ وَقْتٍ - الْوَقْتُ عِنْدَهُ لَيْسَ بِشَيْءٍ

(ب) هَذَا فَاوٌّ هَذَا الْفَارُ صَغِيرٌ - ذَلِكَ قِطٌّ - ذَلِكَ

الْقِطُّ كَبِيرٌ - وَهُوَ أَبْيَضٌ - ذَلِكَ طَائِرٌ ذَلِكَ
الطَّائِرُ غُرَابٌ - وَهُوَ أَسْوَدٌ - هَذَا دَرَسٌ - هَذَا
الدَّرْسُ جَدِيدٌ - وَهُوَ سَهْلٌ لِاصْغَبَ -

(ج) أَنَا وَلَدٌ - أَنْتَ وَالدُّ - أَنَا قَهِيرٌ - أَنْتَ لَطِيفٌ -

أَنَا سَمِيحٌ - أَنْتَ هَزِيحٌ - أَنَا جَالِسٌ عَلَى
الْكُرْسِيِّ وَهُوَ مُشْغُولٌ - وَهُوَ رَاقِفٌ عَلَى الْأَرْضِ
أَنَا مُشْغُولٌ بِالْقِرَاءَةِ وَهُوَ إِلَيْنَا مُسَلِّمٌ -
أَنَا فِي الْقِرَاءَةِ وَهُوَ مُسَلِّمٌ إِلَيْنَا -

2. Translate and explain any Five Couplets
of the following:

10

(١) أَيُّهَا الْخَلَّةُ مَاذَا
لَيَسْغُلُ النَّاسَ بِجُبَّتِكَ

(٢) رَأَيْتَنِي فِي حُسْنِ تَشْهُلِي
لَسْتُ مَحْبُوبًا كَحُبِّكَ

(٣) شَمْسُ السَّمَاءِ السَّاطِعَةُ
فِي كُلِّ يَوْمٍ طَالِعَةٌ

(٤) تَبْدُلُنَا فِي الْمَشْرِقِ
لِحَدِّ الضِّيَاءِ الْمَشْرِقِ

(٥) فَكُلُّ حَيٍّ يَنْهَضُ
وَالْحَيَاةُ يَرْكُضُ

(٦) حَيَاتُنَا فِي الْعَمَلِ
وَسَعِينَا هُوَ الْأَمَلُ

(٧) كِتَابِي أَنْتَ تَمْرِيضُ عَلَيَّ
وَأَنْتَ لِمَا أَشْتَهِي مَوْرِدٌ

3. Answer in Arabic any Five of the following: 10

- (1) مَنْ رُئِبَتْ ؟
- (2) هَلْ أَنْتَ كَبِيرٌ ؟
- (3) مَتَى امْتِحَانُكَ ؟
- (4) مَا ذَا لِكَ ؟
- (5) مَا لَوْنُ الْقُرَابِ ؟
- (6) مَنْ هَذَا ؟
- (7) كَيْفَ خَالَكَ ؟

4. Write the Letter in Arabic to the College Principal. 10

أكتب الرسالة في العربية
إلى رئيس الكلية

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 1

P196

[3817]-235

S.Y. B.Sc. (Sem. - II)

URDU (General)

(Paper - II) (New Course)

Time : 2 Hours]

[Total Marks : 40

Instructions :

- 1) Attempt all questions.
- 2) Figures to the left indicate full marks.

[10] سوال نمبر ۱ :- پریم چند کے افسانہ نگاری کی خصوصیات بیان کیجیے

[10] سوال نمبر ۲ :- " بڑے گھر کی بیٹی " اس افسانہ کا خلاصہ لکھیے

[10] سوال نمبر ۳ :- ذیل میں سے کوئی دو کرداروں پر روشنی ڈالیے۔

[10] (۱) گھیسو (۲) آنندی (۳) بہاری لال (۴) الوکی دین

[10] سوال نمبر ۴ :- کوئی دس انگریزی الفاظ کے لیے اردو الفاظ لکھیے

Radiation Mixture Voltage

Conduction Pesticide Vaccine

Haemophilia Biomass Density

Micro Organism.

□□□□

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Pages : 3

P41

[3801]-102

F.Y. B.A.

प्रथम वर्ष कला (मराठी)
आधुनिक मराठी वाङ्मय (G-1)
(2008 पॅटर्न)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- पाठ्यपुस्तके :- i) ललितरंग
ii) काव्यकस्तुरी
iii) व्यावहारिक मराठी

- सूचना :- i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1. अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. [10]

- 1) उत्तम निवेदनासाठी कोणत्या गुणांची आवश्यकता असते ?
- 2) कार्यक्रमातील सत्काराचे नियोजन कसे करावे ते सांगा.
- 3) कार्यक्रमाची रुपरेषा तयार करतांना कोणकोणत्या बाबींचा विचार करावा लागतो ?
- 4) कार्यक्रमातील आभाराचे स्वरूप कसे असावे, ते सांगा.

ब) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. [10]

- 1) व्यक्तिमत्व विकासासाठी आवश्यक असणाऱ्या घटकांचे स्वरूप थोडक्यात सांगा.
- 2) श्रवणकौशल्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- 3) व्यक्तिमत्व विकासातील भाषेचे महत्व विशद करा.
- 4) वाचनकौशल्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.

P.T.O.

क) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. [10]

- 1) मुलाखतीच्या प्रयोजनांचा परामर्श घ्या.
- 2) आकाशवाणीवरून कोणकोणते कार्यक्रम सादर केले जातात ते सांगा.
- 3) दूरदर्शनसाठी संहितालेखन करतांना कोणती तयारी करावी ?
- 4) जाहिरातीतील आवश्यक घटक कोणते ?

प्रश्न 2. अ) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. [5]

- 1) विठोबाला लोकांनी कोणकोणत्या नावांनी आळविले आहे ? असे इरावती कवें सांगतात.
- 2) इंदिरा संत यांना कोणता 'गंध' विशुद्ध भावकवितेसारखा वाटतो ?
- 3) कोणत्या शब्दाविषयी विंदा करंदीकरांना आदर वाटतो ?
- 4) कोणते शब्द भडक आश्वासने देतात असे विंदा करंदीकरांना वाटते ?
- 5) पायात घालावयाचे कोणते दागिने लेखिकेस लहानपणी वापरावयास मिळाले ?
- 6) इंग्लिश कावळ्याने कसे ओरडावे असे लेखकास वाटते ?
- 7) वन्य प्राण्यांच्या पावलांच्या ठस्यांचे निरीक्षण करण्यासाठी सर्वात उत्तम वेळ कोणती ?

ब) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. [5]

- 1) कवी स्वतःस 'बघ्या पाहुणा' का म्हणतो ?
- 2) कवी इंद्रजित भालेराव दोस्ताला गावाकडे का बोलावित आहे ?
- 3) डॉ. आंबेडकरांच्या मताचे पाच लोक असते तर काय झाले असते ?
- 4) कोणत्या मुलीला सासरी मान मिळतो, असे वामनदादा कर्डक सांगतात.
- 5) 'संसार' या कवितेतील 'त्या'च्या हसण्याला कवयित्रीने कोणती उपमा दिली आहे ?
- 6) जेव्हा देशात दुष्काळ पडतो तेव्हा कुठल्या अश्रुंना महापूर येतो ?
- 7) इंद्रजित भालेराव यांच्या दोन कवितासंग्रहांची नावे लिहा.

प्रश्न 3. अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 50 शब्दांत उत्तर लिहा. [5]

- 1) पंढरपूरच्या विठोबाशी असलेल्या लेखिकेच्या मैत्रीपूर्ण नात्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- 2) वामनदादांच्या व्यक्तिमत्त्वाची वैशिष्ट्ये थोडक्यात सांगा.

ब) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 50 शब्दांत उत्तर लिहा. [5]

- 1) 'माती हे धन असतं' असे आनंद यादव का म्हणतात ?
- 2) अमेरिकन शेतकऱ्यांचे चित्रण वसंत बापट यांनी कशा रीतीने केले आहे ?

प्रश्न 4. खालीलपैकी 'अ' आणि 'ब' गटातील प्रत्येकी एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) 1) 'आऊ' चे व्यक्तिचित्र रेखाटा.
- 2) निसर्ग आणि आदिवासी यांच्यातील अतूट नाते 'दोस्त' या लेखाच्या आधारे विशद करा.
- ब) 1) वसंत बापट यांनी दुष्काळाचे वर्णन कशारीतीने केले आहे ?
- 2) इंद्रजित भालेराव यांना दोस्ताला गावाकडे नेऊन काय दाखवायचे आहे ?

प्रश्न 5. खालीलपैकी 'अ' आणि 'ब' गटातील प्रत्येकी एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) 1) ज्ञानेश्वरांच्या शब्द प्रतिमांमधील सौंदर्य दुर्गा भागवत यांनी कशा रीतीने उलगडून दाखविले आहे ?
- 2) 'तोडे' या लेखातील आठवणींचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) 1) रजनी परुळेकर यांच्या 'बाहूली' या कवितेचे रसग्रहण करा.
- 2) 'आम्ही तुफानातले दिवे' या कवितेतील मध्यवर्ती कल्पना स्पष्ट करा.

□□□□

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Pages : 4

P41

[3801]-102

F.Y. B.A.

प्रथम वर्ष कला (मराठी)

G-1 : सामान्यस्तर अभ्यासपत्रिका क्र. 1

व्यावहारिक व उपयोजित मराठी

(2008 पॅटर्न) (पर्यायी)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

पाठ्यपुस्तके :- i) ललितरंग
ii) काव्यकस्तुरी

सूचना :- i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1. अ) खालीलपैकी कोणत्याही पाच इंग्रजी शब्दांसाठी मराठीतील पारिभाषिक शब्द लिहा. [5]

- 1) Librarian
- 2) Kerosene
- 3) Seminar
- 4) Secretary
- 5) Printing
- 6) Photographer
- 7) Octroi
- 8) Outward
- 9) Collector
- 10) Postage

P.T.O.

ब) खालील उतारा शुद्ध करून लिहा. [5]

महाराष्ट्रात आज दुरचित्रवाणी, आकासवाणी, वृत्तपत्रे, जाहीराती, दुकानांवरील पलक, कार्यालयीण कामकाज यांमध्ये मराठिच्या शुद्धलेखणाकडे दुलक्ष केलं जातंय. त्याचे अज्ञ हे एक कारण आहेच, त्याबद्दल उदाशीनता हे एक मोठं कारण आता सबळ होऊं लागलं आहे.

क) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर 300 शब्दांत निबंध लिहा. [10]

- 1) 'मराठी असे आमुची मायबोली'
- 2) शिक्षणव्यवस्थेपुढील आव्हाने
- 3) संगणक : काळाची गरज
- 4) मनातलं गाव ..... (ललित)

प्रश्न 2. अ) खाली दिलेल्या सात प्रश्नांपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा. [5]

- 1) मराठी लघुनिबंधाच्या विकासाचे दोन कालखंड लिहा.
- 2) इरावती कर्वे यांच्या दोन ललित लेख संग्रहांची नावे लिहा.
- 3) 'पैसाचा खांब' हा दुर्गा भागवत यांचा लेख कोणत्या पुस्तकातून घेतला आहे ?
- 4) वन्य प्राण्यांच्या अभ्यासासाठी कोणते अरण्य आदर्श आहे, असे मारुती चित्तमपल्ली म्हणतात ?
- 5) डॉ. यशवंत मनोहर यांनी वामनदादांना कोणत्या नावाने संबोधले आहे ?
- 6) व्यंकटेश माडगूळकरांनी आयुष्यातील पहिली कमाई कशामुळे केली ?
- 7) 'आऊ' हा वि.द. घाटे यांचा ललित लेख त्यांच्या कोणत्या लेखसंग्रहातून घेतला आहे ?

ब) खाली दिलेल्या सात प्रश्नांपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा. [5]

- 1) 'काव्य कस्तुरी' या काव्यसंग्रहातील कवी कोणत्या कालखंडातील आहेत ?
- 2) वसंत बापटांच्या सौंदर्यवृत्तीचे दर्शन घडविणाऱ्या 'काव्यकस्तुरी' या संग्रहामधील कवितेचे नाव लिहा.
- 3) आनंद यादव व इंद्रजित भालेराव यांची कविता कोणत्या जीवनाचे चित्रण करते ?
- 4) रजनी परुळेकर यांच्या 'काव्यकस्तुरी' मधील कोणत्याही दोन कवितांची नावे लिहा.
- 5) 'काव्यकस्तुरी' मधील 'बापूजी !' ही कविता कोणत्या कविची आहे ?
- 6) वामनदादा कर्डक यांच्या 'काव्यकस्तुरी'तील कोणत्याही दोन कवितांची नावे लिहा.
- 7) इंद्रजित भालेराव यांच्या कोणत्याही दोन काव्यसंग्रहांची नावे लिहा.

प्रश्न 3. अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 50 शब्दांत लिहा. [5]

- 1) 'आऊ'चे पुस्तकप्रेम लेखकाला कसे दिसून येते ?
- 2) भक्ताने विठोबाशी कोणकोणती नाती जोडली आहेत ? असे इरावती कर्वे यांना वाटते.

ब) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 50 शब्दांत लिहा. [5]

- 1) 'हिरवं जग ! लांबनंच बघ !' असे आनंद यादव का म्हणतात ?
- 2) वामनदादा कर्डक यांच्या कवितांच्या प्रेरणा स्पष्ट करा.

प्रश्न 4. अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा. [10]

- 1) व्याकरणकार व कवी यांच्यामधील भेद विंदा करंदीकरांनी कसा स्पष्ट केला आहे ?
- 2) 'दोसत' या लेखातून सिसिलिया कार्व्हालो यांनी कोणत्या आठवणी सांगितल्या आहेत ?

ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा. [10]

- 1) 'कशासाठी' या वसंत बापटांच्या कवितेतून राष्ट्रीय जाणिवेचा कसा प्रत्यय येतो ?
- 2) 'मला हवी आहे जमीन' या कवितेतून कविचे जमिनीशी असलेले नाते कसे स्पष्ट झाले आहे ?

प्रश्न 5. अ) पुढील दोन प्रश्नांपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- 1) 'पैसाचा खांब' या लेखातून प्रकटलेल्या दुर्गा भागवतांच्या लेखनशैलीचे विशेष स्पष्ट करा.
- 2) 'माझ्या गंधगाभाऱ्याचे मूळ तवंदी मध्ये आहे', असे इंदिरा संत का म्हणतात ?

ब) खालील प्रश्नांपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- 1) 'काव्यकस्तुरी'तील आनंद यादवांच्या कवितांमधून ग्रामीण अनुभवविश्व कसे प्रकट झाले आहे ?
- 2) 'काव्यकस्तुरी' मधील रजनी परुळेकरांच्या कवितांतून स्त्रीत्वाची जाणीव कशी प्रकटते ?

P436

[3817]-135

S.Y. B.Sc.

URDU GENERAL - II

(2008 Pattern) (Sem. - I)

Time : 2 Hours]

[Total Marks : 40

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the left indicate full marks.

[10] سوال نمبر ۱:- اقبال کے علمی و ادبی کارناموں پر روشنی ڈالیے۔

یا
اقبال کی حیات و شخصیت پر تبصرہ کیجئے۔

[10] سوال نمبر ۲:- بانگِ درا کی حصہ اول کی نظموں کا اجمالی جائزہ پیش کیجئے۔

یا
اقبال کے اسلوب پر اظہارِ خیال کیجئے۔

[10] سوال نمبر ۳:- ذیل میں سے کسی ایک نظم کا تنقیدی جائزہ لیجئے۔

۱۔ جلنو ۲۔ ایک آرزو ۳۔ نیا سوال

[10] سوال نمبر ۴:- ذیل میں سے کسی پانچ اشعار کی تشریح کیجئے۔

۱۔ کچھ بتاؤں سیدھی سادی زندگی کا ماجرا دارغ جس پر غارہ رنگِ لطف کا نہ تھا

۲۔ دنیا کی محفلوں سے اٹا گیا ہوں یارب! کیا لطف انجن کا جب دل میں مجھ لیا ہو

۳۔ سارے جہاں سے اچھا بندرستان ہمارا ہم بلبلیں ہیں اس کی یہ مِلتاں ہمارا

۴۔ ہر چیز کو جہاں میں قدرت نے دلبری دی پروانے کو تیش دی، جلنو کو روشنی دی

۵۔ سچ کہہ دوں اے برہمن! تو برا نہ مانے تیرے صنم کدوں کے بت ہو گئے یران

۶۔ گودی میں کھیلتی ہے اس کی ہزاروں ندیاں گلشن ہے جن کے دم سے رشکِ جناب ہمارا

۷۔ لیلیٰ شب کھولتی ہے آگے جب زلفِ رسا دامنِ دل کھینچتی ہے آبشاروں کی صدا

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P445

[3801]-152

F.Y. B.A. (Vocational Course)

SOIL CONSERVATION - I

Paper - I (Theory)

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks :60

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions.

[14]

- a) What are the deficiency symptoms of boron?
- b) What are the agroclimatic zones of Maharashtra?
- c) What is physical Soil weathering?
- d) What is Soil productivity?
- e) What is Soil texture?
- f) Which are the essential plant nutrients?
- g) What is electrical conductivity of Soil?

Q2) a) Define minerals. Classify them with suitable examples.

[5]

b) What are the Soil organisms? Give the importance of Soil organisms. **[5]**

P.T.O.

Q3) a) Give the nutrient deficiency symptoms of calcium, magnesium & sulphur. [8]

b) Define organic matter. Explain the effects of organic matter on Soil.[8]

Q4) a) What is Soil erosion? Explain the types of Soil erosion. [10]

b) What is Soil fertility? Explain the factors affecting Soil fertility. [10]

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P445

[3801]-152

F.Y. B.A. (Vocational Course)

मृद संधारण – I

पेपर-I (Theory)

(2008 Pattern)

मराठी रूपांतर

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 60

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[14]

- बोरॉनच्या कमतरतेची लक्षणे लिहा.
- महाराष्ट्राचे हवामान विभाग कोणते ?
- जमिनीची भौतिक कारकामुळे होणारी झीज म्हणजे काय ?
- जमिनीची उत्पादकता म्हणजे काय ?
- जमिनीचा पोत म्हणजे काय ?
- वनस्पतीस लागणारी अत्यावश्यक अन्नद्रव्ये कोणती ?
- जमिनीची विद्युत वाहकता म्हणजे काय ?

प्रश्न 2) a) खनिजे म्हणजे काय ? खनिजांचे योग्य उदाहरणासह वर्गीकरण लिहा.

[5]

b) जमिनीतील सुक्ष्म जिवाणू कोणते ? जमिनीतील सुक्ष्म जिवाणूंचे महत्त्व विषद करा.

[5]

P.T.O.

- प्रश्न 3) a) कॅल्शियम, मॅग्नेशियम आणि गंधक या अन्नद्रव्यांच्या कमतरतेची लक्षणे लिहा. [8]
- b) सेंद्रिय पदार्थाची व्याख्या लिहा. सेंद्रिय पदार्थाचा जमिनीवर होणाऱ्या परिणामाविषयी माहिती लिहा. [8]
- प्रश्न 4) a) जमिनीची धुप म्हणजे काय ? जमिनीच्या धुपीच्या प्रकारांची माहिती लिहा. [10]
- b) जमिनीची सुपिकता म्हणजे काय ? जमिनीच्या सुपीकतेवर परिणाम करणाऱ्या घटकांची माहिती लिहा. [10]

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P446

[3801]-156

F.Y. B.A. (Vocational Course)

WATER MANAGEMENT-II

Paper - II (Theory) (2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 60

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions.

[14]

- a) What is ground water?
- b) What is evaporation?
- c) What do you mean by hydrology?
- d) What is precipitation?
- e) What is permanent wilting point?
- f) What is runoff?
- g) What is surface irrigation?

Q2) a) Describe the advantages of sprinkler irrigation?

[5]

b) Describe the methods of irrigation?

[5]

P.T.O.

Q3) a) Explain the hydrological cycle. [8]

OR

Describe the hydrograph.

b) Describe the major components of drip irrigation? [8]

Q4) a) What is sprinkler irrigation? Give its advantages and disadvantages. [10]

b) Describe the major sources of water to crop plants. [10]

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P446

[3801]-156

F.Y. B.A. (Vocational Course)

पाणी व्यवस्थापन – II

पेपर-II (Theory) (2008 पॅटर्न)

मराठी रूपांतर

वेळ :2 तास]

[एकूण गुण : 60

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[14]

- भूजल म्हणजे काय ?
- बाष्पीभवन म्हणजे काय ?
- जलशास्त्र म्हणजे काय ?
- पर्जन्य म्हणजे काय ?
- मरणोत्तर बिंदू म्हणजे काय ?
- वाह म्हणजे काय ?
- प्रवाही सिंचन म्हणजे काय ?

प्रश्न 2) a) तुषार सिंचन पध्दतीचे फायदे लिहा.

[5]

b) सिंचनाच्या विविध पद्धतींची माहिती लिहा.

[5]

P.T.O.

प्रश्न 3) a) जलचक्राची माहिती लिहा. [8]
किंवा
जलालेखाची माहिती लिहा.

b) ठिबक संचातील मुख्य घटकांची माहिती लिहा. [8]

प्रश्न 4) a) तुषार सिंचन म्हणजे काय? तुषार सिंचनाचे फायदे व तोटे लिहा. [10]

b) वनस्पतींना लागणाऱ्या पाण्याच्या मुख्य स्रोतांची माहिती लिहा. [10]

P46

[3801]-107

F.Y. B.A.

URDU GENERAL - I

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Total Marks : 80

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the left indicate full marks.

۲۰

سوال نمبر ۱۔ درج ذیل میں سے کوئی دس اشعار کی تشریح کیجئے۔

- ۱۔ اس چین میں میں سرایا مسوز و ساز آرزو اور تیری زندگانی ہے گداز آرزو
- ۲۔ محفل ہستی تری بریط سے ہے سرایہ دار جس طرح ندی کے نغصوں سے سکوت کو مہسار
- ۳۔ گیسوئے اردو ابھی منت پذیر شانہ ہے شمع یہ سودائی دل سوزی پروانہ ہے
- ۴۔ عقل نے ایک دن یہ دل سے کہا بھولے بھٹکے کی رہنما ہوں میں
- ۵۔ سنگ تربت ہے مرا گرویدہ تقریر دیکھو چشم باطن سے ذرا اس لوح کی تصویر دیکھو
- ۶۔ کہیں شاخ ہستی کو ٹٹتے تھے پتے کہیں زندگی کلی پھوٹی تھی
- ۷۔ دیکھتا ہے دیدہ حیراں تری تصویر کو کیا تسلی ہو ملگرویدہ تقریر کو
- ۸۔ نظر تھی صورت سلمان رضا ادا شناسی تری شراب دیدہ سے بڑھتی تھی اور پیاس تری
- ۹۔ زمیں کو تمنا دعویٰ کر میں آسماں ہوں مکان کہہ رہا تھا کہ میں لامکاں ہوں
- ۱۰۔ سونے والوں کو جگادے شعر کے اعجاز سے فرس باطل جلا دے شعلہ آواز سے
- ۱۱۔ دفن تجھ میں کوئی فخر روزگار ایسا بھی ہے تجھ میں پنہاں کوئی موتی آبدار ایسا بھی ہے
- ۱۲۔ یہ پریشانی مری سامان جمعیت نہ ہو یہ جگر سوزی چراغِ خانہ حکمت نہ ہو
- ۱۳۔ نکالا کعبے سے پتھر کی صورتوں کو کبھی کبھی بتوں کو بتایا حرمِ نشیں میں نے

۱۰

سوال نمبر ۲۔ ذیل میں سے کسی دو پر مختصر نوٹ لکھیے۔

- ۱۔ نظم "عقل و دل" پر تبصرہ لکھیے۔
- ۲۔ نظم "سرگذشتِ آدم" پر تبصرہ لکھیے۔
- ۳۔ اقبال کی شاعری میں تشبیہ اور استعارہ کی خوبی پر وضاحت لکھیے۔
- ۴۔ اقبال کے فنی محاسن بتائیے۔

P.T.O.

۱۰

سوال نمبر ۳۱ (الف) :- ذیل میں سے کسی ایک افسانہ پر تبصرہ کیجئے۔

- ۱- معصوم بچہ
- ۲- ننھی بیوی

۱۰

(ب) :- ذیل میں سے کسی ایک کا فنی تجزیہ کیجئے۔

- ۱- باسٹل میں پڑھنا
- ۲- سویرے کل جو میری آنکھ کھلی

۱۵

سوال نمبر ۳۲ (الف) :- ذیل میں سے کسی ایک کا تفصیلی جائزہ لیجئے۔

- ۱- اقبال کے کلام کی خصوصیات بیان کیجئے۔
  - ۲- بانگ درا کی حصہ اول کی نظموں پر تبصرہ کیجئے۔
- (ب) :- ذیل میں سے کسی ایک پر سیر حاصل تبصرہ کیجئے۔
- ۱- لپٹرس، بخاری کی مزاح نگاری پر تبصرہ کیجئے۔
  - ۲- افسانوں کے اجزائے ترکیبی کی وضاحت کیجئے۔

۱۵

□□□□

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Pages : 4

P48

[3801] - 111

प्रथम वर्ष साहित्य (F.Y. B.A.)

HINDI - GENERAL - 1

हिंदी सामान्य-1

(2008 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 80

- पाठ्यपुस्तकें : i) गद्यधारा :
कार्यकारी संपादक - डॉ. सुरेशकुमार जैन
ii) काव्यकल्पद्रुम :
कार्यकारी संपादक - डॉ. सुरेशकुमार जैन

- सूचनाएँ : i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) क) निम्नलिखित पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं चार के हिंदी पर्याय लिखिए : [4]

- 1) Agenda
- 2) Casual
- 3) Effective
- 4) Grant
- 5) Part time
- 6) Tour

ख) निम्नलिखित में से किन्हीं दो शब्दयुग्मों का अर्थ बताकर उनका वाक्य में प्रयोग कीजिए। [4]

- 1) चिता - चीता
- 2) द्रव - द्रव्य
- 3) भवन - भुवन
- 4) सूर - सुर

P.T.O.

ग) निम्नलिखित में से किन्हीं चार गणितीय आँकड़ों को मानक वर्तनी के अनुसार देवनागरी लिपि में लिखिए : [4]

1) 99	4) $25 - 7 = 18$
2) 19	5) 18.2
3) 35%	6) $4 \times 5 = 20$

घ) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर स्ववृत्त (बायोडेटा) तैयार कीजिए। [4]

- 1) नरेश/नीता बोधानी दिल्ली के मेट्रो महाविद्यालय में हिन्दी अध्यापक पद हेतू प्रकाशित विज्ञापन के आलोक में स्ववृत्त तैयार करता/करती है।
- 2) सुश्री कार्तिकी देशमुख विवाह विज्ञापन के आलोक में स्ववृत्त तैयार करती हैं।

च) निम्नलिखित में से किसी एक पर्ची को प्रत्यक्ष भरकर उसका नमूना तैयार कीजिए। [4]

- 1) किसी एक राष्ट्रीयकृत बैंक में माँग ड्राफ्ट (डिमांड ड्राफ्ट) के लिए पर्ची को प्रत्यक्ष भरकर इसका नमूना तैयार कीजिए।
- 2) डाक विभाग में पैसे भेजने हेतू मनिऑर्डर की पर्ची प्रत्यक्ष भरकर इसका नमूना तैयार कीजिए।

प्रश्न 2) क) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [5]

- 1) “बहूनी हम मेज़ साफ कर रहे थे कि हमारा हाथ लग गया और हमारे सँभालते-सँभालते भी नीचे गिर गया।”
- 2) “यदि लेखक जरूरियात ज्यादा न बढ़ाए तो जी सकता है, और वैसे भी अब तो वक्त आ गया है जब हिन्दी के लेखक की जीविका लेखन से चल सकती है!”

ख) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [5]

- 1) “यातना, निरंतर कष्ट-सहन की ताकत में
मैं बसती हूँ संघर्ष-निरत साधक में, असिधारा व्रत में।”
- 2) “धूप ढरे तुलसी-बन झरेंगे,
साँस घिरे पर कनेर,
पूजा की बेला में ज्वार झरेंगे
धान-दिये की बेर,
आना जी बादल जरूर !”

प्रश्न 3) क) निम्नलिखित में से किसी एक परिच्छेद का एक तिहाई में सारलेखन कीजिए। [5]

1) इस संसार में धन ही सब कुछ नहीं है। धन की पूजा तो बहुत कम जगहों में होती देखी गई है। संसार का इतिहास देखते हैं तो यह विदित होता है कि जिनकी हम उपासना करते हैं, जिनके लिए हम आँखे बिछाने तक को तैयार रहते हैं, जिनकी स्मृति तरोजा रखने के लिए हम अनेक तरह के स्मारक चिन्ह बनाकर खड़े करते हैं, उन्होंने रूपया कमाने में अपना समय नहीं बिताया था। बल्कि उन्होंने ऐसे काम किये थे जिनकी महत्ता हम रूपये से अधिक मूल्यवान् समझते हैं। जिन लोगों के जीवन का उद्देश्य केवल रूपया बटोरना है, उनकी प्रतिष्ठा कम हुई है। मानव समाज स्वार्थी अवश्य है, पर वह स्वार्थ की उपासना करना नहीं जानता। अन्त में वे ही पूजे जाते हैं, जिन्होंने अपने जीवन को अर्पित करते समय सच्चे मनुष्यत्व का परिचय दिया है।

2) आज के शिक्षा क्रम में चरित्र गठन का कोई स्थान नहीं है और न उसे कोई महत्व दिया जाता है। हमारी संस्कृति में गुरु और शिष्य का संबंध बहुत ही सुन्दर और मीठा हुआ करता था। इसका कारण यही था कि दोनों का एक दूसरे पर विश्वास हुआ करता था। गुरु शिष्य को पुत्रवत् मानते थे और उस पर स्नेह करते थे। शिष्य गुरु को पितृ तुल्य और विश्वसनीय समझता था। गुरु का शिष्य के जीवन पर गहरा प्रभाव पड़ा करता था। गुरु और शिष्य के बीच केवल व्यावहारिक संबंध नहीं था। पैसे के बदले कुछ पुस्तके पढ़ा देना ऐसा नहीं था तो उनमें अध्यात्मिक संबंध निर्माण हो जाता था। आज आये दिन समाचार पत्रों में विद्यार्थियों को शिक्षकों के संबंध में ऐसी भयंकर बातें पढ़ने को मिलती है कि हृदय खिन्न हो जाता है। मेरी समझ में इसका मौलिक कारण चरित्र गठन पर ध्यान न देना है।

ख) निम्नलिखित मुहावरों में से किन्हीं पाँच मुहावरों का वाक्यों में प्रयोग कीजिए : [5]

- 1) आकाश-पाताल एक करना।
- 2) गड़े मुर्दे उखाड़ना।
- 3) खबर गरम होना।
- 4) छाती ठोंककर कहना।
- 5) जूतियाँ चटकाना।
- 6) दाँत खट्टे करना।
- 7) बहती गंगा में हाथ धोना।

प्रश्न 4) क) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [15]

- 1) दो कलाकारों में श्रेष्ठ कलाकार कौन है ? और क्यों ?
- 2) 'गेहूँ बनाम गुलाब' निबंध के गेहूँ और गुलाब की प्रतिकात्मकता स्पष्ट कीजिए।
- 3) पहला सफेद बाल दिखाई देने पर लेखक की क्या प्रतिक्रिया हुई ?
- 4) हरिया काका का चरित्रांकन कीजिए।
- 5) हिन्दी साहित्य के भविष्य के विषय में सुदर्शनजी क्या प्रतिक्रिया देते हैं ?

ख) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [15]

- 1) 'पवन-दूतिका' कविता में चित्रित राधा की विरह वेदना स्पष्ट कीजिए।
- 2) 'वरदान मागूंगा नहीं' ऐसा कवि सुमनजी क्यों कहते हैं ?
- 3) मुक्तिबोध ने श्रमिकों और शोषितों के दुःख को किस तरह एक सूत्र में बाँधा है ?
- 4) 'सुहागिन का गीत' कविता में लोकजीवन किस प्रकार चित्रित हुआ है ? स्पष्ट कीजिए।
- 5) 'श्रद्धांजलि' कविता का भावार्थ लिखिए।

प्रश्न 5) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर निबंध लिखिए। [10]

- 1) जलसंवर्धन की आवश्यकता।
- 2) राष्ट्रीय एकता।
- 3) संचार माध्यमों में हिन्दी का स्थान।

P48

[3801] - 111

प्रथम वर्ष कला (F.Y. B.A.)

सामान्य हिंदी (G-1)

प्रयोजनमूलक हिंदी (Functional Hindi)

(2008 Pattern) (वैकल्पिक)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 80

सूचनाएँ :- i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

ii) प्रश्न के दाईं ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) अ) निम्नलिखित अंग्रेजी पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं आठ शब्दों के हिंदी पर्याय लिखिए : [8]

1) Acceptance	6) Form
2) Arrears	7) Important
3) Bond	8) Manager
4) Contract	9) Motion
5) Draft	10) Pay Order

आ) निम्नलिखित वाक्यों में से किन्हीं छः वाक्यों को मानक वर्तनी के आधार पर शुद्ध करके फिर से लिखिए। [6]

- 1) सुरेशने अपने भाई को डाँटा।
- 2) हाय इतना बड़ा धोखा।
- 3) कबीर ग्यानमार्गी संत है।
- 4) कब्बा डाली पर बैठा है।
- 5) सचिन रातदिन मेहनत करता था।
- 6) बालक रो रो कर हैरान हुआ।
- 7) नयी दिल्ली बड़ा शहर है।
- 8) रीना की कहानी वस्तुता सही थी।

इ) निम्नलिखित में से किन्हीं छः गणितीय आँकड़ों तथा चिहनों को मानक हिंदी वर्तनी के अनुसार शब्दों में लिखिए : [6]

1) 48

5) $14 \times 6 = 84$

2) $8\frac{4}{3}$

6) $32 + 99 = 131$

3) 67%

7) $99 - 37 = 62$

4) 18.49

8) $7 \div 35 = 5$

प्रश्न 2) निम्नलिखित पत्रों में से किन्हीं दो पत्रों के प्रारूप तैयार कीजिए : [10]

- 1) नवीन/निशा मेहता, 340 मेनरोड, अहमदनगर से महापौर, अहमदनगर नगर-निगम, अहमदनगर को अपने इलाके में बढ़ते पानी प्रदुषण की समस्या के संदर्भ में शिकायती-पत्र लिखता/लिखती है।
- 2) माधव/माधवी शर्मा, 504, कुंजविहार, महात्मा गांधी मार्ग, नागपुर से मयुर/मयुरी पाटील, वल्लभनगर, जलगाँव के अपने मित्र/सहेली को क्रिकेट मैच देखने के लिए निमंत्रण-पत्र भेजता/भेजती है।
- 3) सुरेश/सुरेखा पवार, कीर्ति बंगला, कोथरूड़, पुणे से प्राचार्य, रूपरेल महाविद्यालय, मुंबई को 'हिंदी प्राध्यापक' पद के लिए आवेदन-पत्र लिखता/लिखती है।
- 4) साहिल/सरिता गुजराल, स्टेट बैंक कॉलनी, गंगपुर रोड, नाशिक से कोल्हापूर निवासी अपने बड़े भाई को नववर्ष की बधाई देते हुए अभिनंदन-पत्र लिखता/लिखती है।

प्रश्न 3) अ) निम्नलिखित परिच्छेद का एक-तिहाई शब्दों में सार-लेखन (संक्षेपण) कर उसे उचित शीर्षक दीजिए : [6]

साहित्य मानव मन की विविधोन्मुखी भाव-भावनाओं की अभिव्यक्ति माध्यम है, उसमें उसकी अंतर्बाह्य वृत्तियाँ उतर आती हैं। मन की सृजनात्मक शक्ति साहित्य के विविध रूपों में प्रस्फुटित होती है। अतः साहित्य का स्वरूप वैविध्यपूर्ण बन गया है, जैसे उपन्यास, कहानी, कविता, निबंध, नाटक, आलोचना इ.। साहित्य की अन्य विधाओं की तुलना में नाटक मानव मन और जीवन के अत्यंत निकट की विधा है। नाटक में मानव के मानसिक और सामाजिक घात-प्रतिघातों का अंकन प्रभावपूर्ण रूप में होता है। इसलिए मानव मन की विविध वृत्तियों की विशद व्याख्या करनेवाला शास्त्र है मनोविज्ञान। नाटक और मनोविज्ञान का गहरा संबंध है।

आ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय को लेकर कल्पना-विस्तार कीजिए : [6]

- 1) अज्ञान जैसा दूसरा शत्रु नहीं है।
- 2) मेल से बल है।

प्रश्न 4) अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषयों पर विज्ञापन का नमूना तैयार कीजिए : [6]

- 1) अपने शहर में लगी रेडीमेड कपड़ों की प्रदर्शनी।
- 2) बाजार में आयी नयी तकनीक की कार।
- 3) सिर के बाल सफेद को काला बनाने की स्क्रीम।
- 4) अपने शहर में लगी पुस्तक प्रदर्शनी।

आ) निम्नलिखित अंग्रेजी अथवा मराठी परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए। [6]

There are many who fear that in the long run computers will control and replace man. They envision man becoming a slave to computers. There is, however, no basis for this imaginary fear. Any computer, however, sophisticated, will require a human being to operate it. Like Aladdin's genie, the computer is man's modern miracle and it does only what it is commanded to do. It is up to us to use it judiciously for the well being of mankind in general.

अथवा

सरतेशेवटी, संगणक माणसावर ताबा गाजवेल व माणसाची जागा घेईल. अशी भीती काही जणांना वाटते. मानवप्राणी संगणकाचा गुलाम होईल असे त्यांना वाटते. वस्तुतः या काल्पनिक भीतीला कोणताही आधार नाही. अगदी अत्याधुनिक संगणकाचाही वापर करण्यासाठी मानवाचीच गरज असते (लागते). हा माणसाचा अद्भुत सेवक अल्लाउद्दिनच्या राक्षसासारखा आहे. आणि तो मानवाच्या आज्ञांचेच पालन करित असतो. सामान्यतः मानव जातीच्या कल्याणासाठी त्याचा सामंजशाने उपयोग करणे हे आपल्याच हाती आहे.

प्रश्न 5) अ) निम्नलिखित लघूत्तरी प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर लिखिए :

[10]

- 1) प्रयोजनमूलक हिंदी की आवश्यकता समझाइए ।
- 2) मानक लिपि का अर्थ समझाते हुए महत्व पर प्रकाश डालिए ।
- 3) पत्र लेखन के प्रकार लिखिए ।
- 4) अनुवादक के कर्तव्य बताइए ।

आ) निम्नलिखित विषयों में से किन्हीं चार पर टिप्पणियाँ लिखिए :

[16]

- 1) सार लेखन (संक्षेपण) का स्वरूप ।
- 2) राजभाषा अधिकारी के कर्तव्य ।
- 3) अनुवाद के प्रकार ।
- 4) जनसंचार का स्वरूप ।
- 5) सूचना का अधिकार ।
- 6) प्रयोजनमूलक हिंदी और साहित्यिक हिंदी में अंतर ।

P49

[3801]-112

F.Y.B.A.

PERSIAN

(General Paper - I) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

Q1:- Define and illustrate any Ten of the following. 20

- ۱- حسن تعلیل
- ۲- مبالغه
- ۳- تجنیس مرکب
- ۴- مجاز مرسل
- ۵- لف و لشر
- ۶- استعاره
- ۷- تجنیس زائد
- ۸- تجاہل عارنانہ
- ۹- مراعاة النظر
- ۱۰- تضاد
- ۱۱- تلمیح
- ۱۲- تجنیس ناقص
- ۱۳- تشبیہ

Q2:- Write a short note on any Two of the following. 10

- ۱- غزل
- ۲- شنوی
- ۳- رباعی
- ۴- مرثیہ

Q3(A):- Reproduce on any one story of the following. 10

- ۱- حکایت دہقان و موشی
- ۲- حکایت در توکل
- ۳- حکایت شہزادہ کوتاہ قد

(B):- Write a short note on any one of the following. 10

- ۱- امیر خسرو
- ۲- مرزا غالب
- ۳- ملک الشعراء بہار
- ۴- حافظ شیرازی

Q4(A):- Explain and translate into English, Urdu or Marathi

any Five of The following. 10

- ۱- گر تو خواہی بہ وصالم برسی
- ۲- عاشقی بود بد دنیا من من
- ۳- ہر کسی روز بھی می طلبد از آتیا
- ۴- اگر آن ماہ مہرباں گردد
- ۵- من از خدمت دے نیا سو دم
- ۶- بزرگی دادیک در سیم لدا
- ۷- سپردم بتو مایہ خویش را
- ۸- بید این ساعتی بے خوف و درنگ
- ۹- مدفن عشق بود مدفن من
- ۱۰- مشکل این است کہ ہر روز بترجمہ بینم
- ۱۱- غم دل غم گسار جاں گردد
- ۱۲- گاہ و بیگاہ در سفر بودم
- ۱۳- کہ بیگاہ دعا یاد آر مارا
- ۱۴- تو دانی حساب کم و بیش را

P.T.O.

(B):- Translate any Two passage of the following.

12

- ۱- پادشاہِ رالازم است کہ در ہمہ حال رسم توکل فرورنگند اور تا عنایت الہی کا وہائے اور چنانکہ باید و شاید بر آوردہ اند کہ روزے پادشاہ از عالمی برسید کہ نصرت اہل ایمان در چند چیز است گفت در دو چیز یکے در ادائے نماز و دیگر توکل بر کرم کار ساز۔
- ۲- روزی شیریشکار بر آمدہ بود پہلی ست با او دو چار شد و جنگی ہولناک در میان افتاد۔ شیر زخمی شدہ بہ پیشہ باز آمد۔ و از درد صراحتہا در گوشہ نشست، گرگ و زارع و شغال کہ بطفیل او از خون احسان طعمہ یافتندی۔ بی برگ و لوا ماندند۔ از آنجا کہ مہربانی در ذات بزرگان باشد و از دیدن رنج و ملال ملازماں آزرہ خاطر می شونند۔
- ۳- آوردہ اند کہ یکے از مقربان پادشاہ جبر سے کردہ بود و در معرض تادیب و تعدیب افتادہ روزے آن پادشاہ با یکے از خواص در بارہٴ آن مجبر مساوات می کرد آن شخصی گفت: اگر بندہ بجائے پادشاہ بودے حکم سیاست کردے شاہ فرسود آنوں چون تو بجائے من ہستی کردار من باید کہ بخلاف کردار تو باشد من اور اعفو کردم۔

(C):- Translate the Unseen English passage into Persian Urdu or Marathi.

8

Emperor Zakeeruddin Mohammed Babar invaded Hindustan in the year 1526. In Hindustan, Babar is the founder of the Moghal Empire. Babar was very intelligent, brave and kind. He had so much power that he used to hold two men in his arms and used to run over the walls of the Fort. Babar was the first Commander to use Cannon (Tope) in India, in the battle. Babar had four sons Humayun was the eldest one. Babar loved this son of him very much. Before coming India he was the ruler of Kabul. In India Babar ruled for four years. All his time passed in warfare.

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 3

P50

[3801]-113

F.Y. B.A.

संस्कृत (SANSKRIT) (G-1)

सुरभारती (Surabharati)

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 60

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 60

सूचना :- i) सर्व प्रश्न अनिवार्य.

All questions are compulsory.

ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) 'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

From 'A' & 'B' Sections translate each two into English or Marathi. [20]

अ - विभाग / Section - A

i) अथ ह याज्ञवल्क्यस्य द्वे भार्ये बभूवतुमैत्रेयी च कात्यायनी च । तयोर्ह मैत्रेयी ब्रह्मवादिनी बभूव । स्त्रीप्रज्ञैव तर्हि कात्यायनी । अथ याज्ञवल्क्योऽन्यद्वृत्तमुपाकरिष्यन् ॥१॥

मैत्रेयीति होवाच याज्ञवल्क्यः । प्रव्रजिष्यन् वा अरेऽहमस्मान् स्थानादस्मि । हन्त तेऽनया कात्यायन्याऽन्तं करवाणीति ॥२॥

ii) जयसेना - देव ध्रुवसिद्धिर्विज्ञापयति । इहैवानीयतां गौतम इति ।

राजा - तेन हि वर्षवरपरिगृहीतमेनं तत्रभवतः सकाशं प्रापय ।

जयसेना - तथा

विदूषक - (देवी विलोक्य) भवति, जीवेयं वा न वा । यन्मया अत्रभवन्तं सेवमानेन तेऽपराद्धं तन्मर्षय ।

देवी - दीर्घायुर्भव । (निष्क्रान्तौ विदूषकः प्रतीहारी च)

P.T.O.

- iii) साप्राह - भोःकान्त, त्वया बालकोऽयमिति मत्वा न व्यापादितः ।
 तदहं कथमेनं व्यापादयामि । उक्तं च -
 अकृत्यं नैव कर्तव्यं प्राणत्यागेऽपि संस्थिते ।
 न च कृत्यं परित्याज्यमेष धर्मः सनातनः ॥
 तस्मान्ममायं तृतीयः पुत्रो भविष्यति इत्येवमुक्त्वा तमपि स्वस्तनक्षीरेण परां पुष्टिमनयत् ।

ब - विभाग / Section - B

- i) नीहारपरुषो लोकः पृथिवी सस्यमालिनी ।
 जलान्यनुपभोग्यानि सुभगो हव्यवाहनः ॥
 नवाग्रयणपूजाभिरभ्यर्च्य पितृदेवताः ॥
 कृताग्रयणकाः काले सन्तो विगतकल्यषाः ॥
- ii) सुखं हि दुःखान्यनुभूय शोभते
 घनान्धकारेष्विव दीपदर्शनम् ।
 सुखात्तु यो याति नरो दरिद्रतां
 धृतः शरीरेण मृतः स जीवति ॥
- iii) उद्योगिनं पुरुषसिंहमुपैति लक्ष्मीर्
 दैवेन देयमिति कापुरुषा वदन्ति ।
 दैवं निहत्य कुरु पौरुषमात्मशक्त्या
 यत्ने कृते यदि न सिध्यति कोऽत्र दोषः ॥

Q2) 'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी कोणत्याही एकाचे सहसंदर्भ स्पष्टीकरण करा. [10]

Explain with reference to context any one from each section 'A' & 'B'.

अ - विभाग / Section - A

- i) नृणामेको गम्यस्त्वमसि पयसाम् अर्णव इव ।
 ii) यस्मिन् कुले त्वमुत्पन्नो गजस्तत्र न हन्यते ।

ब - विभाग / Section - B

- i) सन्तोऽद्यापि हि सन्ति सत्फलयुता भूयात् सदैषां कृतिः ।
 ii) कीर्तिर्ही पुरुषं लोके संजीवयति मातृवत् ।

Q3) 'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा. [20]
Write answers to any one from each section 'A' and 'B'.

अ - विभाग / Section - A

- i) चंद्रापीडाचे विद्याग्रहण स्पष्ट करा.
Explain the learning by Candrāpīda.
- ii) कर्ज व अनुदाने देण्याबाबतचे कौटिल्याचे विचार लिहा.
Write Kautilya's views on the distributions of loans and gifts.

ब - विभाग / Section - B

- i) स्तोत्र म्हणजे काय ते सांगून पाण्डुरङ्गाष्टकम्चे महत्त्व विशद करा.
State what is a Stotra and bring out the importance of the Pāṇḍuraṅgāṣṭakam.
- ii) 'भारतवीरप्रशस्तिः' या पाठाचे रसग्रहण करा.
Appreciate the lesson 'Bhāratavīrapraśastih'.

Q4) पुढील उताऱ्याचे इंग्रजी अथवा मराठीत भाषांतर करा. [10]
Translate into English or Marathi the following passage.

एकदा गुरुणा सह कर्णः वनं गतः । तदा श्रान्तः महर्षिः परशुरामः कर्णस्य अङ्के मस्तकं
निधाय सुप्तः । वज्रसूचिः नाम कीटकः कर्णस्य उरुं दंष्ट्रम् आरभत । गुरोः निद्राभङ्गभयात् कर्णः
कथमपि ताः वेदनाः असहत । किन्तु व्रणाद् उहयमानेन रूधिरेण महर्षेः शरीरं प्लावितम् । तदा
जागरितः सः तद् दृष्ट्वा 'अहं वञ्चितः' इति भावनया अतीव संतप्तः । कर्णम् अशपत्, "असत्यम्
उक्त्वा यानि अस्माणि त्वया शिक्षितानि तानि सर्वाणि काले त्वं विस्मरिष्यसि ।"

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Pages : 3

P51

[3801]-114

F.Y. B.A. (2008 Pattern)

Ardhamagadhi - Prakrit

G-1 : प्राकृत गद्य-पद्य वेचे क्र. 5

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 60

N.B. :- 1) All questions are compulsory.

2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Translate into English or Marathi any two from A and any two from B.[12]

‘A’ मधून कोणत्याही दोहोंचे आणि ‘B’ मधून कोणत्याही दोहोंचे मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

[A] i) तओ खारसित्ते परासे छित्ता रसिउमारद्धा । भणइ य रसियावसाणे, ‘देव, को वि मं पीलेइ । परित्तायसु, मरामि । मा मं उवेक्खसु । तिगिच्छगा सद्दाविज्जंतु लहुं । ते मे परिबाधा-पडिगारं करेंति । नेहिं मे देवी-समीवं ।’

एवमाइ कलुणं विलवंती पुणो वि चोइया, ‘सुंदरि, अलं विसाराण । भणसु किंचि । तओ जं वोच्छिसि तं सव्वं कीरइ ।’

ii) एत्थत्थि वेसमणो नाम सत्थवाहो । तस्स धूया सिरिमई । सा मए बालभावाओ आरब्भ पालिया जा तुमए हत्थिसंभमाओ रक्खिया । तीए हत्थिसंभमुच्चरियाए उज्झिऊण भयं जीविय-दायगो त्ति मुणिऊण तुमं साहिलासं पलोइओ । तओ अच्चंत-रूव-सुंदर जोव्वण-लायण्ण-कला-कोसल्लाणं पगरिसो त्ति काऊण समुप्पन्नो तीए तुज्झोवरि दढमणुरागो ।

iii) सो गओ सावत्थिं । पत्तो य तस्समीवं । पडिओ चलणेसु । पुच्छिओ “कओ सि तुमं ।” तेण जहावत्तं कहियं । विणयपुव्वयं च पंजलिउडेण भणियं, “भयवं, अहं विज्जत्थी तुमं ताव-निव्विसेसाणं पायमूलमागओ । ता करेह मे विज्जाए अज्झावणेण पसाअं ।” उवज्झाएण वि पुत्तय-सिणेहमुव्वहंतेण भणियं जुत्तो ते विज्जागहणुज्जमो । विज्जाविहीणो पुरिसो पसुणो निव्विसेसो होइ ।

P.T.O.

- [B] i) अत्थि महावड-गामे वसंतपालो त्ति ठक्कुरो तत्थ ।
 टउओ गाम-तलारो तं गामं रक्खए निच्चं ॥
 गामाहिवस्स अच्चंत-वल्लहो अत्थि कुक्कुडो एक्को ।
 जस्स सिहा सोहेइ पउमराय-घडिय व्व आरत्ता ॥
- ii) आढत्तो मुहरेणं एगेणुवहास-बुद्धि-सारेणं ।
 रायाए समक्खं चिय भणिडं “देवी इमं वच्चा ॥
 जह तुज्झ कए राया अईव उक्कंठिओ,” तहा भणिए ।
 तेणुत्तं “विन्नाणं नत्थि ममं तारिसं भणामि जओ ॥
- iii) सहसा य उट्ठिओ हं धणुयं घेतूण सर-सहस्सं च ।
 तो भंडणमाढत्तं चोराण महंत-भीसणयं ॥
 सत्तट्ट-दस-दुवालस अहयं इक्केण सर-पहारेणं ।
 जत्तो वलामि तत्तो पेसेमि जमालयं चोरो ॥

Q2) Explain with reference to context any one from ‘A’ and any one from ‘B’.
 [8]

‘A’ मधून कोणत्याही एकाचे आणि ‘B’ मधून कोणत्याही एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- [A] i) अप्पहाए चेव जो णं पढमं वद्धावेइ सो तस्स दो सुवण्णमासए देइ ।
 ii) ता मए जावजीव्वं इमं दट्टूण पुज्जिऊण य जहासत्ति भोत्तव्वं ।
 iii) ‘भद्द, दिट्ठो तए अकज्ज-बीय-तरु-कुसुमुगामो ।
- [B] i) चंडा भणइ “मए सहि, सुविणो दिट्ठो इमो उण न सच्चं ।”
 ii) “देवीए कए पेसिज्जउ अंगसिंगारो ।”
 iii) जो पुण न पत्तियइ मं धुत्ताणं देउ सो भुत्तिं ।

Q3) Critically evaluate देवपालकहा and explain the moral of the story.

‘देवपालकहा’चे चिकित्सक परीक्षण करा आणि कथेचे तात्पर्य स्पष्ट करा.

[15]

OR / किंवा

“Greed is the most dangerous thing in this world” – Explain with the help of अहो लोभस्स विलसियं.

“लोभ ही या जगातील सर्वात धोकादायक गोष्ट आहे” — हे विधान ‘अहो लोभस्स विलसियं’ या धड्याच्या आधारे स्पष्ट करा.

Q4) Critically appreciate ‘मंतिणो पारिणामिकी बुद्धी’.

[15]

‘मंतिणो पारिणामिकी बुद्धी’ या धड्याचे विवेचक परीक्षण करा.

OR / किंवा

Give the account of the स्वयंवर of केगई.

केगईच्या स्वयंवराचे वृत्तान्त द्या.

Q5) Give notes on any one from ‘A’ and any one from ‘B’.

[10]

[A] i) Challenge of संब
संबाची पैज

ii) Valour of बंभदत्त
बंभदत्ताचा पराक्रम

[B] i) एलाषाढ’s story
एलाषाढाचे आख्यान

ii) अद्भुवाणुवेक्खा

□□□□

P53

[3801]-116

F.Y. B.A.

ARABIC (Gen. - I)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

N.B. : All questions are compulsory.

Q.1. Translate into English or Urdu (20)
or Marathi any two of the following Passages:

(الف) «رَأَيْتُمْ هَلَالَ سَامِعَظَانَ يَوْمَ السَّبْتِ، فَرَحْتُمْ
بِرُؤْيَيْهِ الْهَلَالَ، وَصَمْتُمْ يَوْمَ الْأَحَدِ وَمَا تَعَبْتُمْ،
قَالَ لِي وَالِدِي يَوْمَ الْأَثْنَيْنِ: هَلْ أَنْتَ هَا لَيْسَ
يَا مَا جِدُّ الْيَوْمِ؟ قُلْتُ نَعَمْ يَا أَبِي وَالْهُومُ كُلُّ
يَوْمٍ - فَرَحَ وَالِدِي وَرَمَى بِي بِالْخَيْرِ وَقَالَ: هَذَا
الشَّهْرُ شَهْرُ مُبَارَكٍ، شَهْرُ خَيْرٍ وَبَرَكَتٍ، شَهْرُ
سَدَقَةٍ وَعِبَادَةٍ، فِيهِ لَيْلَةُ مُبَارَكَةٍ هِيَ
لَيْلَةُ الْقَدْرِ وَهِيَ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرِ فِيهَا
نَزَلَ الْقُرْآنُ الْكَرِيمُ، فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ
يَقْبَلُ اللَّهُ التَّوْبَةَ وَهُوَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ»

(ب) «أَخَذْتُ حَامِدٍ أَخَذَتْ اللَّيْمُونَ وَالسُّكَّرَ
وَالْمَاءَ، وَضَعَتِ الْمَاءَ فِي الْكُوبِ وَوَضَعَتِ السُّكَّرَ
فِي الْمَاءِ، فَذَابَ السُّكَّرُ فِيهِ ثُمَّ أَخَذَتْ
اللَّيْمُونَ وَقَطَعَتْهَا بِالسِّكِّينِ وَعَصْرَتْ كُلَّ

قَطَعَتْ فِي الْمَاءِ الْحُلُوقَ وَقَالَتْ لِجَامِدٍ : تَعَالَ ،
 يَا أَخِي ، أَنْتَ تَعْبَانُ ، أَنْتَ تَشْعُرُ بِالْحَسْرِ ،
 هَذَا شَرَابُ الْيَمُونِ ، هُوَ يَا بَرِّدُ وَلَدِيكَ
 تَفْضَلُ يَا أَخِي ، اشْرَبْ - فَرِحَ جَامِدٌ بِهَذَا
 الْعَمَلِ وَقَالَ : تَشْكُرُ لَكَ يَا أُخْتِي ، أَنْتِ
 أُخْتِي ذَكِيَّةٌ ، لَكَ جَزَاءٌ حَسَنٌ مِنَ اللَّهِ ،
 وَأَخَذَ الْكُوبَ مِنْ يَدِ أُخْتِهَا وَشَرِبَ -

(ج) - « كَانَ جَائِعٌ يُضْرَبُ بِدِيهِ الْمَثَلُ فِي الْجُودِ
 وَاللَّيْمِ وَكَانَ أَوَّلُ مَا ظَهَرَ مِنْ جُودِهِ أَنْ
 أَبَاهُ خَلَفَهُ فِي إِبْلِهِ وَهُوَ غَلَامٌ فَمَرَّ بِهِ
 جَمَاعَةٌ مِنَ الشَّعْرَاءِ مِنْهُمْ النَّايِغَةُ الذُّبُ
 - بِيَانِي بَرِّيْدُونَ النَّحْمَانُ بِنِ الْمُنْدَرِ أَحَدُ
 مَلُوكِ الْعَرَبِ ، فَقَالُوا لَهُ : هَلْ مِنْ قَرِي
 (وَلَمْ يَجْرُفُهُمْ) فَقَالَ : أَلَسَ الْوَنُ الْقَرِي؟
 وَقَدِمَ أَيْسَتُمُ الْإِبِلَ وَالْغَنَمَ - أَنْزَلُوا - !
 فَتَنَزَلُوا - فَشَكَرَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ وَسَأَلَهُمْ
 عَنْ أَسْمَائِهِمْ فَأَخْبَرُوهُ فَفَرَّقَ فِيهِمُ الْإِبِلَ وَالْغَنَمَ »

- Q. 2 (A) Translate into English any Five of the following :- (10)
- ① أَلِكْرُسِيُّ مُسِيْرٌ بِسُحْبَةٍ - ② تَلَكَّ السَّيَّارَةُ جَمِيْلَةً -
  - ③ هَذِهِ الْخَافِلَةُ قَادِمَةٌ مِنَ الْكَلْبَةِ - ④ فِي الْفَضْلِ تَلْمِيذٌ -
  - ⑤ تَبَيَّنَ الْقِسْمُ جَالِسٌ فِي مَكْتَبِهِ - ⑥ تَقَوَّ ذَاهِبٌ إِلَى بَيْتِ مَدِيْنَةٍ -
  - ⑦ فِي الْغُرْفَةِ طَاوِلَةٌ - ⑧ حَدِيْقَةُ الْجَامِعَةِ كَبِيْرَةٌ - ⑨ الْمُدْرَسُ الْجَدِيْدُ مَجْلٌ طَوِيْلٌ -
  - ⑩ أَخَذَهُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ

- (B) Translate into Arabic any Five of the following :- (10)

- ① The Student is going to the School.
- ② The girl is sitting on the chair.
- ③ Ali is returning with Fatima from the market.
- ④ In the fridge there is an apple.
- ⑤ on the window there is a curtain.
- ⑥ The colour of his car is beautiful.
- ⑦ This School is good.
- ⑧ The boy is bright.
- ⑨ There is a newspaper on the table.
- ⑩ She is busy in her office.

Q.3. Define with Examples any two of the following topics :- (10)

- ① الْمُبْتَدَأُ وَالنَّبِيءُ
- ② الْمُعْرَكَةُ الْإِضْطِحَالِيَّةُ
- ③ الْإِعْرَابُ
- ④ إِسْمُ الْإِشَارَةِ

Q.4. (A) Write in detail any two (20)
of the following topics :-

- ① الشَّعْرُ الْجَاهِلِيُّ - ② حَسَانُ ابْنِ ثَابِتٍ
- ③ الْمُحَلَّقَاتُ - ④ امْرَأَةُ الْقَيْسِ

(B) Summarise any two of the following topics: (10)

- (1) عَاقِبَةُ النَّزَاعِ وَالْحِرْمَانُ
- (2) جَزَاءُ الْخِيَانَةِ
- (3) عُرْسُ الْفَرَّاشَةِ

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P54

[3801]-117

F.Y. B.A.

ECONOMICS

G-I : Indian Economy

(Revised Syllabus from June 2008)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 50 words each. (any two) **[10]**

- i) Explain the concept of Per Capita Income.
- ii) What is sex ratio of Population?
- iii) State the meaning of Multinational Corporation.
- iv) State the water resources in Maharashtra.

Q2) Write notes in 100 words each. (any four) **[20]**

- i) Human Development Index.
- ii) Special Economic Zone (SEZ).
- iii) Quality of Population.
- iv) Industrial Disputes.
- v) Economic Planning.
- vi) Cropping pattern in Maharashtra.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200-250 words each. (any three) [30]

- i) State the difficulties in measuring national income.
- ii) Explain the achievements and failures of Green Revolution.
- iii) Explain the features of Industrial Labour.
- iv) State the objectives of 11th Five Year Plan.
- v) Explain the progress of co-operation movement in Maharashtra.

Q4) Answer the following questions in 500 words each. (any one) [20]

- i) Explain the characteristics of Indian Economy.
- ii) Explain the Industrial policy since 1991.

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P54

[3801]-117

F.Y. B.A.

अर्थशास्त्र

G - I: भारतीय अर्थव्यवस्था
(सुधारीत अभ्यासक्रम जून 2008)
मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) दरडोई उत्पन्नाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ii) लोकसंख्येतील स्त्री-पुरुष प्रमाण म्हणजे काय ?
- iii) बहुराष्ट्रीय महामंडळाचा अर्थ सांगा.
- iv) महाराष्ट्रातील जलसाधन सामग्री सांगा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- i) मानवी विकास निर्देशांक
- ii) विशेष आर्थिक क्षेत्र (सेझ)
- iii) लोकसंख्येची गुणवत्ता
- iv) औद्योगिक कलह
- v) आर्थिक नियोजन
- vi) महाराष्ट्रातील पीक रचना

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या मापनातील अडचणी सांगा.
- ii) हरितक्रांतीचे यशापयश स्पष्ट करा.
- iii) औद्योगिक कामगारांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- iv) 11 व्या पंचवार्षिक योजनेची उद्दिष्ट्ये सांगा.
- v) महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळीची प्रगती स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 500 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [20]

- i) भारतीय अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ii) 1991 पासूनचे औद्योगिक धोरण स्पष्ट करा.

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P54

[3801]-117

F.Y. B.A.

ECONOMICS

G-I : Agricultural Economics

(Revised Syllabus from June 2008)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 50 words each. (any two) **[10]**

- i) State the importance of Agricultural Economics.
- ii) Explain the concept of Live Stock Management.
- iii) State the Traditional Method's of Irrigation Systems.
- iv) What are the functions of W.T.O.?

Q2) Write notes - in 100 words each. (any four) **[20]**

- i) Environmental Problems.
- ii) Bio-Technology.
- iii) Self Help Group.
- iv) Contract Farming.
- v) Agricultural Subsidies.
- vi) Model Act of Agricultural Marketing.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200-250 words each. (any three) [30]

- i) State the problems of Agricultural Marketing.
- ii) State and explain Green Revolution.
- iii) Explain the nature and scope of E.G.S.
- iv) State & explain the methods of Agricultural Pricing.
- v) Explain the objectives and Administration of W.T.O.

Q4) Answer the following questions in 500 words each. (any one) [20]

- i) Explain the characteristics of Agricultural Labour.
- ii) State the causes of Less Agricultural Productivity in India and suggest the measures.

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P54

[3801]-117

F.Y. B.A.

अर्थशास्त्र

G-I : कृषी अर्थव्यवस्था
(सुधारीत अभ्यासक्रम जून 2008)
मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) कृषी अर्थशास्त्राचे महत्त्व सांगा.
- ii) पशुधन व्यवस्थापनाची संकल्पना विशद करा.
- iii) जल सिंचनाच्या पारंपारिक पद्धती सांगा.
- iv) जागतिक व्यापार संघटनेची कार्ये कोणती ?

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- i) पर्यावरण समस्या
- ii) जैव-तंत्रज्ञान
- iii) स्वयं सहाय्यता समूह
- iv) करार शेती
- v) कृषी अनुदाने
- vi) कृषी माल विपणन प्रतिमान कायदा

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) शेतमाल विपणनांची समस्या सांगा.
- ii) हरितक्रांती सांगा आणि स्पष्ट करा.
- iii) रोजगार हमी योजनेचे स्वरूप व व्याप्ती विशद करा.
- iv) शेतमाल किंमती निर्धारणाची पद्धत सांगा व स्पष्ट करा.
- v) जागतिक व्यापार संघटनेचे उद्दिष्ट्ये व प्रशासन विशद करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 500 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [20]

- i) शेतमजुरांची वैशिष्ट्ये सविस्तर विशद करा.
- ii) भारतातील शेतीची उत्पादकता कमी असण्याची कारणे सांगा व त्यावर उपाय सांगा.

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P55

[3801]-118

F.Y. B.A.

POLITICS (Political Science)

(General Paper - I)

Government and Politics of Maharashtra

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any two questions (In 50 words each) :

[10]

- a) Industrial policy of Maharashtra.
- b) Maharashtra - Karnataka Border Issue.
- c) State Women Commission.
- d) Role of Speaker in Vidhan Sabha.

Q2) Attempt any four questions (In 100 words each) :

[20]

- a) Executive powers of Governor.
- b) Importance of Gram Sabha.
- c) Reason's of Split in R.P.I.
- d) 74th Constitutional Amendment .
- e) Nationalist Congress Party.
- f) State Election Commission.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (In 250 words each) :

[30]

- a) Explain the Agriculture Policy of Maharashtra.
- b) Explain the importance of 1995 Vidhan Sabha Election.
- c) Explain the role and functions of the Council of Ministers.
- d) Examine the demand of separate ' Vidarbha' State.
- e) Explain the role of Co-operative Movement in Maharashtra.
- f) State the importance of 1999 Vidhan Sabha Election.

Q4) Attempt any one question (In 500 words each) :

[20]

- a) Explain the contribution of Samyukta Maharashtra Samiti in the formation of Maharashtra.
- b) Write an essay on performance of Congress Party in the politics of Maharashtra.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P55

[3801]-118

F.Y. B.A.

राज्यशास्त्र

G - I : महाराष्ट्राचे शासन आणि राजकारण

(2008 पॅटर्न)

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 50 शब्दांत) [10]

- महाराष्ट्राचे औद्योगिक धोरण.
- महाराष्ट्र-कर्नाटक सीमा प्रश्न.
- राज्य महिला आयोग.
- विधानसभेतील सभापतीची भूमिका.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 100 शब्दांत) [20]

- राज्यपालाचे कार्यकारी अधिकार.
- ग्रामसभेचे महत्व.
- रिपब्लिकन पक्षातील फूटीची कारणे.
- 74 वी घटना दुरुस्ती.
- राष्ट्रवादी काँग्रेस पक्ष .
- राज्य निवडणूक आयोग.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 250 शब्दांत) [30]

- a) महाराष्ट्राचे शेती विषयक धोरण स्पष्ट करा.
- b) 1995च्या विधानसभा निवडणूकीचे महत्व स्पष्ट करा.
- c) मंत्रीमंडळाची कामे आणि भूमिका स्पष्ट करा.
- d) स्वतंत्र विदर्भ राज्याच्या मागणीचे परीक्षण करा.
- e) महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळीची भूमिका स्पष्ट करा.
- f) 1999 च्या विधानसभा निवडणूकीचे महत्त्व सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 500 शब्दांत) [20]

- a) महाराष्ट्र राज्याच्या निर्मितीमधे संयुक्त महाराष्ट्र समितीचे योगदान स्पष्ट करा.
- b) महाराष्ट्राच्या राजकारणातील काँग्रेस पक्षाच्या कामगिरीवर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P55

[3801]-118

F.Y. B.A.

POLITICS (Political Science)

(General Paper - I)

Social and Political Movements in Modern Maharashtra

(2008 Pattern) (Optional)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any two questions (In 50 words each) :

[10]

- a) Non-Brahmin Movement.
- b) Issue of Bombay.
- c) Tribal Movement.
- d) Anti-liqor Movement.

Q2) Attempt any four questions (In 100 words each) :

[20]

- a) Religious Reform Movement.
- b) Satyashodhak Movement.
- c) Dalit Movement.
- d) Sugar cane price Issue
- e) Devdasi Movement
- f) Leftist Labour Movement.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (In 250 words each) :

[30]

- a) Leadership in Reform Movement.
- b) Leadership of shetkari gangatana.
- c) Contribution of Satyashodhak Samaj.
- d) Landless Labour's Movement.
- e) Issue of remunerative prices for Agricultural Product.

Q4) Attempt any one question (In 500 words each) :

[20]

- a) Explain the role of Justice M.G.Ranade in Social Reform Movement.
- b) Write an essay on Farmers Movement under-the Leadership of Mr. Sharad Joshi.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P55

[3801]-118

F.Y. B.A.

राज्यशास्त्र

G - I: आधुनिक महाराष्ट्रातील सामाजिक व राजकीय चळवळी
(2008 Pattern) (Optional)

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 50 शब्दांत) [10]

- ब्राम्हणेत्तर चळवळ.
- मुंबईची समस्या.
- आदिवासी चळवळ.
- दारुबंदी चळवळ.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 100 शब्दांत) [20]

- धार्मिक सुधारणा चळवळ.
- सत्यशोधक चळवळ.
- दलित चळवळ.
- ऊस दराची समस्या (मुद्या)
- देवदासी चळवळ.
- डावी मजूर चळवळ.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 250 शब्दांत) [30]

- a) सुधारणावादी चळवळीतील नेतृत्व.
- b) शेतकरी संघटनेचे नेतृत्व.
- c) सत्यशोधक समाजाचे योगदान.
- d) भूमिहीन मजुरांची चळवळ.
- e) कृषि उत्पादनावर आधारीत किंमतीचा मुद्दा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 500 शब्दांत) [20]

- a) न्यायमूर्ती म.गो. रानडे यांची सामाजिक सुधारणा चळवळीतील भूमिका स्पष्ट करा.
- b) शरद जोशींच्या नेतृत्वाखालील शेतकरी चळवळीवर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P56

[3801]-119

F.Y. B.A.

HISTORY

WORLD AFTER WORLD WAR - I (1918-1992)

(General Paper - I) (2008 Course)(New Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 50 words each (any two): [10]

- i) Write the meaning of ' Dictatorship '.
- ii) Define the concept ' cold War'.
- iii) What is the 'Great Depression'.
- iv) Define the concept 'Globalization'.

Q2) Write short notes in 100 words each (any four): [20]

- i) Objectives of the League of Nations.
- ii) Mussolini.
- iii) Dr. Sun-yat-Sen.
- iv) SAARC.
- v) New Deal.
- vi) Mikhail Gorbachev.

Q3) Answer the following questions in 250 words each (any three): [30]

- i) Write the consequences of the world war I.
- ii) Explain the role of Mahatma Gandhi in Indian National Movement.
- iii) Define the Concept of Non-alignment Movement. Explain its nature.
- iv) Write the Causes of Great Depression.
- v) Explain the New Economic policy of Lenin.

P.T.O.

Q4) Answer the following question in 500 words (any one): **[20]**

- i) Analyse the Causes and consequences of the world war II.
- ii) Define the term 'Environment'. Discuss the Various types of Environmental Issues.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P56

[3801]-119

F.Y. B.A.

HISTORY

WORLD AFTER WORLD WAR - I (1918-1992)

(सामान्य पेपर – 1) (2008 Course)

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [10]
- 'हुकूमशाही'चा अर्थ लिहा.
  - 'शीतयुद्ध' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
  - 'आर्थिक महामंदी' म्हणजे काय?
  - जागतिकीकरण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
- राष्ट्रसंघाची उद्दिष्टे
  - मुसोलिनी
  - डॉ. सन-येत-सेन
  - सार्क
  - न्यू डील
  - मिखाईल गोर्बाचेव्ह
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [30]
- पहिल्या महायुद्धाचे परिणाम लिहा.
  - भारतीय राष्ट्रीय आंदोलनातील महात्मा गांधी यांची भूमिका स्पष्ट करा.
  - 'अलिप्ततावादी चळवळ' ही संकल्पना स्पष्ट करून तीचे स्वरूप विशद करा.
  - महामंदीची कारणे लिहा.
  - लेनिनचे नविन आर्थिक धोरण स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- i) दुसऱ्या महायुद्धाच्या कारणांचे व परिणामांचे विश्लेषण करा.
- ii) 'पर्यावरण' ही संज्ञा स्पष्ट करून, पर्यावरणाच्या विविध प्रकारच्या समस्यांची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P57

[3801]-120

F.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

**G - I : Introduction to Social & Cultural Anthropology
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any two of the following in 50 words each. **[10]**

- i) State any two uses of Anthropology in brief.
- ii) State the importance of black magic in tribal society.
- iii) What are the formal means of social control among tribes?
- iv) Describe the 'concept of property'.

Q2) Write short notes on any four of the following in 100 words each. **[20]**

- i) Ape Man
- ii) Matrilineal family
- iii) Head Man
- iv) Hunting and Fishing
- v) Shaman/Bhagat
- vi) Cultural lag

Q3) Answer any three of the following in 250 words each. **[30]**

- i) Explain the relation of Anthropology with other sciences.
- ii) Explain the theories of origin of religion.
- iii) Describe the nature of punishment among the tribal society.
- iv) Discuss the functions of Kinship.
- v) Explain the stages of Tribal Economy.

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following in 500 words.

[20]

- i) Describe the various types of acquiring mates among Adivasis.
- ii) Explain the theories of cultural change.

□□□□

P57

[3801]-120

F.Y. B.A.

ANTHROPOLOGY

G - I : Introduction to Social & Cultural Anthropology
(2008 पॅटर्न) (मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शावितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा. [10]

- मानवशास्त्राचे कोणतेही दोन उपयोग थोडक्यात सांगा.
- आदिवासी समाजातील काळ्या जादूचे महत्त्व सांगा.
- आदिवासींमधील सामाजिक नियंत्रणाची औपचारिक साधने कोणती आहेत ?
- 'संपत्तीची संकल्पना' विषद करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार वर प्रत्येकी 100 शब्दांपर्यंत टिपा लिहा. [20]

- एप मानव
- मातृसत्ताक कुटुंब
- ग्रामप्रमुख
- शिकार व मासेमारी
- भगत
- संस्कृती पाश्चयन

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांपर्यंत लिहा. [30]

- मानवशास्त्राचा इतर शास्त्रांशी असणारा संबंध विषद करा.
- धर्म उत्पत्तीचे सिद्धांत स्पष्ट करा.
- आदिवासी समाजातील शिक्षेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- नातेसंबंधांच्या कार्याची चर्चा करा.
- आदिवासी अर्थव्यवस्थेचे टप्पे स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांपर्यंत लिहा.

[20]

- i) आदिवासींमधील जोडीदार मिळविण्याच्या विविध पद्धती विषद करा.
- ii) संस्कृती परिवर्तनाचे सिद्धांत स्पष्ट करा.

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P58

[3801]-121

F.Y. B.A.

GEOGRAPHY (G-I)

**Gg-110 : Physical Geography
(2008 Course)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencils is allowed.*

Q1) Answer in 20 words each. (Any Ten)

[20]

- i) What is Standard time?
- ii) What is latitude?
- iii) What is Gutenberg discontinuity?
- iv) Define earthquake.
- v) Define Faulting.
- vi) Define Volcano.
- vii) Write main types of rock.
- viii) What is troposphere?
- ix) What is temperature inversion ?
- x) Write the definition of condensation.
- xi) What is cyclone?
- xii) Write any four factors affecting horizontal distribution of temperature.
- xiii) What is mean by Oceanic trench?

P.T.O.

Q2) Write short notes in 50 words . (Any Two) **[10]**

- i) International date Line.
- ii) Biological weathering.
- iii) Ozone layer.
- iv) Tsunami.

Q3) Answer in about 150 words each. (Any Two) **[20]**

- i) Describe the interior of the earth.
- ii) Describe the ocean floor.
- iii) Explain the formation of block mountain and rift valley.
- iv) explain the methods of water conservation.

Q4) Answer in detail with 300 words each. (Any Two) **[30]**

- i) Define physical geography and explain its nature and scope in detail.
- ii) Describe the land forms formed due to erosive work of river.
- iii) Explain Pressure belts of the earth.
- iv) What is ocean water salinity? Explain the factors affecting ocean Water Salinity.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P58

[3801]-121

F.Y. B.A.

भूगोल (G - I)

Gg-110 : प्राकृतिक भूगोल

(नवीन अभ्यासक्रम) (मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) नकाशा स्टेन्सिलस वापरण्यास परवानगी आहे.
5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दहा)

[20]

- i) प्रमाणवेळ म्हणजे काय?
- ii) अक्षवृत्त म्हणजे काय?
- iii) गेटनबर्ग विलगता म्हणजे काय?
- iv) भूकंपाची व्याख्या लिहा.
- v) प्रस्तरभंगाची व्याख्या लिहा.
- vi) ज्वालामुखीची व्याख्या लिहा.
- vii) खडकांचे प्रमुख प्रकार लिहा.
- viii) तपांबर म्हणजे काय?
- ix) तापमानाची विपरितता म्हणजे काय?
- x) सांद्रीभवनाची व्याख्या लिहा.
- xi) आवर्त म्हणजे काय?
- xii) तापमानाच्या क्षितिज समान्तर वितरणावर परिणाम करणारे कोणतेही चार घटक लिहा.
- xiii) सागरी गती म्हणजे काय?

P.T.O.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) आंतरराष्ट्रीय वाररेषा .
- ii) जैविक विदारण.
- iii) ओझोन थर.
- iv) त्सुनामी.

प्रश्न 3) प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- i) पृथ्वीच्या अंतरंगाचे वर्णन करा.
- ii) सागरतळ रचनेचे वर्णन करा.
- iii) गटपर्वत व खचदरीची निर्मिती स्पष्ट करा.
- iv) जल संवर्धनाच्या पद्धती स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) प्रत्येकी 300 शब्दांत सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [30]

- i) प्राकृतिक भूगोलाची व्याख्या सांगून त्याचे स्वरूप व व्याप्ती सविस्तर वर्णन करा.
- ii) नदीच्या खनन कार्यामुळे निर्माण होणाऱ्या भू-आकारांचे वर्णन करा.
- iii) पृथ्वीवरील वायूभारपट्टे स्पष्ट करा.
- iv) सागरजल क्षारता म्हणजे काय? सागरजल क्षारतेवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 7]

[Total No. of Pages : 1

P59

[3801]-122

F.Y. B.A.

MUSIC GENERAL (G-1)

Vocal Classical Music

(2008 Pattern)

Time : 1½ Hours]

[Max. Marks : 20

Instructions :

- 1) *Question No. 1 is compulsory.*
- 2) *Attempt compulsory Question No. 1 and any three of the remaining questions.*
- 3) *Attempt four questions in all.*

Q1) Write notation of 'Madhya Laya Bandish' of any one Raag. **[5]**

- a) Raag Des. b) Raag Bhairav.

Q2) Write the classical description of any one Raag with Aaroh, Awaroh and Pakad. **[5]**

- a) Alhaiyya Bilawal. b) Bhoopali (Bhoop).

Q3) Write the description and notation of any one Taal from below. **[5]**

- a) Roopak. b) Dadra.

Q4) Write definitions (Any five) : **[5]**

- a) Aadhar Swar. b) Shuddha Swar. c) Chala Swar.
d) Achala Swar. e) Anuwadi Swar. f) Laya (Tempo).
g) Aalap. h) Taan. i) Shruti.

Q5) Write short notes (Any two) : **[5]**

- a) Saptak & types of Saptak. b) Raag-Jaati.
c) Bandish. d) Shadja - Pancham Bhaav.

Q6) Write in detail (Any one) : **[5]**

- a) Importance of Taanpura in Music. b) Music and Life.
c) Notation Writting Method.

Q7) Write a short account of the contribution to music of any one of the following musicians. **[5]**

- a) Pt. Vishnu Digambar Paluskar. b) Taansen.
c) Pt. Ravishankar.

P59

[3801]-122

पदवी कला प्रथम वर्ष – संगीत सामान्य : G-1

(2008 पॅटर्न)

वेळ : 1½ तास]

[एकूण गुण : 20

- सूचना : 1) या संचातील रागसंगीत गायन, सतार, तबला यापैकी कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा.
- 2) पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे.
- 3) अनिवार्य प्रश्न एक अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

रागसंगीत – गायन

प्रश्न 1. देस किंवा भैरव यापैकी कोणत्याही एका रागात मध्यलय बंदिश स्वरलिपीबद्ध करा. [5]

प्रश्न 2. अल्हैया-बिलावल अथवा भूपाली (भूप) यापैकी कोणत्याही एका रागाची शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह-पकड यांसह लिहा. [5]

प्रश्न 3. रूपक किंवा दादरा यापैकी कोणत्याही एका तालाचे टाळी-काल पद्धतीने लेखन करा. [5]

प्रश्न 4. व्याख्या लिहा. (एकूण पाच) [5]

a) आधार स्वर	b) शुद्ध स्वर	c) चल स्वर
d) अचल स्वर	e) अनुवादी स्वर	f) लय
g) आलाप	h) तान	i) श्रुती

प्रश्न 5. टीपा द्या. (एकूण दोन) [5]

a) सप्तक आणि सप्तकाचे प्रकार	b) राग जाती
c) बंदिश	d) षडज् - पंचम भाव

प्रश्न 6. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा. [5]

a) संगीतामध्ये तंबोऱ्याचे महत्व	b) संगीत आणि जीवन
c) स्वरलेखन पद्धती	

प्रश्न 7. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचा जीवन परिचय द्या. [5]

a) पं. विष्णू दिगंबर पलुस्कर	b) तानसेन
c) पं. रविशंकर	

P59

[3801]-122

पदवी कला प्रथम वर्ष – संगीत सामान्य : G-1

तबला

(2008 पॅटर्न)

वेळ : 1½ तास]

[एकूण गुण : 20

सूचना : 1) पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे.

2) अनिवार्य प्रश्न एक अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

प्रश्न 1. तीनताल अथवा केरवा यापैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून टाळी-काल पद्धतीने ताल लेखन करा. [5]

प्रश्न 2. व्याख्या लिहा. (एकूण पाच) [5]

a) संगीत	b) लय	c) तिहाई
d) खाली	e) दुगुन	f) स्वर
g) ताली	h) विभाग/खंड	

प्रश्न 3. टीपा द्या. (एकूण दोन) [5]

a) मुखडा	b) किस्म
c) कायदा	d) दायँ-बायँ वर वाजणाऱ्या प्रमुख वर्णांची माहिती

प्रश्न 4. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा. [5]

- a) पं. भातखंडे ताललिपी आणि 'तीनताल' पं. भातखंडे पद्धतीमध्ये एकपट व दुप्पटीत लिहा.
- b) लय व लयीचे प्रकार

प्रश्न 5. तुमच्या आवडत्या तबलावादकाचे चरित्र लिहा. [5]

□□□□

P59

[3801]-122

पदवी कला प्रथम वर्ष – संगीत सामान्य : G-1

सतार

(2008 पॅटर्न)

वेळ : 1½ तास]

[एकूण गुण : 20

सूचना : 1) पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे.

2) अनिवार्य प्रश्न एक अधिक, उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

प्रश्न 1. भैरव किंवा अल्हैया बिलावल यापैकी कोणत्याही एका रागात मध्यलय गत स्वरलिपीबद्ध करा. [5]

प्रश्न 2. भूप किंवा कल्याण यापैकी कोणत्याही एका रागाची शास्त्रीय माहिती आरोह, अवरोह, पकड यांसह लिहा. [5]

प्रश्न 3. एकताल किंवा दादरा तालाचे टाळी, काल पद्धतीने ताललेखन करा. [5]

प्रश्न 4. व्याख्या लिहा. (एकूण पाच) [5]

a) नाद	b) अनुवादी स्वर	c) कोमल स्वर
d) वादी स्वर	e) लय	f) मात्रा
g) सम	h) खंड/विभाग	i) दुप्पट

प्रश्न 5. टीपा लिहा. (एकूण दोन) [5]

a) थाट व राग तुलना	b) रागजाती
c) देशी संगीत	d) मार्गी संगीत

प्रश्न 6. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा. [5]

- कै. पं. वि.दि. पलुस्कर
- पं. रविशंकर
- संगीत आणि अन्य ललित कला

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P60

[3801]-123

F.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

Indian Administration

(General Paper - I) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt Any Two questions (In 50 words each) : [10]

- i) Post-Independence Indian-Administration.
- ii) Vice-President of India.
- iii) Contonment Board.
- iv) The State Secretariat.

Q2) Attempt Any Four questions (In 100 words each) : [20]

- i) Functions of Council of Minister.
- ii) Importance of National Development Council.
- iii) Powers and functions of Vidhan-Parishad.
- iv) Role of Governor.
- v) Centre-State relations.
- vi) Muncipal-Council.

P.T.O.

Q3) Attempt Any Three questions (In 250 words each) :

[30]

- i) Discuss the role and functions of collector.
- ii) State organization and functions of Ministry of Finance.
- iii) Discuss the functions of urban local bodies in Maharashtra.
- iv) Explain the structure, powers and functions of Lok-Sabha.
- v) Explain the role of the Prime-Minister in the Indian-Administration.
- vi) Discuss the composition, powers and functions of Panchayat Samiti.

Q4) Attempt Any One question (In 500 words each) :

[20]

- i) Explain the frame-work of Central Government.
- ii) Critically evaluate the powers, functions and role of the Rural Local bodies.

□□□□

P60

[3801]-123

F.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

Indian Administration

(General Paper - I) (2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 50 शब्दांत) [10]

- i) स्वातंत्र्योत्तर काळातील भारतीय प्रशासन.
- ii) भारताचे उपराष्ट्रपती.
- iii) कॅन्टॉन्मेंट बोर्ड.
- iv) राज्य सचिवालय

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 100 शब्दांत) [20]

- i) मंत्रीमंडळाची कामे.
- ii) राष्ट्रीय विकास परिषदेचे महत्त्व.
- iii) विधान परिषदेचे अधिकार व कार्ये.
- iv) राज्यपालांची भूमिका.
- v) केंद्र-राज्य संबंध.
- vi) नगरपालिका.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 250 शब्दांत) [30]

- i) जिल्हाधिकार्याची भूमिका व कार्ये यांची चर्चा करा.
- ii) अर्थमंत्रालयाचे संघटन व कार्ये स्पष्ट करा.
- iii) महाराष्ट्रातील शहरी स्थानिक संस्थांच्या कार्याची चर्चा करा.
- iv) लोकसभेची रचना, अधिकार व कार्य स्पष्ट करा.
- v) भारतीय प्रशासकीय व्यवस्थेतील पंतप्रधानाची भूमिका स्पष्ट करा.
- vi) पंचायत समितीच्या रचना, अधिकार व कार्याची चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 500 शब्दांत) [20]

- i) केंद्र सरकारचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ii) ग्रामीण स्थानिक संस्थांचे अधिकार, कार्ये व भूमिका यांचे चिकीत्सक मूल्यमापन करा.

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P61

[3801]-124

F.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

G-I : General Psychology

(2008-Course)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in 50 words each (any two): **[10]**

- i) What is perceptual constancy? state the types of perceptual constancy.
- ii) Explain Thorndikes laws of learning.
- iii) State three components of sternberg's intelligence theory.
- iv) Explain the concept of intelligence quotient.

Q2) Write short notes on 100 words each (any four): **[20]**

- i) Observation method.
- ii) Structure and functions of neuron.
- iii) Geometrical illusions.
- iv) Types of long term memory.
- v) Trace theory of forgetting.
- vi) Mental retardation.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200-250 words each (any three): **[30]**

- i) Define psychology. state the goals of psychology.
- ii) Describe the structure and function of cerebrum.
- iii) Explain the principles of perceptual organization.
- iv) Describe Gardner's theory of intelligence.
- v) Define conditioning. Describe the characteristics of classical conditioning.

Q4) Answer any one of the following questions in 500 words : **[20]**

- i) Define motivation. Describe various biological motives.
- ii) What is personality ? Explain the big five model of personality.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P61

[3801]-124

F.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

G-I : General Psychology
(2008 Course)

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) आवश्यक त्या ठिकाणी सुबक आकृती काढा.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) सांवेदनिक स्थिरता म्हणजे काय? सांवेदनिक स्थिरतेचे प्रकार सांगा.
- ii) थॉर्नडाईकचे अध्ययन विषयक नियम विशद करा.
- iii) स्टर्नबर्गच्या बुद्धिमत्ताविषयक उपपत्तीतील तीन घटक सांगा.
- iv) 'बुद्धिगुणांक' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- i) निरीक्षण पद्धती.
- ii) नसपेशीची रचना व कार्ये.
- iii) भौमितिक भास.
- iv) दीर्घकालिक स्मृतीचे प्रकार .
- v) विस्मरणाचा अनुशेष सिद्धांत.
- vi) मतिमंदत्व.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा. [30]

- i) मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. मानसशास्त्राची ध्येये सांगा.
- ii) मोठ्या मेंदूची रचना व कार्याचे वर्णन करा.
- iii) सांवेदनिक संघटनेची तत्वे विशद करा.
- iv) गार्डनरच्या बुद्धिविषयक सिद्धांताचे वर्णन करा.
- v) अभिसंधानाची व्याख्या द्या. अभिजात अभिसंधानाच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी 500 शब्दांत लिहा. [20]

- i) प्रेरणेची व्याख्या द्या. विविध जैविक प्रेरणांचे वर्णन करा.
- ii) व्यक्तीमत्त्व म्हणजे काय? व्यक्तीमत्त्वाचे बृहद् -पंचक (पंचघटक) प्रारूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P62

[3801]-125

F.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT

Introduction to Gandhian Philosophy

(General Paper - 1) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer in 5-6 sentences or in 50 words each : (Any Two) [10]

- i) Explain briefly the impact of Ruskin on Gandhiji.
- ii) Explain Gandhiji's conception of Fearlessness.
- iii) Explain the importance of Sarvadharmasamabhava according to Gandhiji.
- iv) Explain Gandhiji's idea of Bycott.

Q2) Write short notes in 25-30 sentences or in 100 words each: (Any Two)[20]

- i) Champaranya Satyagraha
- ii) Anasaktiyoga
- iii) Civil disobedience - A way of satyagraha
- iv) Gandhiji - A freedom fighter

P.T.O.

Q3) Answer the following in 200-250 words each : (Any Two) **[30]**

- i) Explain briefly Gandhiji's idea of Inner-Voice.
- ii) Explain Gandhiji's views on Varna system in Hindu culture.
- iii) Explain and bringout the importance of Gandhiji's idea of Ideal Society (Ramrajya).
- iv) Explain the importance of Gandhiji's idea of 'Purity of Means'.

Q4) Answer the following in 500 words : (Any One) **[20]**

- i) Explain and evaluate Gandhiji doctrine of Sarvodaya.
- ii) Explain the nature and various techniques of satyagraha according to Gandhiji.

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P62

[3801]-125

F.Y. B.A.

गांधीवादी विचार

गांधी तत्त्वज्ञानाची ओळख

(सामान्य पेपर – 1) (2008 पॅटर्न)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) प्रत्येकी 5-6 ओळी अथवा 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) गांधीजींवर असलेला रस्किनचा प्रभाव थोडक्यात विशद करा.
- ii) गांधीजींची निर्भयतेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- iii) गांधीजींच्या मतानुसार सर्वधर्मसमभावाचे महत्त्व काय आहे.
- iv) गांधीजींची बहिष्कार ही कल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) 25 ते 30 ओळी अथवा 100 शब्दांपर्यंत टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- i) चंपारण्य सत्याग्रह
- ii) अनासक्तीयोग
- iii) सविनय कायदेभंग – सत्याग्रहाचा एक मार्ग
- iv) गांधीजी : एक स्वातंत्र्यसैनिक

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [30]

- i) गांधीजींची 'आतला आवाज' ही कल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ii) हिन्दू संस्कृतीमधील वर्णव्यवस्थेबद्दल गांधीजींचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- iii) गांधीजींची आदर्श समाज (रामराज्य) ही कल्पना विशद करून तीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- iv) गांधीजींच्या 'साधनशूचिता' या कल्पनेचे महत्त्व विशद करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा. [20]

- i) गांधीजींचा सर्वोदय सिद्धांत स्पष्ट करून त्याचे मूल्यमापन करा.
- ii) गांधीजींच्या मतानुसार सत्याग्रहाचे स्वरूप आणि सत्याग्रहाची विविध तंत्रे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 1

P63

[3801]-126

F.Y. B.A.

YOGVIDYA (G-1)

(2008 Pattern)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain any one from the following in 50 words. **[5]**

- i) Types Niyama
- ii) Human health and Yog.

Q2) Write short notes (Any two): **[10]**

- i) Asana
- ii) Pranayama
- iii) Kapalbhathi
- iv) Yognidra

Q3) Answer any two questions from the following in 200 to 250 words. **[15]**

- i) Explain the applications of Yoga in daily life.
- ii) Explain the misconcepts about Yoga.
- iii) Explain the objectiv's, scope and limitation's of Yoga.

Q4) Attempt any one question in detail. **[10]**

- i) Explain the Astangyoga.
- ii) Which type of Yogapranali? Explain the Hattayog & Rajyog.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 1

P 63

[3801]-126

प्रथम वर्ष कला (F.Y. B.A.)

योगविद्या (G-1)

(2008 पॅटर्न)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 40

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे 50 शब्दात स्पष्टीकरण द्या. [5]

- i) नियम प्रकार
- ii) मानवी आरोग्य आणि योग

प्रश्न 2) टीपा द्या. (कोणत्याही दोन) [10]

- i) आसन
- ii) प्राणायाम
- iii) कपालभाती
- iv) योगनिद्रा

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे 200 ते 250 शब्दांत उत्तर द्या. [15]

- i) दैनंदिन जीवनात योगाचा उपयोग स्पष्ट करा.
- ii) योगाबद्दलचे गैरसमज स्पष्ट करा.
- iii) योगाची उद्दिष्टे स्पष्ट करून व्याप्ती व मर्यादा स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या. [10]

- i) अष्टांग योगाचे सविस्तर वर्णन करा.
- ii) योगाच्या विविध प्रणाली कोणत्या ? हठयोग व राजयोगाविषयी माहिती सांगा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P64

[3801]-127

F.Y. B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

Maharashtra Culture (Upto 1818 A.D.)

(General Paper - I) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 50 words each : (any two) **[10]**

- i) Concept- Deccan.
- ii) Demerits of Caste System.
- iii) Trade routs in Medieval Maharashtra .
- iv) Hemadpanti Temples.

Q2) Write note on in 100 words each : (any four) **[20]**

- i) Material Culture.
- ii) Vakatakas.
- iii) Scholastic Literature in Maharashtra.
- iv) Industries in Maharashtra.
- v) Folk Arts.
- vi) Nath Cult.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200-250 words each : (any three) [30]

- i) Explain; what is 'Culture'.
- ii) Take a review of the Mah~nubh~v Literature.
- iii) State the position of Women in Medieval Times.
- iv) Discuss the various types of caves (Leni).
- v) Describe the rise and development of the Datta cult.

Q4) Answer the following questions in 500 words each : (any one) [20]

- i) What do you know about the History of Satvahanas?
- ii) Write in detail about the major festivals of Maharashtra.

P64

[3801]-127

F.Y. B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION
Maharashtra Culture (Upto 1818 A.D.)
General Paper - I (2008 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) संकल्पना -दख्खन .
- ii) जातीव्यवस्थेचे दोष.
- iii) मध्ययुगीन महाराष्ट्रातील व्यापारीमार्ग.
- iv) हेमाडपंती मंदिरे.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- i) भौतिक संस्कृती
- ii) वाकाटक
- iii) महाराष्ट्रातील पंडिती साहित्य
- iv) महाराष्ट्रातील उद्योगधंदे
- v) लोककला
- vi) नाथ संप्रदाय

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200-250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) 'संस्कृती' म्हणजे काय ते स्पष्ट करा.
- ii) महानुभाव साहित्याचा आढावा घ्या.
- iii) मध्ययुगीन कालखंडातील स्त्रियांची स्थिती सांगा.
- iv) लेण्याच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा.
- v) दत्त संप्रदायाचा उदय आणि विकास वर्णन करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- i) सातवाहनांच्या इतिहासाविषयी तुम्हांस काय माहिती आहे?
- ii) महाराष्ट्रातील प्रमुख सणांविषयी सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P65

[3801]-128

F.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

G-1 : Household and General Economics

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Diagrams must be drawn wherever necessary.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following concepts in 50 words each (any two) : **[10]**

- i) Inflation.
- ii) Poverty.
- iii) Public Revenue.
- iv) Human Values & Goals.

Q2) Write short notes in 100 words each (any four) : **[20]**

- i) Features of Economics Law.
- ii) Income elasticity of demand.
- iii) Types of Account keeping.
- iv) Sources of Human Values.
- v) Types of standard of living.
- vi) Problems of Home Management.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any three) : **[30]**

- i) Explain the law of demand with suitable example.
- ii) Explain the functions of Commercial Banks.
- iii) Explain the House planning for Lower Income Group.
- iv) Explain the process of Home Management.
- v) Explain the elements of interior and exterior home decoration.

Q4) Answer the following questions in 500 words each (any one) : **[20]**

- i) Explain the law of supply with suitable example.
- ii) Explain the process of Decision Making with suitable example.

P65

[3801]-128

F.Y. B.A.

HOME ECONOMICS

G-1 : Household and General Economics

(2008 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - 2) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
  - 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील संकल्पनांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[10]

- i) भाववाद.
- ii) गरिबी.
- iii) सार्वजनिक उत्पन्न.
- iv) मानवी मूल्ये आणि उद्दिष्टे

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- i) आर्थिक नियमांची वैशिष्ट्ये.
- ii) मागणीची उत्पन्न लवचिकता.
- iii) हिशेब लिहिण्याचे प्रकार.
- iv) मानवी मुल्यांची साधने.
- v) राहणीमानाच्या दर्जाचे प्रकार.
- vi) गृह व्यवस्थापनातील समस्या.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[30]

- i) मागणीचा नियम सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ii) व्यापारी बँकांची कार्ये स्पष्ट करा.
- iii) अल्पउत्पन्न गटाकरिता गृहनियोजन स्पष्ट करा.
- iv) गृह व्यवस्थापनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- v) गृह सजावटीचे अंतर्गत व बहिर्गत घटकांचे स्पष्टीकरण करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 500 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- i) पुरवठ्याचा नियम सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ii) निर्णय प्रक्रिया सोदाहरण स्पष्ट करा.

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P66

[3801]-129

F.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. - G-1 : (A) War and Warfare

(2008 Course)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer in 50 words each : (Any Two)

[10]

- i) Give Psychological causes of war.
- ii) Explain the concept of Total war.
- iii) State Guerrilla tactics.
- iv) State factors affecting on chemical attack.

Q2) Write short notes in 100 words each : (Any Four)

[20]

- i) Functions of war.
- ii) Conventional warfare.
- iii) Mao Zedong.
- iv) Insurgency.
- v) Effects of Nuclear Warfare.
- vi) Psychological Warfare.

P.T.O.

Q3) Answer in 200 to 250 words each : (Any Three)

[30]

- i) Describe in brief the nature of Chemical warfare.
- ii) State characteristics of Guerrilla Warfare.
- iii) Describe development of Nuclear Weapons.
- iv) Explain types of Biological Weapons
- v) Describe the means of Economic Warfare.

Q4) Answer in 500 words each : (Any One)

[20]

- i) What are the principles of War? explain any three of them.
- ii) Explain the characteristics & Modern War.

P66

[3801]-129

F.Y. B.A.

संरक्षण व सामरिकशास्त्र

D.S. - G-1 : (A) युद्ध आणि युद्धपद्धती

(2008 अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) युद्धाची मानसशास्त्रीय कारणे द्या.
- ii) सर्वकष युद्ध ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- iii) गनिमी डावपेच सांगा.
- iv) रासायनिक हल्ल्यावर परिणाम करणारे घटक सांगा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- i) युद्धाची कार्ये.
- ii) पारंपारीक युद्धपद्धती.
- iii) माओ झेडॉंग.
- iv) विप्लव.
- v) आण्विक युद्धपद्धतीचे परिणाम.
- vi) मासनशास्त्रीय युद्धपद्धती.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) रासायनिक युद्धपद्धतीचे स्वरूप थोडक्यात विषद करा.
- ii) गनिमी युद्धपद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- iii) अण्वस्त्रांच्या विकासाचे वर्णन करा.
- iv) जैविक अस्त्रांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- v) आर्थिक युद्धपद्धतीची साधने विषद करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- i) युद्ध तत्वे कोणती ? त्यापैकी कोणतीही तीन तत्वे स्पष्ट करा.
- ii) आधुनिक युद्धाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P66

[3801]-129

F.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. - G-1 : (B) Defence Organisation of India

(2008 Course)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer in 50 words each : (Any Two)

[10]

- i) What is the role of State Reserve Police Force?
- ii) State the principles of Intelligence.
- iii) What is the role of Engineers.
- iv) State the characteristics of Navy.

Q2) Write short notes in 100 words each : (Any Four)

[20]

- i) Coast Guard.
- ii) Role of Air Force .
- iii) Indian Intelligence Organization.
- iv) Characteristics of Armoured Corps.
- v) Role of Signals Corps.
- vi) Powers of President.

P.T.O.

Q3) Answer in 200 to 250 words each : (Any Three) **[30]**

- i) Explain the composition and Functions of the Ministry of Defence.
- ii) Trace the growth of Indian Air Force Since 1947.
- iii) Examine the role of ASC & AOC during war & Peace time.
- iv) Explain with the help of chart the organisation of Naval H.B.
- v) What are the characteristics and role of Artillery.

Q4) Answer in 500 words each : (Any One) **[20]**

- i) Explain the principles of Defence organisation.
- ii) State the characteristics role and limitation of Infantry.

P66

[3801]-129

F.Y. B.A.

संरक्षण व सामरिकशास्त्र

D.S. - G-1 : (B) भारताची संरक्षण संघटना

(2008 अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) राज्य राखीव पोलीस दलाची कामे कोणती ?
- ii) शत्रूविषयक ज्ञानाची तत्त्वे सांगा.
- iii) इंजिनियर्सची कामे कोणती ?
- iv) नौदलाची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- i) तटरक्षक दल
- ii) हवाईदलाची कामे
- iii) भारतीय गुप्तचर संघटना
- iv) चिलखती दलाची वैशिष्ट्ये
- v) संपर्क दलाची कामे
- vi) राष्ट्रपतीचे अधिकार

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) संरक्षण मंत्रालयाची रचना आणि कार्य स्पष्ट करा.
- ii) 1947 पासूनच्या भारतीय हवाईदलाच्या विकासाचा आढावा घ्या.
- iii) युद्ध व शांतता काळातील ASC व AOC च्या कार्याचे परिक्षण करा.
- iv) आराखड्याच्या साह्याने नौसेना प्रमुख कार्यालय स्पष्ट करा.
- v) तोफखान्याची वैशिष्ट्ये आणि कामे कोणती ?

प्रश्न 4) खालील प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- i) संरक्षण संघटनेची तत्त्वे स्पष्ट करा.
- ii) पायदळाची वैशिष्ट्ये, कामे व मर्यादा सांगा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P66

[3801]-129

F.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**D.S. - G-1 : (C) Military System of India (Upto Revolt of 1857)
(2008 Course)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer in 50 words each : (Any Two) [10]

- i) State the scope of Military History.
- ii) Explain the first battle of Tarrain.
- iii) Give the causes of invasion of Alexander in India.
- iv) Describe in brief the Haldighat battle.

Q2) Write a short notes in 100 words each : (Any Four) [20]

- i) State the strategy of Babar in the first battle of Panipat.
- ii) The causes of the rise of Maratha Power.
- iii) Maratha cavalry.
- iv) Maharaja Ranjitsingh.
- v) Give the causes of war in Gupta's period.
- vi) Rise of Mansabdari system.

P.T.O.

Q3) Answer in 200 to 250 words each : (Any Three)

[30]

- i) Explain in detail the causes of war in vedic period.
- ii) Explain the Military system of Sultan.
- iii) Give the Military Administration of Shivaji.
- iv) Explain in detail the Anglo-Sikh wars.
- v) Describe the battle of plassey.

Q4) Answer in 500 words each : (Any One)

[20]

- i) Explain the Philosophy of Kautilya's Art of war.
- ii) What are the causes of downfall of Rajputs.

P66

[3801]-129

F.Y. B.A.

संरक्षण व सामरिकशास्त्र

D.S. - G-1 : (C) भारताची लष्करी व्यवस्था (1857 च्या उठावापर्यंत)

(2008 अभ्यासक्रम) (New Course)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) लष्करी इतिहासाची व्याप्ती सांगा.
- ii) तराईनचे पहिले युद्ध स्पष्ट करा.
- iii) अलेक्झांडरच्या भारतातील आक्रमणाची कारणे सांगा.
- iv) हाल्दीघाटाची लढाई थोडक्यात विषद करा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- i) पानिपतच्या पहिल्या लढाईतील बाबरचे लष्करी डावपेच सांगा.
- ii) मराठा सत्तेच्या उदयाची कारणे सांगा.
- iii) मराठा घोडदल.
- iv) महाराजा रणजितसिंग.
- v) गुप्तकाळातील युद्धाची कारणे सांगा.
- vi) मनसबदारी पद्धतीचा उदय.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) वैदिक काळातील युद्धाची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.
- ii) सुलतानशाहीची लष्करी पद्धत स्पष्ट करा .
- iii) शिवाजी च्या काळातील लष्करी व्यवस्था सांगा.
- iv) अँग्लो-शीख युद्धे सविस्तर स्पष्ट करा.
- v) प्लासीच्या लढाईचे वर्णन करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [20]

- i) कौटिल्याचे युद्ध कले विषयीचे तत्त्वज्ञान स्पष्ट करा.
- ii) राजपूतांच्या व्हासांची कारणे कोणती ते सांगा ?

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P66

[3801]-129

F.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. - G-1 : (A) War and Warfare

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer in 50 words each : (Any Two)

[10]

- i) Give Psychological causes of war.
- ii) Explain the concept of Total war.
- iii) State Guerrilla tactics.
- iv) State factors affecting on chemical attack.

Q2) Write short notes in 100 words each : (Any Four)

[20]

- i) Functions of war.
- ii) Conventional Warfare.
- iii) Mao Zedong.
- iv) Insurgency.
- v) Effects of Nuclear Warfare.
- vi) Psychological Warfare.

P.T.O.

Q3) Answer in 200 to 250 words each : (Any Three)

[30]

- i) Describe in brief the nature of Chemical Warfare.
- ii) State characteristics of Guerrilla Warfare.
- iii) Describe development of Nuclear Weapons.
- iv) Explain types of Biological Weapons.
- v) Describe the means of Economic Warfare.

Q4) Answer in 500 words each : (Any One)

[20]

- i) What are the principles of War? Explain any three of them.
- ii) Explain the characteristics of Modern War.

P66

[3801]-129

F.Y. B.A.

संरक्षण व सामरिकशास्त्र

D.S. - G-1 : (A) युद्ध आणि युद्धपद्धती

(2008 पॅटर्न)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) युद्धाची मानसशास्त्रीय कारणे द्या.
- ii) 'सर्वकष युद्ध' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- iii) गनिमी डावपेच सांगा.
- iv) रासायनिक हल्ल्यावर परिणाम करणारे घटक सांगा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- i) युद्धाची कार्ये.
- ii) पारंपारीक युद्धपद्धती.
- iii) माओ झेडॉंग.
- iv) विप्लव.
- v) आण्विक युद्धपद्धतीचे परिणाम.
- vi) मानसशास्त्रीय युद्धपद्धती.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) रासायनिक युद्धपद्धतीचे स्वरूप थोडक्यात विषद करा.
- ii) गनिमी युद्धपद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- iii) अण्वस्त्रांच्या विकासाचे वर्णन करा.
- iv) जैविक अस्त्रांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- v) आर्थिक युद्धपद्धतीची साधने विषद करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 500 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- i) युद्ध तत्त्वे कोणती ? त्यापैकी कोणतीही तीन तत्त्वे स्पष्ट करा.
- ii) आधुनिक युद्धाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P66

[3801]-129

F.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. - G-1 : (B) Defence Organisation of India

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer in 50 words each : (Any Two) [10]

- i) What is the role of State Reserve Police Force?
- ii) State the principles of Intelligence.
- iii) What is the role of Engineers?
- iv) State the characteristics of Navy.

Q2) Write short notes in 100 words each : (Any Four) [20]

- i) Coast Guard.
- ii) Role of Air Force.
- iii) Indian Intelligence Organization.
- iv) Characteristics of Armoured Corps.
- v) Role of Signals Corps.
- vi) Powers of President.

P.T.O.

Q3) Answer in 200 to 250 words each : (Any Three) **[30]**

- i) Explain the composition and functions of the Ministry of Defence.
- ii) Trace the growth of Indian Air Force since 1947.
- iii) Examine the role of ASC & AOC during war & peace time.
- iv) Explain with the help of chart the organisation of Naval H.Q.
- v) What are the characteristics and role of Artillery?

Q4) Answer in 500 words each : (Any One) **[20]**

- i) Explain the principles of Defence Organisation.
- ii) State the characteristics, role and limitation of Infantry.

P66

[3801]-129

F.Y. B.A.

संरक्षण व सामरिकशास्त्र

D.S. - G-1 : (B) भारताची संरक्षण संघटना

(2008 पॅटर्न)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) राज्य राखीव पोलीस दलाची कामे कोणती ?
- ii) शत्रूविषयक ज्ञानाची तत्त्वे सांगा.
- iii) इंजिनियर्सची कामे कोणती ?
- iv) नौदलाची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- i) तटरक्षक दल
- ii) हवाईदलाची कामे
- iii) भारतीय गुप्तचर संघटना
- iv) चिलखती दलाची वैशिष्ट्ये
- v) संपर्क दलाची कामे
- vi) राष्ट्रपतीचे अधिकार

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) संरक्षण मंत्रालयाची रचना आणि कार्ये स्पष्ट करा.
- ii) 1947 पासूनच्या भारतीय हवाईदलाच्या विकासाचा आढावा घ्या.
- iii) युद्ध व शांतता काळातील ASC व AOC च्या कार्याचे परिक्षण करा.
- iv) आराखड्याच्या साहाय्याने नौसेना प्रमुख कार्यालय स्पष्ट करा.
- v) तोफखान्याची वैशिष्ट्ये आणि कामे कोणती ?

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 500 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- i) संरक्षण संघटनेची तत्त्वे स्पष्ट करा.
- ii) पायदळाची वैशिष्ट्ये, कामे व मर्यादा सांगा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P66

[3801]-129

F.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**D.S. - G-1 : (C) Military System of India (Upto Revolt of 1857)
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer in 50 words each : (Any Two) [10]

- i) State the scope of Military History.
- ii) Explain the first battle of Tarrain.
- iii) Give the causes of invasion of Alexander in India.
- iv) Describe in brief the Haldighat battle.

Q2) Write a short notes in 100 words each : (Any Four) [20]

- i) State the strategy of Babar in the first battle of Panipat.
- ii) The causes of the rise of Maratha Power.
- iii) Maratha cavalry.
- iv) Maharaja Ranjitsingh.
- v) Give the causes of war in Gupta's period.
- vi) Rise of Mansabdari system.

P.T.O.

Q3) Answer in 200 to 250 words each : (Any Three)

[30]

- i) Explain in detail the causes of war in Vedic period.
- ii) Explain the Military system of Sultan.
- iii) Give the Military Administration of Shivaji.
- iv) Explain in detail the Anglo-Sikh wars.
- v) Describe the battle of Plassey.

Q4) Answer in 500 words each : (Any One)

[20]

- i) Explain the Philosophy of Kautilya's Art of War.
- ii) What are the causes of downfall of Rajputs?

P66

[3801]-129

F.Y. B.A.

संरक्षण व सामरिकशास्त्र

D.S. - G-1 : (C) भारताची लष्करी व्यवस्था (1857 च्या उठावापर्यंत)

(2008 पॅटर्न)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) लष्करी इतिहासाची व्याप्ती सांगा.
- ii) तराईनचे पहिले युद्ध स्पष्ट करा.
- iii) अलेक्झांडरच्या भारतातील आक्रमणाची कारणे सांगा.
- iv) हल्दीघाटची लढाई थोडक्यात विषद करा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- i) पानिपतच्या पहिल्या लढाईतील बाबरचे लष्करी डावपेच सांगा.
- ii) मराठा सत्तेच्या उदयाची कारणे सांगा.
- iii) मराठा घोडदल.
- iv) महाराजा रणजितसिंग.
- v) गुप्तकाळातील युद्धाची कारणे सांगा.
- vi) मनसबदारी पद्धतीचा उदय.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) वैदिक काळातील युद्धाची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.
- ii) सुलतानशाहीची लष्करी पद्धत स्पष्ट करा .
- iii) शिवाजीच्या काळातील लष्करी व्यवस्था सांगा.
- iv) अँग्लो-शीख युद्धे सविस्तर स्पष्ट करा.
- v) प्लासीच्या लढाईचे वर्णन करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 500 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- i) कौटिल्याचे युद्धकले विषयीचे तत्त्वज्ञान स्पष्ट करा.
- ii) राजपुतांच्या ज्हासांची कारणे कोणती ते सांगा ?

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P67

[3801]-130

F.Y. B.A.

SOCIAL WORK (General)

I : Social Reform Movements in India

II : Introduction to Social Welfare & Social Services

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any 2 questions in 50 words each.

[10]

- i) Write a note on "Deprived Sections in society."
- ii) Explain the Work done by Maharshi Dhondo Karve.
- iii) Explain the work done by Swami Vivekanand.
- iv) Write Work done by Brahma Samaj.

Q2) Answer any 4 questions in 100 words each.

[20]

- i) Explain the work done by Mahatma Jotiba Phule.
- ii) Highlight on the specific services for handicapped Section of the Society
- iii) Disuss "Gadage Maharaj Swachata Abhiyan."
- iv) State the social reforms by Mahatama Gandhi.
- v) Explain the meaning and importance of Five year plan.
- vi) State the planned provisions For Social Services in India.

P.T.O. 1

Q3) Answer any 3 questions in 200 to 250 words each.

[30]

- i) Write an essay on work done by Anna Hajare.
- ii) Explain the contribution of British Government in social reform Movements.
- iii) Write a note on untouchability.
- iv) Explain the problems of handicapped person and suggest remedies.
- v) Highlight on various social services in Maharashtra.

Q4) Answer any one question in 500 words.

[20]

- i) Write an essay on Social Services for Weaker sections in the society.
- ii) Write an essay on Social Welfare programmes in varies fields of social work.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P67

[3801]-130

F.Y. B.A.

SOCIAL WORK (General)

I : Social Reform Movements in India

II : Introduction to Social Welfare & Social Services

(2008 Pattern) (मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :-**
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा.

[10]

- i) “समाजातील वंचित घटक” यावर टिपणी लिहा.
- ii) महर्षी धोंडो कर्वे यांचे कार्य विशद करा.
- iii) स्वामी विवेकानंद यांचे कार्य विशद करा.
- iv) ब्राम्हो समाजानी केलेले कार्य यावर लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा.

[20]

- i) महात्मा ज्योतीबा फुले यांनी केलेले कार्य विशद करा.
- ii) समाजातील अपंग घटकासाठी असलेल्या विशेष सेवा यावर प्रकाश टाका.
- iii) “गाडगे महाराज स्वच्छता अभियान” यावर चर्चा करा .
- iv) महात्मा गांधींनी केलेल्या सामाजिक सुधारणा स्पष्ट करा.
- v) पंचवार्षिक योजना याचा अर्थ आणि महत्व विशद करा.
- vi) भारतातील नियोजनबद्ध सामाजिक सेवांच्या तरतुदी स्पष्ट करा.

P.T.O. 3

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 200-250 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा. [30]

- i) अण्णा हजारे यांनी केलेल्या कार्यावर निबंध लिहा.
- ii) सामाजिक सुधारणा चळवळीतील ब्रिटीश सरकारचे योगदान विशद करा.
- iii) अस्पृश्यता यावर टिपणी लिहा.
- iv) अपंगांच्या समस्या विशद करून त्यावर उपाय सुचवा.
- v) महाराष्ट्रातील विविध सामाजिक सेवांवर प्रकाश टाका.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दांपर्यंत उत्तर लिहा. [20]

- i) समाजातील दुर्बल घटकांसाठी असलेल्या सामाजिक सेवा यावर निबंध लिहा.
- ii) समाजकार्य क्षेत्रातील विविध समाज कल्याण कार्यक्रम यावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P70

[3801]-134

F.Y. B.A.

COMMERCE

Organisation of Commerce

(2008 Pattern) (1294)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer in 50 words (Any Two) : **[10]**

- i) Meaning of 'Barter System'.
- ii) Define the term 'Marketing'.
- iii) Define the term 'Wholesaler'.
- iv) Meaning of 'Standardization'.

Q2) Answer in 100 words (Any Four) : **[20]**

- i) Explain the limitations of Air-Transport.
- ii) Explain the nature of 'Trade'.
- iii) Explain the importance of Commerce.
- iv) Explain the concept of 'Marketing Mix'.
- v) 'Advertising' as Marketing Tool. – Discuss.
- vi) Explain the functions of storage.

P.T.O.

Q3) Answer in 250 words (Any Three) :

[30]

- i) Explain the objectives of Marketing.
- ii) State the classification of Markets.
- iii) Explain the services of Retailer.
- iv) Explain the functions of Money.
- v) Explain the functions of Packaging.

Q4) Answer in 500 words (Any One) :

[20]

- i) Explain the nature, scope & benefits of Advertising.
- ii) Comment on – ‘Education and Training in Advertising’.

P70

[3801]-134
F.Y. B.A.
COMMERCE
वाणिज्य संघटन
(2008 नॉ. ७८) (1294)
(अर्थशास्त्र)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) 'वस्तूविनिमय पद्धती'चा अर्थ सांगा.
- ii) 'विपणन' संज्ञेची व्याख्या द्या.
- iii) 'घाऊक व्यापारी' संज्ञेची व्याख्या द्या.
- iv) 'प्रमाणीकरण'चा अर्थ सांगा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- i) हवाई वाहतूकीच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- ii) 'व्यापारा'चे स्वरूप स्पष्ट करा.
- iii) 'वाणिज्या'चे महत्त्व स्पष्ट करा.
- iv) 'विपणन मिश्र'ची संकल्पना स्पष्ट करा.
- v) 'जाहिरात' हे एक विपणनाचे साधन — चर्चा करा.
- vi) 'गोदामा'ची कार्ये स्पष्ट करा.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[30]

- i) विपणनाची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ii) बाजारपेठांचे वर्गीकरण सांगा.
- iii) किरकोळ व्यापाऱ्यांच्या सेवा स्पष्ट करा.
- iv) पैशाची कार्ये स्पष्ट करा.
- v) बांधणीची कार्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची 500 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- i) जाहिरातीचे स्वरूप, व्याप्ती आणि फायदे स्पष्ट करा.
- ii) 'जाहिरातीचे शिक्षण आणि प्रशिक्षण' — टिपणी करा.

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P71

[3801]-135

F.Y. B.A.

G-1 : EDUCATION

(2008 Course)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate & full marks.*

Q1) Answer the following questions in **50** words each. (Any Two) **[10]**

- i) Write the importance and concept of pre-primary Education.
- ii) Explain the social importance of Education.
- iii) Explain the characteristics of Educational process.
- iv) Explain the Educational philosophy of Maharshi Karve.

Q2) Write the following short notes in **100** words each. (Any Four) **[20]**

- i) Educational system in Gurukul.
- ii) Concept of informal Education.
- iii) Individual importance of Education.
- iv) Objectives of pre-primary Education.
- v) Educational philosophy of Karmaveer Bhaurao Patil.
- vi) Importance of Health Education.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in **200 to 250** words each. (Any Three)[**30**]

- i) What is Educational psychology ? Explain the Nature and scope of Educational psychology.
- ii) What is Value Education ? Explain the importance of Value Education.
- iii) Explain the Contribution of Tarabai Modak and Anutai Wagh in Primary Education?
- iv) What is wastage in Primary Education? Write the causes of wastage and suggest the remedies to overcome it.
- v) What is Introspection? Write the Merits and limitations of Introspection method.
- vi) Explain in detail the Aims of Modern Education According to Kothari Commission.

Q4) Answer any one of the following questions in **500** words. (Any One) [**20**]

- i) What is Pre-Primary Education? Write the Various problems in pre-Primary Education and suggest Remedies to overcome it.
- ii) Explain in detail the Educational Philosophy of Mahatma Jyotiba Phule According to following points-
  - A) Educational Philosophy of Mahatma Phule.
  - B) Functions in Women's Education.
  - C) Functions for Education to Backward classes.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P71

[3801] - 135

F.Y. B.A.

G-1 : शिक्षणशास्त्र
(2008 अभ्यासक्रम)

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) पूर्व -प्राथमिक शिक्षणाची संकल्पना व महत्त्व लिहा.
- ii) शिक्षणाचे सामाजिक महत्त्व विशद करा.
- iii) शिक्षण प्रक्रियेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- iv) महर्षी कर्वे यांचे शैक्षणिक तत्त्वज्ञान विशद करा.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- i) गुरुकुल शिक्षण पद्धती
- ii) सहज शिक्षण संकल्पना
- iii) शिक्षणाचे वैयक्तिक महत्त्व
- iv) पूर्व-प्राथमिक शिक्षणाची उद्दिष्टे
- v) कर्मवीर भाऊराव पाटलांचे शैक्षणिक तत्त्वज्ञान
- vi) आरोग्यशिक्षणाचे महत्त्व

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) शैक्षणिक मानसशास्त्र म्हणजे काय? शैक्षणिक मानसशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ii) मूल्यशिक्षण म्हणजे काय? मूल्यशिक्षणाचे महत्त्व विशद करा.
- iii) ताराबाई मोडक, अनुताई वाघ यांचे प्राथमिक शिक्षणातील योगदान स्पष्ट करा.
- iv) प्राथमिक शिक्षणातील गळती म्हणजे काय? गळतीची कारणे सांगून उपाय सविस्तर विशद करा.
- v) आत्मनिरीक्षण म्हणजे काय? आत्मनिरीक्षण पद्धतीचे फायदे व मर्यादा लिहा.
- vi) कोठारी कमिशनने सांगितलेली आधुनिक शिक्षणाची ध्येय सविस्तर विशद करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा. [20]

- i) पूर्व-प्राथमिक शिक्षण म्हणजे काय? पूर्व प्राथमिक शिक्षणातील समस्या सांगून उपाय सविस्तर विशद करा.
- ii) महात्मा ज्योतीबा फुले यांचे शैक्षणिक विचार खालील मुद्द्याद्वारे सविस्तर स्पष्ट करा.
  - अ) महात्माफुलेचे शैक्षणिक तत्त्वज्ञान
  - ब) महिलांच्या शिक्षणासाठीचे कार्य
  - क) अस्पृश्य शिक्षणासाठी कार्य

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P73

[3801]-137

F.Y. B.A.

Physical Education

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following in 50 words : (Any Two)

[10]

- i) Explain importance of 'Fitness' in sports.
- ii) Define Physical Fitness. Make list the HRPF Factors.
- iii) Write the duties of any one Kabaddi officer.

Q2) Write notes on following in 100 words : (Any Four)

[20]

- i) Describe the fouls in Kho-Kho.
- ii) Write basic skills required in Hand ball.
- iii) Define Yoga. Explain the importance of Yoga in sports.
- iv) Explain the new rules in Athletics.
- v) Describe history and rules Kho-Kho.
- vi) Give information about Marathon.

P.T.O.

Q3) Answer following in 200-250 words : (Any Three)

[30]

- i) Define Physical Education. Explain the objectives of Physical Education.
- ii) Draw a diagram of Kabaddi ground with measurement.
- iii) Explain effect of exercise on respiratory system.
- iv) Draw a diagram of 'Shot Put' in Athletics and write the rules of shot put.
- v) Explain co-relation between Physical Education and Yoga.

Q4) Answer in 500 words : (Any One)

[20]

- i) Draw neat diagram of Hand ball ground with measurement and explain the foules in Hand ball.
- ii) Draw neat diagram of Volley ball ground with measurement and explain the any 10 rules in Volley ball.

P73

[3801]-137

F.Y. B.A.

Physical Education

शारीरिक शिक्षण

(2008 पॅटर्न)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :
- सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
  - संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1. खालील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन)

[10]

- खेळातील तंदुरुस्तीचे महत्व स्पष्ट करा.
- शारीरिक तंदुरुस्तीची व्याख्या द्या. आरोग्याधिष्ठीत तंदुरुस्तीच्या घटकाची यादी करा.
- कोणत्याही एका कबड्डी पंचाची कर्तव्य लिहा.

प्रश्न 2. खालील प्रश्नाची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- खो-खो मधील प्रमादाचे वर्णन करा.
- हॅण्डबॉल खेळातील मूलभूत कौशल्य लिहा.
- योगाची व्याख्या द्या. खेळातील योगाचे महत्व स्पष्ट करा.
- अॅथलॅटिक्समधील नवीन नियम स्पष्ट करा.
- खो- खो चा इतिहास व नियम वर्णन करा.
- मॅरॉथॉन बद्दल माहिती द्या.

P.T.O.

प्रश्न 3. खालील प्रश्नांची 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[30]

- i) शारीरिक शिक्षणाची व्याख्या द्या. शारीरिक शिक्षणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ii) कबड्डी खेळाच्या क्रीडांगणाची मोजमापासह आकृती काढा.
- iii) श्वसन संस्थेवर व्यायामाचा परिणाम स्पष्ट करा.
- iv) अॅथलॅटिक्समधील 'गोळा फेक' मैदानाची आकृती काढा व गोळा फेक चे नियम लिहा.
- v) शारीरिक शिक्षण व योगा मधील सहसंबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 4. खालील प्रश्नांची 500 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- i) हॅण्डबॉल खेळाच्या क्रीडांगणाची मोजमापासह आकृती काढा व हॅण्डबॉल मधील प्रमाद (Foules) स्पष्ट करा.
- ii) व्हॉलीबॉल खेळाच्या क्रीडांगणाची मोजमापासह आकृती काढा. व्हॉलीबॉल मधील कोणतेही दहा नियम स्पष्ट करा.

P75**[3801]-139****F.Y. B.A.****STATISTICS****Statistical Pre - Requisites****(2008 Pattern)***Time : 3 Hours]**[Max. Marks : 80**Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols have their usual meanings.*
- 5) *Graph papers will be supplied on request.*

Q1) Attempt any two of the following : **[2 × 5 = 10]**

- a) Define arithmetic mean and state its merits and demerits.
- b) Following distribution gives the pattern of overtime work done by 100 employees of a company.

Over time (in hours)	10-15	15-20	20-25	25-30	30-35	35-40
No. of employees	-	20	35	20	8	-

If the third quartile is 27.25, find missing frequencies.

- c) Draw histogram to represent the following frequency distribution.

Hourly wage (Rs.)	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100	100-110	110-120
No. of workers	15	40	50	60	45	40	15

Also, determine mode graphically.

- d) The first four moments of the distribution about the value 4 are 1, 4, 10 and 45 respectively. Find the first four central moments.

Q2) Attempt any four of the following : **[4 × 5 = 20]**

- a) Explain the procedure of simple random sampling with replacement and simple random sampling without replacement.

- b) Information about the goals scored by teams A and B in a football season are as follows :

Team	Mean Goals	S.D. of Goals
A	1.4523	1.4832
B	1.0714	1.3344

- Justify: i) Which team is better in average?
 ii) Which team is more consistent?
- c) Explain concept of positive and negative correlation with an illustration of each.
- d) For a frequency distribution, Bowley's coefficient of skewness is -0.1 . The sum of first and third quartiles is 118 and the median is 60.5. Find the two quartiles.
- e) The first four raw moments of a certain distribution are 8.9, 81.4, 760 and 7240 respectively. Find coefficient of skewness and coefficient of Kurtosis and interpret.
- f) For the following frequency distribution find the eighty-fifth percentile.

Class	0-100	100-200	200-300	300-400	400-500	500-600	600-700
Frequency	9	15	18	21	18	14	5

Q3) Attempt any three of the following : **[3 × 10 = 30]**

- a) i) Explain the following terms related to theory of attributes. **[5]**
- 1) Dichotomy.
  - 2) Independent of two attributes.
  - 3) Ultimate class.
  - 4) Manifold classification.
- ii) The following are the profits (in lakh) of 30 companies of the year 2008-09 : **[5]**
- 20 22 35 42 37 42 48 53 49 29
 65 39 48 67 18 16 23 27 35 58
 49 63 65 55 45 58 57 69 25 65
- 1) Construct the stem and leaf diagram.
  - 2) Which stem has maximum frequency.

- b) i) Explain the following terms : [5]
- 1) Ratio scale.
  - 2) Interval scale.
  - 3) Linear scale.
  - 4) Circular scale.

- ii) Compute Spearman's Rank Correlation Coefficient for the following data on awareness and knowledge of 10 farmers : [5]

Awareness score	40	10	60	50	30	20	65	70	25	90
Knowledge score	40	20	50	60	10	30	63	80	55	70

- c) i) For the frequency distribution of marks of 100 students given below : [5]

Marks	No. of students
Below 19	9
20-24	11
25-29	14
30-34	20
35-39	26
40-44	12
above 45	8

- 1) Identify the open end classes.
  - 2) State the type of classification.
  - 3) Classwidth of 3rd class.
  - 4) Number of students get less than 35 marks.
  - 5) Class boundaries of sixth class.
- ii) The mean weekly wage of 30 employees in one factory is Rs. 2500. The mean weekly wage of 50 employees from other factory is Rs. 2000. Find the combined mean of weekly wage. [5]
- d) i) There are 200 candidates appeared for competitive examination and 60 of them succeeded, 35 received special coaching and out of them 20 candidates succeeded. Using Yule's coefficient of association verify whether special coaching is effective? [5]
- ii) Regression equations of two variables X and Y are as follows : [5]
- $$2X + 3Y = 4$$
- $$5X + 4Y = 10$$

- Find
- 1) The mean of X and Y.
  - 2) The regression coefficient of X on Y.
  - 3) The correlation coefficient between X & Y.

e) i) Obtain standard deviation for the following data : [5]

Height (in inches)	60-62	62-64	64-66	66-68	68-70
No. of students	4	30	45	15	6

ii) Calculate Fisher's Price Index Number from the following data : [5]

$$\Sigma p_1 q_0 = 93, \Sigma p_0 q_0 = 62, \Sigma p_1 q_1 = 109, \Sigma p_0 q_1 = 73.$$

Q4) Attempt any one of the following : [1 × 20 = 20]

a) i) Calculate coefficient of correlation from the following information : [5]

$$n = 10, \Sigma X = 436, \Sigma Y = 246, \Sigma X^2 = 19262, \Sigma Y^2 = 6702, \\ \Sigma XY = 10417.$$

ii) State the properties of regression coefficient. [5]

iii) Calculate mean deviation about mean for the following data : [10]

Class	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70
Frequency	6	5	8	15	7	6	3

b) i) Explain the various problems in the construction of index numbers. [7]

ii) Compute the quartiles for the following series of observations. [3]
60, 26, 30, 35, 5, 6, 7, 9, 20, 40, 45, 11, 18, 15, 49.

iii) Compute the Karl Pearson's coefficient of skewness for the following data : [10]

Class	5-15	15-25	25-35	35-45	45-55	55-65
Frequency	20	5	15	5	35	20

Interpret the result.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 4

P76

[3801]-140

F.Y. B.A.

LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING
Introduction to Logic and Principles of Reasoning
(General Paper - I)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain briefly any two of the following:

[10]

- a) Argument and Argument form.
- b) Fallacy of composition.
- c) Simple and Compound proposition.
- d) Variables, Constants and Connectives.

Q2) Write short notes on any four of the following:

[20]

- a) Immediate inference.
- b) Deduction.
- c) Components of categorical proposition.
- d) Shorter truth table : A Decision Procedure.
- e) Indirect Deductive Proof.
- f) Propositional variables and propositional constants.

P.T.O.

Q3) Answer any three of the following:

[30]

- a) Convert and obvert the following propositions:
- i) Some diamonds are not costly.
  - ii) No ant is lazy.
  - iii) Some books are readable.
  - iv) Not all stones are diamonds.
  - v) All flowers are beautiful.
- b) Explain contradiction as an opposition of propositions.
- c) Determine, whether the following statement forms are tautologous, contradictory or contingent, with the help of truth-table method or shorter truth-table method. (Any four)
- i) $(A \cdot B) \equiv (A \vee B)$
  - ii) $P \cdot Q \cdot R \cdot \sim R$
  - iii) $\sim[(J \supset K) \supset (\sim J \vee Q)]$
  - iv) $(M \vee N) \equiv (\sim M \cdot \sim N)$
  - v) $(\sim R \supset S) \supset (R \cdot S)$
- d) Give direct deductive proof of any two of the following arguments:
- i) 1) $(A \supset B) \vee C$
2) $\sim C \cdot \sim B \quad \therefore \sim A$
  - ii) 1) $(H \vee I) \supset [J \cdot (K \cdot L)]$
2) $I \quad \therefore J \cdot K$

- iii) 1) $A \supset B$
 2) $\sim D \supset \sim B$
 3) $\sim D \quad \therefore \sim A$

- iv) 1) $(A \vee B) \supset (C \cdot D)$
 2) $\sim C \quad \therefore \sim A$

- e) Symbolize the following propositions using the symbols given in bracket.
- i) This is not the case that Elections will not take place. (E)
  - ii) If you discover something then you will be famous or rich. (D, F, R)
  - iii) Although he is poor, he is satisfied. (P, S)
  - iv) If you get job then, you will get money, moreover, parents will be free from worry. (J, M, P)
  - v) Either Congress will win or BJP. (C, B)

Q4) Answer any one of the following:

- a) Explain fully the nature and scope of Logic. [20]

OR

Explain with illustration, the concept of distribution of term in preposition.

- b) i) Distinguish between Truth and Validity. [5]
 ii) Demonstrate the invalidity of any three of the following arguments. [15]

$$\begin{array}{l}
 1) \quad \sim(E \cdot F) \\
 (\sim E \cdot \sim F) \supset (G \cdot H) \\
 H \supset G \\
 \hline
 \therefore G
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 2) \quad B \supset A \\
 \quad \quad \sim C \supset \sim \sim A \\
 \hline
 \quad \quad \therefore B \supset C
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 3) \quad S \supset (T \supset U) \\
 \quad \quad S \cdot \sim U \\
 \hline
 \quad \quad \therefore \sim U \supset W
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 4) \quad I \vee \sim J \\
 \quad \quad \sim(\sim K \cdot L) \\
 \quad \quad \sim(\sim I \cdot \sim L) \\
 \hline
 \quad \quad \therefore \sim J \supset K
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 5) \quad M \supset (N \vee O) \\
 \quad \quad N \supset (P \vee Q) \\
 \quad \quad Q \supset R \\
 \quad \quad \sim(R \vee P) \\
 \hline
 \quad \quad \therefore \sim M
 \end{array}$$

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 4

P76

[3801]-140

F.Y. B.A.

LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING
Introduction to Logic and Principles of Reasoning
(General Paper - I)
(2008 Pattern)
(मराठी भाषांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणतेही दोन थोडक्यात स्पष्ट करा.

[10]

- युक्तिवाद आणि युक्तिवादाचा आकार
- समूहाभास
- साधे व संयुक्त विधान
- चरे, अचरे व संयोजके

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चारवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

[20]

- अव्यवहित अनुमान
- निगमन
- निरुपाधिक विधानाचे घटक
- लघुसत्यता कोष्टक : एक निर्णय पद्धती
- अप्रत्यक्ष नैगमनिक सिद्धता
- विधान चरे आणि विधान अचरे

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[30]

- a) खालील विधानांचे परिवर्तन आणि प्रतिवर्तन करा.
- काही हिरे महाग नसतात.
  - एकही मुंगी आळशी नसते.
  - काही पुस्तके वाचनीय असतात.
  - सर्वच दगड हिरे नसतात.
  - सर्व फुले सुंदर असतात.
- b) विधान विरोधाचा एक प्रकार यानात्याने व्याघाताचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- c) सत्यता कोष्टक व लघुसत्यता कोष्टक निर्णय पद्धतीच्या आधारे खालील विधानबंध सर्वतः सत्य, सर्वतः असत्य किंवा नैमित्तिकतया सत्यासत्य आहेत ते ठरवा. (कोणतेही चार)
- $(A \cdot B) \equiv (A \vee B)$
  - $P \cdot Q \cdot R \cdot \sim R$
  - $\sim [(J \supset K) \supset (\sim J \vee Q)]$
  - $(M \vee N) \equiv (\sim M \cdot \sim N)$
  - $(\sim R \supset S) \supset (R \cdot S)$
- d) खालीलपैकी कोणत्याही दोन युक्तिवादांची प्रत्यक्ष नैगमनिक सिद्धता द्या.
- 1) $(A \supset B) \vee C$
2) $\sim C \cdot \sim B \quad \therefore \sim A$
  - 1) $(H \vee I) \supset [J \cdot (K \cdot L)]$
2) $I \quad \therefore J \cdot K$

- iii) 1) $A \supset B$
 2) $\sim D \supset \sim B$
 3) $\sim D \quad \therefore \sim A$

- iv) 1) $(A \vee B) \supset (C \cdot D)$
 2) $\sim C \quad \therefore \sim A$

e) कंसात दिलेल्या चिन्हांचा उपयोग करून खालील विधाने चिन्हांकित करा.

- i) निवडणुका होणार नाहीत असे नाही. (E)
 ii) जर तुम्ही काही शोध लावला तर प्रसिद्ध किंवा श्रीमंत व्हाल. (D, F, R)
 iii) जरी तो गरीब असला तरी तो समाधानी आहे. (P, S)
 iv) जर नोकरी मिळाली, तर पैसे मिळतील शिवाय आई, वडील चिंतामुक्त होतील. (J, M, P)
 v) काँग्रेस किंवा बीजेपी विजयी होईल. (C, B)

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

- a) तर्कशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा. [20]

किंवा

पदव्याप्ती/पदांचे वितरितता ही संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.

- b) i) सत्यता व वैधता यांतील भेद स्पष्ट करा. [5]

- ii) खालीलपैकी कोणत्याही तीन युक्तिवादांची अवैधता सिद्ध करा/दाखवून द्या. [15]

$$1) \sim(E \cdot F)$$

$$(\sim E \cdot \sim F) \supset (G \cdot H)$$

$$H \supset G$$

$$\therefore G$$

$$\begin{array}{l}
 2) \quad B \supset A \\
 \quad \quad \sim C \supset \sim \sim A \\
 \hline
 \quad \quad \therefore B \supset C
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 3) \quad S \supset (T \supset U) \\
 \quad \quad S \cdot \sim U \\
 \hline
 \quad \quad \therefore \sim U \supset W
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 4) \quad I \vee \sim J \\
 \quad \quad \sim(\sim K \cdot L) \\
 \quad \quad \sim(\sim I \cdot \sim L) \\
 \hline
 \quad \quad \therefore \sim J \supset K
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 5) \quad M \supset (N \vee O) \\
 \quad \quad N \supset (P \vee Q) \\
 \quad \quad Q \supset R \\
 \quad \quad \sim(R \vee P) \\
 \hline
 \quad \quad \therefore \sim M
 \end{array}$$

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P77

[3801]-141

F.Y. B.A.

SOCIOLOGY

G-1 : Introduction to Sociology

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

N.B. :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain any two of the following concepts in maximum 50 words each:[10]

- i) Characteristics of Society.
- ii) Conformity and Deviation.
- iii) Social Mobility.
- iv) Meaning and characteristics of Social Movement.

Q2) Write short notes on any four of the following in maximum 100 words each : [20]

- i) Importance of Sociology.
- ii) Elements of Social structure.
- iii) Characteristics of Culture.
- iv) Gender.
- v) Modernization.
- vi) Dalit Movement.

P.T.O.

Q3) Answer any three of the following in maximum 250 words each : [30]

- i) Describe the characteristics of Primary and Secondary group.
- ii) Discuss the formal means of social control.
- iii) Write in brief the structural pre-conditions of social movement.
- iv) Explain the characteristics of caste.
- v) Discuss the agencies of socialization.

Q4) Answer any one of the following in maximum 500 words each : [20]

- i) Define Sociology. Examine the subject matter and scope of Sociology.
- ii) What is Social Change? Discuss the factors of Social Change.

P77

[3801]-141

F.Y. B.A.

SOCIOLOGY

G-1 ... g_nDmónMr AmoiI

(2008mQZC)

anRrEmsA

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन संकल्पना प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत स्पष्ट करा. [10]

- i) समाजाची वैशिष्ट्ये.
- ii) अनुचलन आणि विचलन.
- iii) सामाजिक गतीशिलता.
- iv) सामाजिक चळवळीचा अर्थ आणि वैशिष्ट्ये.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दांपर्यंत टिपा लिहा. [20]

- i) समाजशास्त्राचे महत्त्व.
- ii) सामाजिक संरचनेचे घटक.
- iii) संस्कृतीची वैशिष्ट्ये.
- iv) लिंगभाव.
- v) आधुनिकीकरण.
- vi) दलित चळवळ.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा.

[30]

- i) प्राथमिक आणि दुय्यम गटाच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.
- ii) औपचारिक सामाजिक नियंत्रणाच्या साधनांची चर्चा करा.
- iii) सामाजिक चळवळीच्या संरचनात्मक पुर्वअटीचे थोडक्यात वर्णन करा.
- iv) जातीच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.
- v) सामाजिकरणाच्या साधनांची चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नावर 500 शब्दांपर्यंत उत्तर लिहा.

[20]

- i) समाजशास्त्राची व्याख्या करा. समाजशास्त्राचा अभ्यासविषय आणि व्याप्तीचे परिक्षण करा.
- ii) सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय ? सामाजिक परिवर्तनांच्या घटकांची चर्चा करा.

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P78

[3801]-142

F.Y. B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE & ARCHAEOLOGY

(General Paper - I)

(Outline of Prehistory, Protohistory & Early History)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 50 words each (any two): **[10]**

- i) Definitions of History.
- ii) Later Vedic Literature.
- iii) Persian Kings.
- iv) Kailas Temple at Ellora.

Q2) Write note on the following in 100 words each (any four): **[20]**

- i) Paleolithic Stone Tools.
- ii) Town planning of Harrapan Cities.
- iii) Features of Second Urbanization.
- iv) 'Dhamma' of Ashoka.
- v) Art during the Satvahana period.
- vi) Cultural contribution of Pallavas.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200-250 words each (any three): [30]

- i) Describe the epigraphical sources of Ancient Indian History.
- ii) Discuss the features of Jorwe Culture.
- iii) State the effects of Greek contact.
- iv) Explain the achievements of Kanishka the Kushana King.
- v) What do you know about the history of the Vakatakas.

Q4) Answer the following question in 500 words (any one): [20]

- i) Why the Neolithic Age, is called as 'Age of Revolution'?
- ii) Describe the achievements of the Chōlukyas of Badami.

□□□□

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P78

[3801]-142

F.Y. B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE & ARCHAEOLOGY

(General Paper - I)

(Outline of Prehistory, Protohistory & Early History)

(2008 Pattern)

(अनुसंधान)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[10]

- i) इतिहासाच्या व्याख्या.
- ii) उत्तर वैदिक साहित्य.
- iii) पर्शियन राजे.
- iv) वेरूळ येथील कैलास मंदिर.

प्रश्न 2) प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- i) पुराश्मयुगीन दगडी हत्यारे.
- ii) हडाप्पाच्या शहरांची नगररचना.
- iii) दुसऱ्या नागरिकरणाची वैशिष्ट्ये.
- iv) मौर्य राजा अशोकाचा 'धम्म'.
- v) सातवाहन काळातील कला.
- vi) पल्लवांचे सांस्कृतिक योगदान.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) प्राचीन भारतीय इतिहासाची अभिलेखीय साधने वर्णन करा.
- ii) जोर्वे संस्कृतीच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- iii) ग्रीक संपर्काचे परिणाम सांगा.
- iv) कुषाण राजा कनिष्काची कामगिरी स्पष्ट करा.
- v) वाकाटकांच्या इतिहासाविषयी तुम्हांस काय माहिती आहे ?

प्रश्न 4) खालील प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- i) नवाश्मयुगास 'क्रांतीयुग' असे का म्हणतात ?
- ii) बदामीच्या चालुक्यांची कामगिरी वर्णन करा.

P79

[3801]-143
F.Y. B.A.
STATISTICS
Descriptive Statistics
(2008 Pattern)

*Time : 3 Hours]**[Max. Marks : 80**Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of statistical table and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols have their usual meanings.*
- 5) *Graph papers will be supplied on request.*

Q1) Attempt any two of the following : **[2 × 5 = 10]**

- a) Describe the scope of statistics in the field of agriculture and industry.
- b) How does SRSWR and SRSWOR differ from each other?
- c) Exhibit the following data using stem and leaf chart.
11.8, 10.8, 12.9, 13.0, 12.5, 13.1, 10.4, 10.8, 10.4, 11.3, 11.6, 12.8, 11.2, 11.1, 11.3.
- d) Find arithmetic mean for the following data :

X	1	2	3	4
f	a	2a	3a	4a

"a" is a positive integer.

Q2) Attempt any four of the following : **[4 × 5 = 20]**

- a) The mean weight of 150 students is 60 kg. The mean weight of boys among these students is 70 kg. with SD of 10 kg. while for girls the mean weight is 55 kg. with SD of 15 kg. Find the number of boys and combined SD.
- b) Derive the expression for the fourth ordered central moment in terms of lower ordered raw moments.

- c) Find the missing price if the ratio of Laspyre's price index to Paasche's price index is 28 : 27 for the following data :

Commodity	p_0	q_0	p_1	q_1
A	1	10	2	5
B	1	5	-	2

- d) Define the concept elasticity of demand.

Interprete :

- i) $e = 1$
- ii) $e > 0$
- iii) $e < 0$

Where e is the price of elasticity of demand.

- e) Define regression coefficients and state its any three properties.
- f) If $(A) = 49$, $(\alpha) = 57$, $(AB) = 29$, $(\alpha B) = 38$, are A and B associated? What is the type of association?

Q3) Attempt any three of the following : [3 × 10 = 30]

- a) Compute correlation coefficient between the supply and price of a commodity for the following data :

Supply	152	158	169	182	160	166	182
Price	198	178	167	152	180	170	162

Interprete the result.

- b) The runs scored by two batsmans A and B in 10 matches are shown below :

A	5	20	90	76	102	90	6	108	20	16
B	40	35	60	62	58	76	42	30	30	20

- i) Which batsman is better in average?
  - ii) Which batsman is more consistent?
- c) i) The first 3 raw moments of a distribution are 2, 25 and 80. Find the coefficient of skewness and comment on it.
- ii) With usual notations, show that $\beta_2 \geq 1$.
- d) i) The demand function of a shirt at a departmental store is given by, $Q = 3000 - 5P$. The supply function is, $S = 8P$.
- I) Find the price at which equilibrium of demand and supply is observed.
  - II) Find the elasticity of demand at price of Rs. 400.

- ii) The daily expenditure of 100 families on transport is given below :

Expenditure (Rs.)	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70
No. of families	14	-	27	-	15

If the mode of the distribution is 43.5, find the missing frequencies.

Q4) Attempt any one of the following : **[1 × 20 = 20]**

- a) i) The population of a state is given below :

Year (X)	1951	1961	1971	1981	1991
Population (Y) (in millions)	140	170	200	250	300

Fit the curve $Y = a.b^x$ to the above data and estimate the population in the year 2000.

- ii) Describe scatter diagram and explain how it can be used?
 iii) State an expression for the acute angle between the two regression lines and discuss the cases of $r = 0$, $r = +1$ and $r = -1$.
- b) i) Show that the sum of squares of deviation of all the observations taken from arithmetic mean is minimum.
 ii) If the attributes A and B are independent then show that,
 I) α and B are independent.
 II) α and β are also independent.
 iii) Weekly income and saving in Rs. of employees in a certain company are given below :

Income	250	750	820	900	780	980
Saving	60	68	62	86	84	91

Calculate Spearman's rank correlation coefficient between income and saving.

- iv) For a bivariate data :

$$\bar{X} = 83, \bar{Y} = 38, b_{YX} = 0.8, b_{XY} = 0.5$$

Find :

- I) Correlation coefficient between X and Y.
 II) Estimate X for Y = 40.

P80**[3801]-144****F.Y. B.A.****MATHEMATICS (Applied Mathematics)****AMG - I : CALCULUS****(2008 Pattern) (General - I)***Time : 3 Hours]**[Max. Marks : 80**Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt all subquestions :**[16]**a) Determine the set $A = \{x \in \mathbb{R} / |4x + 5| \leq 19\}$ .b) Show that the sequence $\langle x_n \rangle$ where

$$x_n = \frac{1}{n+1} + \frac{1}{n+2} + \dots + \frac{1}{n+n} \quad \forall n \in \mathbb{N} \text{ is bounded above.}$$

c) Discuss the convergence of the series $\sum_{n=0}^{\infty} (-1)^n$ .d) Evaluate $\lim_{x \rightarrow 1} \frac{\sqrt{x} - 1}{x - 1}$.

e) Discuss the continuity of the function.

 $f(x)$ at $x = 4$ where

$$f(x) = 3x - 4 \quad 2 \leq x < 4$$

$$= x^{3/2} \quad x \geq 4$$

f) State Lagrange's mean value theorem.

g) Evaluate $\lim_{x \rightarrow \frac{\pi}{2}} (\sec x - \tan x)$ .h) If $y = \frac{1}{2x - 3}$ then find y_n

Q2) Attempt any four of the following :

[16]

- a) For any $x, y \in \mathbb{R}$ prove that $||x| - |y|| \leq |x - y|$.
- b) Find all real numbers that satisfy the inequality $\left| \frac{2-x}{3+x} \right| < 1; x \neq -3$.
- c) Show that the sequence $\langle 1, \sqrt{3}, \sqrt{3\sqrt{3}}, \dots \rangle$ is convergent and find its limit.
- d) Test for convergence of the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{2^n + 1}{3^n + 1}$.
- e) Show that $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{e^{1/x} - e^{-1/x}}{e^{1/x} + e^{-1/x}}$ does not exist.
- f) Using Cauchy criterion show that $\langle x_n \rangle$ where $x_n = 1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{3} + \dots + \frac{1}{n}$ is not convergent.

Q3) Attempt any two of the following :

[16]

- a) i) State and prove Bolzano-Weierstrass theorem.
ii) Show that the sequence $\langle x_n \rangle$ where $x_n = 1 + \frac{1}{1!} + \frac{1}{2!} + \frac{1}{3!} + \dots + \frac{1}{n!}$ $n \in \mathbb{N}$ is convergent.
- b) i) Prove that the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^p}$ is divergent for $0 < p < 1$.
ii) Discuss the convergence of the series $\frac{1}{\sqrt{1} + \sqrt{2}} + \frac{1}{\sqrt{2} + \sqrt{3}} + \frac{1}{\sqrt{3} + \sqrt{4}} + \dots$
- c) i) Define Cauchy sequence and prove that every Cauchy sequence of real numbers is bounded.
ii) Determine the set of points $B = \{x \in \mathbb{R} / |3x - 4| - |x + 2| < 0\}$.
- d) i) Prove that limit of a function $f(x)$ as $x \rightarrow c$ is unique if it exists.

ii) Using $\epsilon - \delta$ definition of limit prove that $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{2x^2 + 3}{x + 5} = \frac{3}{5}$.

Q4) Attempt any four of the following :

[16]

- a) State and prove Cauchy's mean value theorem.
 b) Find α, β if the function $f(x)$ is continuous on $(-3, 5)$ where

$$\begin{aligned} f(x) &= x + \alpha & -3 < x < 1 \\ &= 3x + 2 & 1 \leq x < 3 \\ &= \beta + x & 3 \leq x < 5 \end{aligned}$$

c) Evaluate $\lim_{x \rightarrow 1} (x - 1)^{(x-1)}$

d) Verify Rolles theorem for the function $f(x) = \cos^2 x$ in $\left[-\frac{\pi}{4}, \frac{\pi}{4}\right]$.

e) Discuss the continuity of $f(x)$ at $x = 3$.

$$\begin{aligned} \text{If } f(x) &= \frac{|x-3|}{x-3}, & x \neq 3 \\ &= 0 & x = 3 \end{aligned}$$

f) Expand $\tan x$ by using Maclaurins series.

Q5) Attempt any two of the following :

[16]

- a) State and prove Leibnitz's theorem hence find y_n if $y = x^4 e^x$.
 b) If a function $f: [a, b] \rightarrow \mathbb{R}$ is continuous on $[a, b]$ and $f(a), f(b) < 0$ then prove that there exists a point $c \in (a, b)$ such that $f(c) = 0$.

c) i) If $y = (\sin^{-1} x)^2$ prove that $(1 - x^2)y_{n+2} - (2n + 1)xy_{n+1} - n^2 y_n = 0$.

ii) Expand $\sin x$ in ascending powers of $\left(x - \frac{\pi}{2}\right)$.

d) i) Separate the intervals in which the polynomial $x^3 + 8x^2 + 5x - 2$ is increasing or decreasing.

ii) Prove that

$$\frac{b-a}{1+b^2} < \tan^{-1} b - \tan^{-1} a < \frac{b-a}{1+a^2} \text{ if } a < b.$$

P81

[3801]-145
F.Y. B.A.
APPLIED STATISTICS
Descriptive Statistics
(2008 Pattern)

*Time : 3 Hours]**[Max. Marks : 80**Instructions to the candidates:*

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator is allowed.*
- 4) *Use of statistical table is allowed.*

Q1) Attempt any two of the following :**[2 × 5 = 10]**

- a) State the merits and demerits of arithmetic mean.
- b) Explain the following with one illustration each :
  - i) Inclusive method of classification,
  - ii) Cumulative frequency distribution.
- c) Draw frequency curve for the following frequency distribution :

Class-Interval	160-170	170-180	180-190	190-200	200-210
Frequency	3	18	30	20	5

- d) Explain the following with one illustration each :
  - i) Simple random sampling with replacement.
  - ii) Simple random sampling without replacement.

Q2) Attempt any four of the following :**[4 × 5 = 20]**

- a) Explain the term 'Kurtosis'. Explain the different types of Kurtosis using suitable frequency curves.
- b) Compute weighted Arithmetic mean from the following table :

x_i	300	200	250	150	250
w_i	62	5	6	12	17

- c) Explain 'Cross-sectional data' and 'Time series data' with one illustration each.

P.T.O.

- d) Compute mean deviation about median for the following frequency distribution :

Marks	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100
Frequency	4	6	9	19	10	2

- e) Draw a bar diagram to represent the following information :

Country :	Iran	Libya	Malaysia	Mexico	Sweden
Birth rate : (per 1000)	30	20	40	30	15

- f) Explain the following terms :
- Ultimate class frequency,
  - Independence of two attributes,
  - Association of two attributes.

Q3) Attempt any three of the following : [3 × 10 = 30]

- a) i) For a group of 20 observations $\Sigma x = 450$, $\Sigma x^2 = 24280$ and mode = 45.9. Find Karl Pearson's coefficient of Skewness and comment on it. **[4]**
- ii) Calculate Spearman's rank correlation coefficient for the following data : **[6]**

X	25	26	24	23	22	21
Y	26	22	21	23	24	25

- b) i) Given :
 $n = 10$
 $\Sigma x = 9$, $\Sigma x^2 = 653$
 $\Sigma y = 5$, $\Sigma y^2 = 595$ and $\Sigma xy = 534$
 Compute coefficient of correlation between X and Y. **[6]**
- ii) For a frequency distribution $Q_1 = 62$, and $Q_3 = 120$. Calculate :
 I) Semi-interquartile range.
 II) Coefficient of quartile deviation. **[4]**
- c) Given : $m'_1 = 1$, $m'_2 = 4$, $m'_3 = 10$, $m'_4 = 46$, compute β_1 , β_2 and hence comment upon the nature of Skewness and Kurtosis of the distribution. **[10]**

- d) i) From the following ultimate class-frequencies $(AB) = 18$, $(A\beta) = 12$, $(\alpha B) = 16$, $(\alpha \beta) = 54$, compute the remaining class frequencies. [4]
- ii) Explain the procedure of estimating trend by the method of least square. [6]
- e) i) Explain the term 'regression'. State any three properties of regression coefficients. [5]
- ii) Write a short note on stratified random sampling. [5]

Q4) Attempt any one of the following : [1 × 20 = 20]

- a) i) For the following frequency distribution compute D_7 (7th decile) and P_{80} (80th percentile). [10]

Class	0-100	100-200	200-300	300-400	400-500	500-600
Frequency	10	15	20	22	18	15

- ii) Describe scatter diagram and explain how it is used to measure correlation. [6]
- iii) State the requirements of a good measure of central tendency. [4]
- b) i) Explain the term 'time series'. State the additive and multiplicative model of time series and explain the terms involved in it. [6]
- ii) Given : $n = 10$, $\Sigma x^2 = 385$, $\Sigma y^2 = 192$,
 $\bar{x} = 5.5$, $\bar{y} = 4$, $\Sigma xy = 185$.
- Find :
- I) The regression line of y on x
- II) Estimate y when $x = 2$. [6]
- iii) Define : Range, Quartile deviation and mean deviation. State the formula for each in case of ungrouped data and frequency distribution. [8]

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P82

[3801]-146

F.Y. B.A.

PHILOSOPHY

G-1 : Introduction to Philosophy

(New Course)(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any two of the following questions in **50** words each: **[10]**

- i) Explain the concept of Tattvajnana.
- ii) State the nature of reformatory theory of punishment.
- iii) Briefly explain the term Deontology.
- iv) State the distinction between Astika and Nastik Darshanas.

Q2) Write short notes on any four of the following questions in **100** words each. **[20]**

- i) The nature of the concept of Right in social philosophy.
- ii) Jain classification between Jiva and Ajiva.
- iii) The method of Conceptual Analysis.
- iv) The problems discussed in metaphysics.
- v) The moral duties of teachers.
- vi) Distinction between Preyas and Shreyas.

P.T.O.

Q3) Answer any three of the following questions in **200-250** words each. **[30]**

- i) Critically discuss Descartes's dualism.
- ii) Explain the concept of Runa and state the different kinds Runas.
- iii) State and discuss the distinction between positive and negative freedom.
- iv) What are the four noble truths according to Bauddha Darshana?
- v) Critically examine the nature of business.

Q4) Answer any one of the following questions in **500** words each. **[20]**

- i) Elaborately discuss the theory of Karma and it's classification.
- ii) Write an essay on Hume's theory of causation.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P82

[3801]-146

F.Y. B.A.

PHILOSOPHY

G-1 : Introduction to Philosophy

(2008 Pattern)

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) 'तत्त्वज्ञान' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ii) शिक्षेच्या सुधारणावादी सिद्धान्ताचे स्वरूप सांगा.
- iii) 'कर्तव्यवाद' ही संज्ञा थोडक्यात स्पष्ट करा.
- iv) आस्तिक आणि नास्तिक यातील भेद स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- i) सामाजिक तत्त्वज्ञानातील 'कर्तव्य' ही संकल्पना
- ii) जैनांनी केलेले जीव आणि अजीव वर्गीकरण.
- iii) सांकल्पनिक विश्लेषणाची पद्धती.
- iv) सत्तामीमांसेत चर्चितल्या जाणाऱ्या समस्या.
- v) शिक्षकाची नैतिक कर्तव्ये.
- vi) श्रेयस आणि प्रेयस यातील भेद.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200-250 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [30]

- i) देकार्तच्या द्वैतवादाची चिकित्सक चर्चा करा.
- ii) 'ऋण'ही संकल्पना स्पष्ट करा आणि ऋणाचे प्रकार विशद करा.
- iii) सकारात्मक आणि नकारात्मक स्वातंत्र्य यातील भेद सांगा आणि चर्चा करा.
- iv) बौद्ध दर्शनातील चार आर्य सत्ये कोणती ?
- v) धंद्याच्या स्वरूपाचे चिकित्सक परीक्षण करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 500 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- i) कर्म सिद्धान्ताची आणि त्यातील वर्गीकरणाची सविस्तर चर्चा करा.
- ii) ह्यूमच्या कारणविषयक सिद्धान्तावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P83

[3801]-148

F.Y. B.A.

FOUNDATION COURSE

(Restructuring)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the following concepts in 50 words each (any two): **[10]**

- a) Science.
- b) Religion.
- c) Rule of Law.
- d) Privatization.

Q2) Write the following short notes in 100 words each (any four): **[20]**

- a) National Integration.
- b) Food Problem in India.
- c) Hypothesis.
- d) Equality.
- e) Global warming.
- f) Disinvestment.

P.T.O.

Q3) Write the answers of the following questions in 200 to 250 words each (any three): **[30]**

- a) Explain the types of Unemployment.
- b) State the causes of growing population in India.
- c) Explain the causes of sickness of Indian Industries.
- d) Write the demerits of cast system in India.
- e) Explain the characteristics of Indian Society.

Q4) Write the answer of any one of the following in 500 words. **[20]**

- a) Give the meaning of culture. Describe the characteristics of Indian culture.
- b) Define Democracy and discuss the merits and demerits of Democracy.

P83

[3801]-148

प्रथम वर्ष कला (F.Y. B.A.)

पायाभूत अभ्यासक्रम

(2008 अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) पुढील संकल्पना 50 शब्दांत स्पष्ट करा. (फक्त दोन)

[10]

- अ) विज्ञान.
ब) धर्म.
क) कायद्याचे अधिराज्य.
ड) खाजगीकरण.

प्रश्न 2) पुढील टिपा प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (फक्त चार)

[20]

- अ) राष्ट्रीय एकात्मता.
ब) भारतातील अन्न समस्या.
क) गृहितक.
ड) समता.
इ) जागतिक तापमान वाढ.
फ) निर्गुतवणुक.

प्रश्न 3) पुढील प्रश्नांची उत्तरे 200 ते 250 शब्दांत लिहा. (फक्त तीन)

[30]

- अ) बेकारीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील लोकसंख्या वाढीची कारणे सांगा.
- क) भारतीय उद्योगधंद्याच्या आजारपणाची कारणे स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील जाती व्यवस्थेचे दोष लिहा.
- इ) भारतीय समाजाची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 4) पुढीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) संस्कृतीचा अर्थ सांगा, आणि भारतीय संस्कृतीची वैशिष्ट्ये विशद करा.
- ब) लोकशाहीची व्याख्या सांगून लोकशाहीच्या गुणदोषांची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P84

[3801]-149

F.Y. B.A.

NATIONAL SERVICE SCHEME (N.S.S.)

G-1 : Social Service and Youth

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any two questions in 50 words each: [10]

- i) State the concept of Social Work.
- ii) Explain the concept of over Population.
- iii) Explain the objective of N.S.S.
- iv) Explain the analysis of collected information.

Q2) Write a short note in 100 words each. (any four) [20]

- i) N.S.S. Volunteers.
- ii) Design of Survey.
- iii) Poverty.
- iv) Unemployment.
- v) Social Work
- vi) Special Camp.

P.T.O.

Q3) Attempt any two questions in **200-250** words each. **[30]**

- i) Organizational structure of N.S.S. Discuss.
- ii) Explain the preparation of Special Camp.
- iii) Explain the inter relationship between Man and Society.
- iv) Explain the Role of N.S.S.in social Modernization.

Q4) Attempt any one question in **500** words. **[20]**

- i) Explain the history and aims of N.S.S.
- ii) What is Meant by Social Servey? And Explain the Servey Report.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Pages : 2

P84

[3801]-149

F.Y. B.A.

NATIONAL SERVICE SCHEME (N.S.S.)

G-1 : Social Service and Youth

(2008 Pattern)

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- i) सामाजिक कार्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ii) 'अतिरिक्त लोकसंख्या' ही संकल्पना स्पष्ट करा .
- iii) रा.से.यो ची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- iv) माहिती संकलनाचे विश्लेषण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) 100 शब्दांत टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- i) रा. से. योजना स्वयंसेवक
- ii) सर्व्हेक्षण आराखडा
- iii) दारिद्र्य
- iv) बेरोजगारी
- v) सामाजिक कार्य
- vi) विशेष शिबिर

P.T.O.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200-250 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [30]

- i) रा.से.योजनेचे संघटन रचना चर्चा करा.
- ii) विशेष शिबिर पूर्वतयारी स्पष्ट करा.
- iii) मानव आणि समाज यांच्यातील सहसंबंध स्पष्ट करा.
- iv) सामाजिक आधुनिकीकरणातील रा.से.योजनेची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 500 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) [20]

- i) रा.से. योजनेचा इतिहास आणि ध्येय सविस्तर स्पष्ट करा.
- ii) 'सामाजिक सर्व्हेक्षण' म्हणजे काय? सर्व्हेक्षण अहवालाबाबत सविस्तर लिहा.

P85

[3801]-151

F.Y. B.A. (Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH

An Introduction to English Language and Writing Skills in English

(2008 Pattern) (Theory) (Paper - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

- Q1) a) Write short notes on any two of the following : [6]**
- i) Language as system of systems.
  - ii) Active and passive articulators.
  - iii) Consonants in English.
- b) Fill in the blanks. (any five) : [5]**
- i) In the articulation of _____ sounds the air passes through oral cavity.
  - ii) The vowel sound in the word 'last' is _____ .
  - iii) The final consonant cluster in the word 'desk' is _____.
  - iv) _____ are nasal consonants in British RP.
  - v) _____ is a lateral sound in British RP.
  - vi) The diphthong sound in the word 'fine' is _____.
  - vii) Long vowels in British RP are _____.
- c) State whether the following statements are true or false (any five). [5]**
- i) Vocal cords do not vibrate for voiceless sounds.
  - ii) /p, t, k/ are aspirated at the beginning of a stressed syllable.
  - iii) In the articulation of consonants the air escapes freely through oral cavity.
  - iv) /j, w/ are semi-vowels in British RP.
  - v) Vowels are voiced sounds.
  - vi) Sounds in English are produced by using pulmonic ingressive air stream mechanism.
  - vii) Some vowels in British RP are nasalized.

Q2) a) Use the correct tense forms of the verbs given in the brackets. [3]

Rabindranath Tagore (be) a great Indian personality. He had (start) a school to promote art, culture and craft. He called it Shantiniketan. Today the government is (maintain) its unique character.

b) Fill in the blanks with appropriate prepositions given in brackets. [2]
[of; by; in; by]

Marriage customs ————— Japan are changing. Now a marriage can be arranged ————— two fathers over a cup ————— coffee. Young people become engaged ————— knowing each others only ten days in advance.

c) Change the voice. [2]

- i) A hunter killed a tiger.
- ii) The police was arresting him.

d) Use articles wherever necessary. [2]

————— king was fond of painting portraits. He was ————— intelligent artist. One day he painted a beautiful picture. He stood in front of ————— picture and started thinking. He got ————— idea of presenting it to one of his enemies.

e) Correct the following sentences (any five) : [5]

- i) Some childrens were playing in the street.
- ii) I lost my handset, hadn't I?
- iii) They was my good friends.
- iv) Geeta is cleverest girl.
- v) One of the boys are missing.
- vi) I am feeling very happy.
- vii) Neeta got engaged with Ramesh.

Q3) a) Write notes on any two of the following : [10]

- i) Stress shift according to function.
- ii) Weak forms in English.
- iii) Uses of the falling intonation.

b) Divide the following sentences into tone groups and mark accent and intonation (any five) : [10]

- i) Come here, let's play cards.
- ii) I know him and he is a lawyer.
- iii) Good morning sir. How are you?
- iv) Don't say that again, you make me serious.
- v) When did he arrive?
- vi) It's twelve, shall we go?

Q4) Develop the following points into a good paragraph of about fifteen sentences. **[10]**

Problems faced by India today

- Pollution in industrial areas and in cities
- Shortage of clean and sufficient water
- Shortage of fuel and electricity
- Overpopulation - Problem in distribution of goods.
- Rise in poverty
- Corruption in every field
- Threat of terrorism
- Rising unemployment

Q5) Write a paragraph of about 15 sentences to convey the information presented in the diagram given below. **[10]**

Rising Family Expenditure

Average monthly expenses of a family having 4 members

Items	Expenses Six months back (Rs.)	Expenses today (Rs.)
Grocery	2600	3200
Milk	800	1000
Gas	700	700
Electricity	350	350
Vegetables	400	600
Telephone/Mobile	800	1000
Educational Expenses	700	1000
Transportation	1600	2000
Other expenses (tax, savings, insurance, medicines etc.)	700	1200
Total	8650	11050

Q6) Read the following entries from the Oxford Advanced Learner's Dictionary and answer the questions given below (any five). [10]

lap dancing *noun* [U] sexually exciting dancing or STRIPTEASE which is performed close to, or sitting on, a customer in a bar or club

lap-dog /'læpdɒg; AmE -dɔ:g/ *noun* **1** a pet dog that is small enough to be carried **2** (*disapproving*) a person who is under the control of another person or group

lapel /lə'pel/ *noun* one of the two front parts of the top of a coat or jacket that are joined to the collar and are folded back: *to wear a flower in your lapel* ◦ *He grabbed him by the lapels of his jacket.*—picture on page A4

lapidary /'læpɪdəri; AmE -deri/ *adj.* **1** (*formal*) (especially of written language) elegant and exact: *in lapidary style* **2** (*technical*) connected with stones and the work of cutting and polishing them

lapis lazuli /'læpɪs 'læzjʊli; AmE 'læzəli/ *noun* [U] a bright blue stone, used in making jewellery and ornaments

lapse /læps/ *noun, verb*

■ *noun* **1** a small mistake, especially one that is caused by forgetting sth or by being careless: *a lapse of concentration/memory* ◦ *A momentary lapse in the final set cost her the match.* **2** a period of time between two things that happen: *After a lapse of six months we met up again.* **3** an example or period of bad behaviour from sb who normally behaves well: *I forgot to thank her for the invitation but I don't think she noticed my lapse.*

■ *verb* [V] **1** (of a contract, an agreement, etc.) to be no longer valid because the period of time that it lasts has come to an end: *She had allowed her membership to lapse.* **2** to gradually become weaker or come to an end: *His concentration lapsed after a few minutes.* **3** ~ (from sth) to stop believing in or practising your religion: *He lapsed from Judaism when he was a student.* ► **lapsed adj.** [only before noun]: *a lapsed subscription* ◦ *lapsed faith* ◦ *a lapsed Catholic* **PHRV** **'lapse into sth** **1** to gradually pass into a worse or less active state or condition: *to lapse into unconsciousness/a coma* ◦ *She lapsed into silence again.* **2** to start speaking or behaving in a different way, often one that is less acceptable: *He soon lapsed back into his old ways.*

lap-top /'læptɒp; AmE -tɔ:p/ *noun* a small computer that can work with a battery and be easily carried—compare DESKTOP COMPUTER, NOTEBOOK

lap-wing /'læpwɪŋ/ (also **pee-wit**) *noun* a black and white bird with a row of feathers (called a CREST) standing up on its head

larceny /'lɑ:səni; AmE 'lɑ:rs-/ *noun* [U, C] (pl. **-ies**) (*AmE or old-fashioned, BrE*) (*law*) the crime of stealing sth from sb; an occasion when this takes place **[SYN]** THEFT: *The couple were charged with grand/petty larceny* (= stealing things that are valuable/not very valuable).

larch /lɑ:tʃ; AmE lɑ:rtʃ/ *noun* [C, U] a tree with sharp pointed leaves that fall in winter and hard dry fruit called CONES

Questions :

- i) Write two meanings of 'lapse'.
- ii) Give the British and the American pronunciations of the word 'lapdog'.
- iii) Transcribe the words 'laptop' and 'lapidary'.
- iv) Use the word 'laptop' in your own sentence.
- v) How many syllables are there in the words 'lapislazuli' and 'lapwing'?
- vi) Which syllables are stressed in the words 'lapel' and 'larceny'.

P89**[3801]-157****F.Y. B.A.****COMPUTER APPLICATIONS COURSE - II
(2008 Pattern) (Theory) (Vocational Course) (Paper - II)***Time : 2 Hours]**[Max. Marks : 40**Instructions to the candidates:*

- 1) *Draw a neat-labeled diagram wherever necessary.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What will be the output of the following modules (any four) : [8]

- a) `main ()`
`{`
`int i = 4, z = 12;`
`if (i = 5 || z > 50)`
`printf ("WELCOME");`
`else`
`printf ("THANK YOU");`
`}`
- b) `main ()`
`{`
`int p = 300, q, r;`
`if (p >= 300)`
`q = 400;`
`r = 200;`
`printf ("\n % d % d", q, r);`
`}`
- c) `main ()`
`{`
`int I;`
`int marks [] = {55, 65, 75, 56, 78, 78, 90};`
`for (i = 0 ; I <= 6; i ++)`
`disp (& marks [i]);`
`}`
`disp (int * n)`
`{`
`Show (&n);`
`}`

P.T.O.

- d) `main ()`
- ```

{
    int t = 10;
    while (t == 1)
        t = t - 1;
    printf (“\n % d”, t);
}

```
- e) `# define AREA (x) (3.14 * x * x)`
- ```

main ()
{
    Float r1 = 10, r2 = 1, a;
    a = AREA (r1);
    printf (“\n Area of circle = % f”, a)
    a = AREA (r2);
    printf (“\n Area of circle = % f”, a)
}

```
- f) `main ()`
- ```

{
    int u = 3, v = 4, w = 4;
    printf (“ans = %d”, (w >= v? 100 : 200));
}

```

**Q2)** Write short notes (any five) :

**[15]**

- For loops.
- Switch.
- Structures in C.
- Flowchart.
- Variables in C.
- Function in C.
- Do while loop.

**Q3)** Answer the following (any three) :

**[12]**

- Write a C program to find whether the no entered is odd or even.
- Write a C program to find simple interest.
- Write a C program to accept 5 digit number and print the sum of 5 digits.
- Explain data types in C.
- Explain following functions :
  - `Clrscr ()`;
  - `Getch ()`;

**Q4)** Write the syntax and give example of following functions (any five) : **[5]**

- a) Strcmp ( )
- b) Strlwr ( )
- c) Strlen ( )
- d) Scanf ( )
- e) gets ( )
- f) Abs ( )
- g) printf ( )

